1) ଅର୍ଥନୀତି କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ? ଓ ଅର୍ଥନୀତିର ସମ୍ପଦ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞାଟିକୁ ଗୁଣାବଳୀ/ସମୀକ୍ଷା କର । (IMP-2023)

A→ ଅର୍ଥନୀତି ଏକ ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ ଯାହାକି ସମାଜରେ ବାସ କରୁଥିବା ମଣିଷର ଆର୍ଥିକ (Economic) ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥାଏ । ଅର୍ଥନୀତି ଶବ୍ଦଟି ଗ୍ରୀକ୍ ଶବ୍ଦ ଓଇକସ (Oikos) ଓ ନୋମିଆ / oikos ଓ nomia ରୁ ଆସିଅଛି । ଓଇକସ ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି Household ବା ପରିବାର । nomia ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି Mangement ବା ପରିଚାଳନା । ଅର୍ଥାତ୍ ଘରୋଇ ପରିବାର ପରିଚାଳନା । ଭାରତରେ ଅର୍ଥନୀତି କହିଲେ ଏହାକୁ 'ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର' ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ଅନେକ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ସଂଜ୍ଞା ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାରୁ ସେଥିମଧ୍ୟରୁ, ନିମ୍ନଲିଖିତ 4ଟି ସଂଜ୍ଞା କୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା । -

① ସମ୍ପଦ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞା । (wealth Defination

② କଲ୍ୟାଣ କାରୀ ସଂଜ୍ଞା । (wealfare Defination

③ ଚୟନ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞା । (Defination of choice)

esikhya.in

(1) ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସଂଜ୍ଞା (Definations of Growth)

* ସମ୍ପଦ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞା:- (Wealth of Defination)

ପ୍ରାଚୀନ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ ଆଡାମ ସ୍ମିଥ୍ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ସଂଜ୍ଞା ପ୍ରଦାନ କରିଥିବା ଅନୁମାନ କରାଯାଏ। ସେ 1776 ମସିହାରେ ତାଙ୍କ ସଂଜ୍ଞାଟିକୁ ତାଙ୍କ ରଚିତ ପୁସ୍ତକ ଜାତିର ସମ୍ପଦ ବା Wealth of Nation ରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ। ପ୍ରଥମ କରି ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ସଂଜ୍ଞା ପ୍ରଦାନ କରିଥିବା ହେତୁ ଆଡାମ ସ୍ମିଥ୍ ଙ୍କୁ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ଜନକ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ଓ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ସଂଜ୍ଞାଟିକୁ ସମ୍ପଦ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞା ବୋଲି କୁହାଯାଏ।

ଆଡାମ ସ୍ମିଥ୍ ଙ୍କ ମତରେ - ଅର୍ଥନୀତିର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସମ୍ପଦ ପ୍ରାପ୍ତି ଦ୍ୱାରା ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ଆଡାମ ସ୍ମିଥ୍ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରିଛନ୍ତି। ସମ୍ପଦ ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତି ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ଦର୍ଶାଯାଇଛି। ସେହିପରି ଆଡାମ ସ୍ମିଥ୍ କହନ୍ତି ଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଉପଯୁକ୍ତ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟିବା ସହିତ ସମାଜର ଆର୍ଥିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧିରେ ସହାୟକ ହେବ।

ଆଡାମ ସ୍ମିଥ୍ ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ସମ୍ପଦ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞାଟି କେତେକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥନ କରାଯାଇଥିବା ବେଳେ ଅନେକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମାଲୋଚନା ମଧ୍ୟ କରାଯାଇଛି। ସମ୍ପଦ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞାକୁ ସମର୍ଥନ କରିଥିବା ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରମୁଖ ହେଉଛନ୍ତି - J.S mill, J.B Say, Walker। ସେହିପରି ସମାଲୋଚନା କରିଥିବା ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରମୁଖ ହେଉଛନ୍ତି - Roskin, Carlyle। ସେହିପରି Roskin ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଘୃଣ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ ବା ନକାରାତ୍ମକ ବିଜ୍ଞାନ ବା କୁବେରାତ୍ମକ ବିଜ୍ଞାନ ବା ରୋଷାଳୟ ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି ଆଖ୍ୟା ଦେଇଥିବା ବେଳେ Carlyle

ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର କୁ କୁବେରଙ୍କ ପାକଶାଳୀ ବୋଲି ନିନ୍ଦା କରିଥିଲେ । ଏହାକୁ Carelyle ଓ Roskin ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରକୁ ରୁଟି , ମାଖନ ସହିତ ତୁଳନା କରିଥିଲେ ।

ଆଡାମ୍ ସ୍ମିଥ୍ ଙ୍କ ସମୟ ଭିତ୍ତିକ ସଂଜ୍ଞାରେ ଅଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁ ଅର୍ଥନୈତିକ ଜୀବନରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉ ନଥିଲା ଯେତେବେଳେ ଅଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟଙ୍କୁ ବିବେଚନା କୁ ନେଉ ନାହାଁନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସେବା ମାଧ୍ୟମରେ ଅର୍ଥନୀତିର ଜୀବନ ଚାଲିଥାଏ ।

ଯଦିଓ ଆଡାମ୍ ସ୍ମିଥ୍ ଙ୍କ ସମ୍ପଦ ଭିତ୍ତିକ ସଂଜ୍ଞା ମାତ୍ରରେ କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମାଲୋଚିତ ହୋଇଥିଲା ତଥାପି ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଥମ ସଂଜ୍ଞା ହୋଇଥିବା ହେତୁ ଏହାର ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ରହିଛି । (କଲ୍ୟାଣ କାରୀ ସଂଜ୍ଞା)

Marshall ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ନୀତି 1890

ତାଙ୍କର ପୁସ୍ତକ - Principles of Economic

ଚିନ୍ତା/ଚେତନ ସମର୍ଥକ, ସମାଲୋଚନା - L. Robbins

ତାଙ୍କ ସଂଜ୍ଞାର ନାମ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ର ଭବିଷ୍ୟତ ~~ଅଭୌତିକ~~

~~ଦ୍ରବ୍ୟ କ~~ ① ଅଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ କାହାକୁ କହନ୍ତି:

A-> ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ/ଦ୍ରବ୍ୟ ର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକୃତି ନଥିବ ଆକାରରେ ନାହିଁ ଓ ଆମେ ଦେଖିପାରୁ ନାହାଁନ୍ତି ତାହାକୁ ଅଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

② ଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ କାହାକୁ କୁହାଯାଏ -?

A-> ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ/ଦ୍ରବ୍ୟ ର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ଓ ଆମେ ଦେଖିପାରୁ ତାହାକୁ ଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

esikhya.in

(1) କଲ୍ୟାଣକାରୀ ସଂଜ୍ଞା (Welfare Defn) -

2) କଲ୍ୟାଣ କାରୀ ସଂଜ୍ଞାଟିକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କର ?

A-) ଯଦିଓ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଥମ ସଂଜ୍ଞାଟି ଆଡାମ ସ୍ମିଥଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା। ସମ୍ପଦ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞା ବୋଲି ବିବେଚିତ କରାଯାଏ ତଥାପି ସେହି ସଂଜ୍ଞାରେ ରହିଥିବା ଦୋଷ ତ୍ରୁଟିଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ଯାଇ 1890 ମସିହାରେ ବ୍ରିଟିଶ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ପ୍ରଫେସର ଆଲଫ୍ରେଡ ମାର୍ଶାଲ (Prof. A. Marshall) ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ଏକ ସଂଜ୍ଞା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ଯାହାକି କଲ୍ୟାଣକାରୀ ସଂଜ୍ଞା ଭାବେ ଜଣା ଯାଏ। ଏହି ସଂଜ୍ଞାଟି ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୁସ୍ତକ 'ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ମୂଳ ନୀତି' (Principles of Economics) ରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା। ତାଙ୍କ ମତରେ- "ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରଟି ମଣିଷର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ କୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରେ, ଏହା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀର ସେହି ଦିଗ ଗୁଡ଼ିକ ପରୀକ୍ଷା କରେ ଯାହା କି ଭୌତିକ କଲ୍ୟାଣର ପ୍ରାପ୍ତି ଓ ବ୍ୟବହାରର ସହିତ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ, ତେଣୁ ଏକ ଦିଗରୁ ଏହା ସମ୍ପଦର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥାଏ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ମଣିଷର କଲ୍ୟାଣ ବିଷୟରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥାଏ।"

ଏହି ସଂଜ୍ଞାରୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ। ଯଥା:-

1. ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ମଣିଷର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥାଏ।
2. ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସମାଜର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତି ଦ୍ୱାରା କଲ୍ୟାଣ ସମ୍ପାଦନ ହୋଇଥାଏ।
3. ସେଗୁଡ଼ିକ ଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସମାଜର ବୈଷୟିକ ଜୀବନ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଯାହା ଦ୍ୱାରା କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ ହୋଇପାରିଥାଏ।

eSikhya.in

ମାର୍ଶାଲ୍ ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା କଲ୍ୟାଣ ଧାରଣା ଭିତ୍ତିକ ସଂଜ୍ଞା ଉପରେ ଅନେକ ଅର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ସମାଲୋଚନା କରାଯାଇଥିଲା ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ରବିନ୍ସ ଙ୍କ ପ୍ରମୁଖ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମାଲୋଚନା କରାଯାଇଥିଲା ।

ସମାଲୋଚନା :-

1. ମାର୍ଶାଲ୍ ଙ୍କ ମତରେ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ଏକ ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ ଅଟେ । ହେଲେ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ବିଭିନ୍ନ କୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆ ଯାଇ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଲୋକ ସମାଜ ବାହାରେ ବାସ କରୁଥାନ୍ତି, ସେମାନେ ବି ଅର୍ଥନୈତିକ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାନ୍ତି ।
2. ମାର୍ଶାଲ୍ କେବଳ ଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି ହେଲେ ଅଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଷୟରେ ବିବେଚନା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭଳି ଅଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ମଣିଷର ଓ ସମାଜର କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ ହୋଇଥାଏ ।
3. ମାର୍ଶାଲ୍ ଙ୍କ କଲ୍ୟାଣକାରୀ ଧାରଣାରେ ଦ୍ରବ୍ୟର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉପଯୋଗିତା କୁ ଅର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ମପାଯାଇଛି । ବାସ୍ତବିକ ଏହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ କାରଣ ଉପଯୋଗିତାକୁ ଅର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଚୟନ ଭିତ୍ତିକ ସଂଜ୍ଞା / ରବିନ୍ସ (Scarcity / Defination of choice)

Robbins - British - 1932

(1776 - 1932) Defination ପାଇଁ (ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟତା ଅର୍ଥ ନୀତି ପରିବର୍ତ୍ତନ)

① ଅସୀମ ଅଭାବ ② ସୀମିତ ସାଧନ ③ ବିକଳ୍ପ ବ୍ୟବହାର

④ ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ଅଭାବ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ

ଉଦାହରଣ ଭିତ୍ତିକ - ଅଭାବ ବିଶ୍ଳେଷଣ, ଅଭାବ ପୂରଣ, ବିକଳ୍ପ ...

esikhya.in

① ଲିଓନେଲ ରବିନ୍ସଙ୍କ ଅଭାବ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର
ସଂଜ୍ଞାର ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ - 2marks

③ Robbins ଙ୍କ ଅଭାବ ଓ ମନୋନୟନ ସଂଜ୍ଞାଟି ପ୍ରତିପାଦନ କର ।

A) ବ୍ରିଟିଶ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ 'L. Robbins' 1932 ମସିହାରେ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ଏକ ସଂଜ୍ଞା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର 'ଅଭାବ ଓ ମନୋନୟନ' ସଂଜ୍ଞା ଭାବେ ଜଣାଯାଏ । ଏହି ସଂଜ୍ଞାଟି ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକ 'ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରକୃତି ଓ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ'ରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଏହି ସଂଜ୍ଞାଟିକୁ 'ଦୁର୍ଲଭତା ସଂଜ୍ଞା' ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏହି ସଂଜ୍ଞାର ବିଶେଷତ୍ୱ ହେଉଛି - ସାଧାରଣ ଜୀବନରେ ମାନବ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଥିବା ଧାରଣା, ଉପରେ ଆଧାରିତ ପ୍ରତିପାଦନ କରାଯାଇଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ଅଭାବ ଓ ସମ୍ବଳ । ଏହି ସଂଜ୍ଞାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -

① ଅସୀମ ଅଭାବ
② ସୀମିତ ସମ୍ବଳ
③ ସମ୍ବଳର ବିକଳ୍ପ ବ୍ୟବହାର
④ ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ଅଭାବର ଶ୍ରେଣୀକରଣ

ଅସୀମ ଅଭାବ

କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା ବା ଆକାଂକ୍ଷାକୁ 'ଅଭାବ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏହା ହେଉଛି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷର ଏକ ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି । ମାନବ ସର୍ବଦା ଅଭାବ ପୂରଣ ପାଇଁ ସର୍ବଦା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ରହିଛି । ପ୍ରତିଟି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅଭାବ ସୃଷ୍ଟି ଜୀବନରେ ଯେ କିଛି କେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ମାନବ ଅଭାବ ମୁକ୍ତ ନୁହେଁ । କୌଣସି ଅଭାବ ପୂରଣ ହେଲେ ପୁଣି ଆଉ ଏକ ଅଭାବ ତାର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିନିଏ । ତେଣୁ 'ଅଭାବ ଅସୀମ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ସୀମିତ ସମ୍ବଳ

ଅଭାବକୁ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ବଳର ଆବଶ୍ୟକତା ।

ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଆମ ପାଖରେ ଥିବା ସମ୍ବଳ ମାତ୍ର ସୀମିତ ଅଟେ । ଏଣୁ କେଉଁଥିରେ ସମ୍ବଳ ଗୁଡ଼ି ବିନିଯୋଗ କରାଯିବ ଆମକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ବିନିଯୋଗ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ସମ୍ବଳର ବିକଳ୍ପ ବ୍ୟବହାର

ଯେହେତୁ ଅଭାବ ଅସୀମ । ଓ ଅଭାବଗୁଡ଼ିକ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଆମ ପାଖରେ ଥିବା ସମ୍ବଳ ସୀମିତ ଅଟେ ସେହି କାରଣରୁ ଆମମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ବଳ ଗୁଡ଼ି ବିକଳ୍ପ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେଗୁଡ଼ିକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବଳ, ବ୍ୟବହାର ଅର୍ଥନୀତିକ ଗତିବିଧିକୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରେ ତାହାର ସେଥିପ୍ରତି ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ଅଭାବର ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ

ଯେପରି ଅଭାବ ଅସୀମ ସେପରି ସମସ୍ତ ଅଭାବ ଗୁରୁତ୍ୱ ସମାନ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ଅଭାବଗୁଡ଼ିକୁ 3 ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -

① ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଅଭାବ (Necessary) (ଖାଦ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର, ବାସଗୃହ)

② ଆରାମ ଦାୟକ ଅଭାବ (comfort)

③ ବିଳାସ ଦ୍ରବ୍ୟ (Luxury)

④ ଏଥିପାଇଁ, ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବାରେ ପ୍ରାଥମିକତା ରହିଥାଏ । ପ୍ରଥମେ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଅଭାବ କୁ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ବଳର ବିନିଯୋଗ କରନ୍ତି ତାପରେ ସମ୍ବଳର ଉପଲବ୍ଧି ରହିଲେ ଆରାମଦାୟକ, ବିଳାସ ଅଭାବ ପୂରଣ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ।

ସମାଲୋଚନା

ଏହି ସଂଜ୍ଞାଟି ଅର୍ଥନୀତିକୁ ସୀମିତ ଓ ମାନବୀୟରୁ ଦୂରେଇ

ଏଣୁ ଗୁରୁତ୍ୱ, ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱୀକାର ଥିଲା । ତେଣୁ ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ
ବେଭେରିଜ (Beveris), [illegible] ବୋଲଡିଙ୍ଗ (Boulding),
ସାମୁଏଲସନ (Samuelson) ପ୍ରଭୃତି ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର
ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଏହି ପ୍ରକୃତି ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞାଟିକୁ ସମାଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି ।

Q2. ଅଭାବ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ଓ ଏହାର ପ୍ରକାର (Wants) ଲେଖ ?

A-) ଅଭାବ କହିଲେ କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା ବା ଅଭିଳାଷକୁ ବୁଝାଇଥାଏ । ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ଅଭାବକୁ ତିନୋଟି ଭାଗ କରାଯାଇଛି । ଯଥା -
① ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅଭାବ (Necessary)
② ଆରାମଦାୟକ ଅଭାବ (Comfort)
③ ବିଳାସମୂଳକ ଅଭାବ (Luxury)

eSikhya.in

ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅଭାବ :- (2mark (IMP))

ଯେଉଁ ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ମାନବର ନୈତିକ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ହୋଇଥାଏ ସେଗୁଡ଼ିକ ଅଭାବକୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅଭାବ କୁହାଯାଏ । ଉଦାହରଣ - ଖାଦ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର ବାସଗୃହ । ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅଭାବକୁ ତିନି ପ୍ରକାରରେ ଭାଗ କରାଯାଇଛି ।
ଯଥା - ① ଜୀବନ ଧାରଣ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ
② ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ
③ ପରମ୍ପରାଗତ ଆବଶ୍ୟକୀୟ

ଜୀବନ ଧାରଣ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ :-

ସମସ୍ତ ଜୀବିତ ହୋଇରହିବା ହେତୁ ମାନବ ପ୍ରଥମେ ଜୀବନ ଧାରଣ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାଏ । ଜୀବନ ଧାରଣ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଯେଉଁ ଅଭାବକୁ ପୂରଣ ଖାଦ୍ୟ ପୂରଣ ନ କଲେ ବଞ୍ଚିବା କଷ୍ଟକର

ହୋଇଥାଏ । ସେଥିରେ କି ରୋଗୀ ଏବଂ ଅସହାୟ, ବୃଦ୍ଧ ଏବଂ ଅପାହଜ, ଦୁର୍ବଳ ଏବଂ ଶିଶୁ ଆଦି ଜୀବନ ରକ୍ଷା ଏବଂ ପ୍ରାଥମିକତାକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି ।

✓ ବନ୍ୟା ଭୂମି ଏବଂ ପ୍ରାଥମିକତା :- (2 mark IMP)

ଏବଂ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ସୁରକ୍ଷା କରିବା ଦ୍ୱାରା ମାନବ ବନ୍ୟା ଭୂମି ଲାଭଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ବନ୍ୟା ଭୂମି ଏବଂ ପ୍ରାଥମିକତା ଦିଆଯାଏ । ସେଥିରେ ଭୂମି ଏବଂ ବାୟୁ ଗୁଣ୍ଡି, ରାସ୍ତି, ଜନ୍ତୁ ପାଳି ଏବଂ ଓଟ ଚଢ଼ାଇର ଲୋଡ଼ ଆଦି, ସେଥିରେ ଆଗ୍ରା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଜୀବନରକ୍ଷାକାରୀ ସାମଗ୍ରୀ (Life Jakets) [redacted] । ସେଥିପାଇଁ ବନ୍ୟା ଭୂମି ଏବଂ ପ୍ରାଥମିକତା ଦିଆଯାଏ ।

ପରମ୍ପରାଗତ ପ୍ରଥା :- (2 mark IMP)

ପରମ୍ପରାଗତ ପ୍ରାଥମିକତା ସୁରକ୍ଷା ନ କଲେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ବଡ଼ ହୋଇ କ୍ଷତି କରି ସମାଜରେ ଅନେକ ସମସ୍ୟା ହୋଇଥାଏ । ଏହି କାରଣରୁ ପରମ୍ପରାଗତ ପ୍ରଥା ପ୍ରାଥମିକତା ସୁରକ୍ଷା କରିବା ନିଶ୍ଚିତ ପ୍ରାଥମିକତା । ସେଥିରେ ବିବାହ, ପୂଜା, ଜାତିଗତ ଉତ୍ସବରେ ଧାର୍ମିକ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରକୃତି ଏବଂ ଲୋକମାନଙ୍କର ପରିଚୟରେ, ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ସହିତ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରମ୍ପରାଗତ ପ୍ରାଥମିକତାର ଅନୁକୂଳ ଦିଅନ୍ତି ।

✓ ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରଥା :-

ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରଥା ସୁରକ୍ଷା କରିବା ଦ୍ୱାରା ମାନବର ଜୀବନ ରକ୍ଷା ଓ ଭୂମିର ଲାଭ ହୋଇଥାଏ । ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରଥା ସୁରକ୍ଷା କରାଯାଏ ଯେ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ / ସହିତ ସେଥିରେ ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରାଥମିକତା ହିଁ ରହି ଲାଭ ।

eSikriya.in

ଯେପରିକି ଚେଙ୍ଗି ଭିଜନ, ମଟର ଗାଡି, ଓଲ୍ଡ ଲେଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି ଯାହାଙ୍କ ଜୀବନରେ
ଧୂମ୍ରପାନ ଶିଳ୍ପ ଆରାମ ପ୍ରିୟତା ଅଭ୍ୟାସର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ।

ଶିକ୍ଷାମୂଳକ ଅଭ୍ୟାସ :-

ଶିକ୍ଷାମୂଳକ ଅଭ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଜୀବନ ଆମୂଳ ମହାନ, ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥାଏ। କିନ୍ତୁ ଏହି ଅଭ୍ୟାସକୁ ଛୋଟବେଳେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ଛୋଟବେଳେ ମନୁଷ୍ୟର ଆଗ୍ରହ ରହିଥାଏ। ଯେପରିକି ପରିଷ୍କାର ଭୋଜନାଳୟରେ ଭୋଜନ କରିବା, ଘରଟି ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ କରିବା, ଶିକ୍ଷାମୂଳକ ବହିପଢ଼ିବାରେ ସମୟ ଦେବା, ନୀରବତା ନିୟମିତ ଖେଳଣାରେ ସମୟ ଦେବା ଆଦି ଶିକ୍ଷାମୂଳକ ଅଭ୍ୟାସର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ। 15/01/2024

1) (ସ୍ଥାନ ପରିବେଶ) ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାତ୍ର ଅନୁସାରେ ଅଭ୍ୟାସ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ। ଯେପରିକି ଶୀତ ପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଥିବା ଲୋକଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ଆରାମପ୍ରିୟତା ଓ ଶିକ୍ଷାମୂଳକ ହୋଇଥିବାବେଳେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଥିବା ଲୋକଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ପରିଶ୍ରମୀ ରୂପେ ପରିଗଣିତ ହୁଏ। ସେହିପରି ଶୀତ ଋତୁରେ ବିଳମ୍ବରେ ଶୋଇଥାନ୍ତି ଉଠିବା ଗରମ ଜିନିଷ ଖାଇବା ଆଦି ଅଭ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି। ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଅଭ୍ୟାସ ରୂପେ ବିବେଚିତ ହୋଇଥିବାବେଳେ ଏହି ଋତୁରେ ଗାଧୋଇବା ଆରାମପ୍ରିୟ ଅଭ୍ୟାସ ଶିକ୍ଷାମୂଳକ ରୂପେ ପରିଗଣିତ ହୁଏ।

ସମୟ ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ। ସେହିପରି ବର୍ଷାଋତୁରେ ଛତା ବା ବର୍ଷାତି ପୋଷାକର ଅଭ୍ୟାସ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ରୂପେ ପରିଗଣିତ ହୋଇଥିବାବେଳେ ଅନ୍ୟ ଋତୁମାନଙ୍କରେ ଛତା ବା ବର୍ଷାତି ପୋଷାକର ଅଭ୍ୟାସ ଶିକ୍ଷାମୂଳକ ନୁହେଁ।

⑤ ମାନବୀୟ ଆହାରର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

A→ ସାଧାରଣତଃ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ କୁ ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା ବା ଅଭିଳାଷ କୁ ଆହାର ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଆହାର ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ସମାନ ହୋଇନଥାଏ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଆହାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଆଧାରରେ ଆହାରର କେତେକ ଗୁଡିଏ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଛି । ସେଗୁଡିକ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା -
① ଆହାର ଅସୀମ ଅଟେ
② ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆହାର ପରିତୃପ୍ତ ହୁଏ
③ କେତେଗୁଡିଏ ଆହାର ପୁନଃପୁନଃ ଜାତ ହୁଏ ।
④ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଆହାର ଭିନ୍ନ ଅଟେ
⑤ କେତେକ ଗୁଡିଏ ଆହାର ପରିପୂରକ
⑥ କେତେକ ଗୁଡିଏ ଆହାର ପ୍ରତିଯୋଗୀ ଅଟେ
⑦ କେତେକ ଗୁଡିଏ ଆହାର ଯୁଗପତ୍ ପରିପୂରକ ଓ ପ୍ରତିଯୋଗୀ
⑧ କେତେକ ଗୁଡିଏ ଆହାର ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଥାଏ
⑨ କେତେକ ଗୁଡିଏ ଆହାର ବିଜ୍ଞାପନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ
⑩ କେତେକେତେ ଆହାର ବୈକଳ୍ପିକ
⑪ କେତେକେତେ ଆହାର ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାତ୍ର ଅନୁସାରେ ବଦଳିଥାଏ ।

ଆହାର ଅସୀମ

ଆହାରର ଅନେକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଟି ହେଉଛି ଆହାର ଗୁଡିକ ଅସୀମ । ବାସ୍ତବରେ ମନୁଷ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ସମୟ ହୋଇଛି ଆହାରକୁ ପୂରଣ କରିବା । ମାନବର ଆହାର କୁ କମାଇ ହେବ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ପୂରଣ ହେଲେ ଅନେକ ଗୁଡିଏ ଆହାର ଆସି ଛିଡ଼ାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ କୁହାଯାଏ ଯେ ମଣିଷ ଆହାର ଅନନ୍ତ

ଜାଗାରେ ଭରିବା ।

② ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଭାବର ପରିତୃପ୍ତି ସମ୍ଭବ

ଯଦିଓ ଅଭାବ ଗୁଡ଼ିକ ଅସୀମ ଅଟେ ତଥାପି ସମସ୍ତ ଅଭାବକୁ ପୂରଣ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । କାରଣ, ଆମ ପାଖରେ ଥିବା ଅର୍ଥ ସମସ୍ତ ଅଭାବକୁ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇନଥାଏ । ଏହି କାରଣରୁ ଆମ ପାଖରେ ଥିବା ସୀମିତ ଅର୍ଥକୁ ବ୍ୟବହାର କରି କେତେକ ମୁଖ୍ୟ ଅଭାବକୁ ପୂରଣ କରାଯାଇ ପାରେ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ଅଭାବ - ଖାଦ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର ଓ ବାସଗୃହ ।

③ କେତେକ ମୁଖ୍ୟ ଅଭାବ ପୁନଃ ପୁନଃ ଜାତ ହୁଏ

ଅନେକ ମୁଖ୍ୟ ଅଭାବକୁ ଏକଥର ପୂରଣ କରାଗଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ପୁଣି ଥରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଯେପରିକି ଖାଇବା, ପିଇବା, ଶୋଇବା ଆଦି ଭଳି ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବାରମ୍ବାର ଦେଖାଦେଇଥାଏ ।

④ ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ଅଭାବର ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ

ଅଭାବ ଅସୀମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ସମସ୍ତ ଅଭାବର ଗୁରୁତ୍ୱ ସମାନ ହୋଇନଥାଏ । ଏହି କାରଣରୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ଅଭାବକୁ 3 ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା । -

① ଆବଶ୍ୟକୀୟ

② ଆରାମଦାୟକ

③ ବିଳାସୀ ଦ୍ରବ୍ୟ

⑤ କେତେକ ମୁଖ୍ୟ ଅଭାବ ପରିପୂରକ

ପରିପୂରକ ଅଭାବ ଯାହାକି କେତେକ ଏକ ଅଭାବକୁ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଏକ ପଦାର୍ଥର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଉଦାହରଣ ଗାଡ଼ିର ଅଭାବକୁ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ତାହା ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପେଟ୍ରୋଲ ।

eSikhya.in

ସୁଜି, ଚିନି, ଗହମ, ଡାଲି ଆଦିର ଖାଦ୍ୟ ପରିଣତ ହୁଏ। ଏହି ଖାଦ୍ୟର ଗୁଣକୁ ପ୍ରଚୁର କରିବାର ପାଇଁ ତାହା [illegible] ହୋଇଥାଏ ନାହିଁ । ସେହିଭଳି ମାଂସ ଆଦି [illegible] ଏବଂ [illegible] ଜୀବାଣୁ [illegible] ଓ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଅଣୁଜୀବଙ୍କ ଖାଦ୍ୟକୁ [illegible] ଥାଏ ।

(6) କେତେକ ଅଣୁଜୀବ ଖାଦ୍ୟ ଉପଯୋଗୀ

କେତେକ ଅଣୁଜୀବ ଖାଦ୍ୟ ଉପଯୋଗୀ ଅଟନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ଖାଦ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ ଯଦି [illegible] ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପୂରଣ କରାଯାଏ ତାହେଲେ ସେମାନେ ଉପଯୋଗୀ [illegible] ସେହିଭଳି ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ ଯଦି ଅନେକ ଅଣୁଜୀବ [illegible] ଦ୍ୱାରା କରାଯାଉଥିଲା [illegible] କାର୍ଯ୍ୟକୁ [illegible] [illegible] ଅନୁଜୀବ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ସେହି ସବୁ [illegible] ଉପଯୋଗୀ ଅନୁଜୀବ [illegible] [illegible]

(7) କେତେକ ଅଣୁଜୀବ ଖାଦ୍ୟ [illegible] ପରିବେଶ ଓ ଉପଯୋଗୀ

କେତେକ ଅଣୁଜୀବ ଖାଦ୍ୟ [illegible] ପରିବେଶ ଓ ଉପଯୋଗୀ ଅଟନ୍ତି । ସେହିଭଳି ଅନୁଜୀବ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] ଅନୁଜୀବ [illegible] [illegible] ନାହିଁ । ସେହି ସବୁ [illegible] ଓ ଅନୁଜୀବ ପରିବେଶ ଅଟନ୍ତି । ସେହିଭଳି [illegible] [illegible] [illegible] ଅନୁଜୀବ ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଉପଯୋଗୀ ଖାଦ୍ୟର [illegible] ଥାଏ ।

(8) କେତେକ ଅଣୁଜୀବ ଖାଦ୍ୟ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ଅଣୁଜୀବ ଖାଦ୍ୟ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible] [illegible]~~ / [illegible] [illegible] [illegible] କରାଯାଇ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ଶୀତଳ ଖାଦ୍ୟ। ଉଷ୍ଣ ଖାଦ୍ୟ ମନେ ହୁଏ। ଚାହା ପାନ କରିବା, କୋଲ୍ଡଡ୍ରିଙ୍କ ପିଇବା, ଇତ୍ୟାଦି ସେହିଭଳି, ସାଧାରଣ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରିବେଶ ଅନୁଯାୟୀ ଏବଂ ଖାଦ୍ୟର ଅନୁକୂଳ ।

(୯) ବେଳେବେଳେ ଖାଦ୍ୟ ବିଜ୍ଞାପନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୁଏ

ବେଳେବେଳେ ଖାଦ୍ୟ ରୁଚିକୁ ସାଧାରଣ ବିଜ୍ଞାପନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ। ସେଗୁଡ଼ିକ ଗ୍ରହଣ ନ କଲେ ବେଳେବେଳେ ଅସୁବିଧା ହୁଏ ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାପନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଆମମାନଙ୍କ ମନରେ ସେ ସବୁ ଖାଦ୍ୟ ରୁଚି ହୋଇଥାଏ। ସେହିଭଳି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ପ୍ରସାଧନ (cusmitic), ପାନୀୟ ଆଚାର ପାଉଡ଼ର ଓ ବିଳାସପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଇଁ ଚାହିଁଥାଉ ଆସେ। ସେହି ବେଳରେ ସେଭଳି ଖାଦ୍ୟ ଦେଖାଯାଇଥାଏ ।

(10) ବେଳେବେଳେ ଖାଦ୍ୟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଭିତ୍ତିକ

କେତେକ ରୁଚିର ଖାଦ୍ୟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଭିତ୍ତିକ ଅଟେ, ଯଥା- ରୋଗୀର ଖାଦ୍ୟ କୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ କେତେ ପ୍ରକାର ନିୟମ ଅଛି। ସେହି ପ୍ରକାର ଅନୁଭୂତିରେ ଅବସ୍ଥା ବିଶେଷ ଓ ଆହାର୍ଯ୍ୟ ନିୟମାବଳୀ କୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଭୋଜନ କୁହାଯାଏ। ସେହିଭଳି ଶିଶୁ ମେଦବହୁଳ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣରେ ରୁଚି କରିବା ଆଦି ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀର ଆହାର୍ଯ୍ୟରେ ଖାଦ୍ୟ ରୁଚିର ପୁଷ୍ଟି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଖାଦ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

(11) ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାତ୍ର ଅନୁସାରେ ଖାଦ୍ୟ ବଦଳିଥାଏ

ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାତ୍ର ଅନୁସାରେ ଖାଦ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥାଏ। ସେହିଭଳି ଶୀତପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଥିବା ଲୋକଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ଆମିଷ ପ୍ରଧାନ ଓ ବିଳାସପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ। ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଥିବା ଲୋକଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ଆମମାନଙ୍କଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଧରଣର ହୁଏ ।

ସେହିପରି ଯଦି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚିକିତ୍ସା ଯୋଗାଇଦେବ ତେବେ ସେମାନଙ୍କ କର୍ମଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ ଏବଂ ଶକ୍ତି ଅର୍ଥନୀତିର ଉନ୍ନତି କରିବ। ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭାବ ଦୂର ହେବ ସେମାନେ ସଜ କରକର ବଳୁଆ ଶ୍ରମ ପାଇବ ଏବଂ ଅର୍ଥନୀତିର ଆଧୁନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ଦୃଢ଼ ପରିଣତ ହେବ।

ସମସ୍ତ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ଭିନ୍ନ ଦେଇଥାନ୍ତି। କେତେକଙ୍କ ମତାନୁସାରେ ଶିକ୍ଷା ବା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଯୋଗାଣର ଅଭାବ ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୂରେ ପରିଣତ ହେଉଥିବ। ସେମାନେ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ମାନବଙ୍କର ଶିକ୍ଷା କରିବା ଶକ୍ତିଗତ ଏହାକୁ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ଦେଖିବ। (22/01/2021)

I.M.P ଦ୍ରବ୍ୟ (Goods)

14 types

1. ମୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ -> Free goods
2. ଅର୍ଥନୈତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ - Economic goods
3. ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦ୍ରବ୍ୟ - Private/individual goods
4. ସର୍ବସାଧାରଣ ଦ୍ରବ୍ୟ - Public goods
5. ଉପଭୋଗ ଦ୍ରବ୍ୟ - Consumer goods
6. ଉତ୍ପାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ - Producer goods
7. ପଚନଶୀଳ ଦ୍ରବ୍ୟ - Perishable goods
8. ସ୍ଥାୟୀ ଦ୍ରବ୍ୟ - durable goods
9. ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦ୍ରବ୍ୟ - intermidicate goods
10. ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ - Final /Finished goods
11. ଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ - material goods
12. ଅଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ - non-material goods
13. ହସ୍ତାନ୍ତରଯୋଗ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ - transferable goods
14. ଅହସ୍ତାନ୍ତରଯୋଗ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ - non-transferable goods

① ଦ୍ରବ୍ୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ଓ ଏହା କେତେ ପ୍ରକାରର ?
what is Goods and what are it types ?

A) ଯେଉଁସବୁ ଜିନିଷ ବା ପଦାର୍ଥ ଆମ ମଣିଷର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବା ସମର୍ଥ ହୋଇଥାଏ ସେଗୁଡ଼ିକ 'ଦ୍ରବ୍ୟ' କୁହାଯାଏ । ଦ୍ରବ୍ୟ ବହୁ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ହୋଇଥାଏ ।
ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହାକୁ ଭାଗ କରିଛନ୍ତି -
(i) ମୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ (Free Goods)
(ii) ଅର୍ଥନୈତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ (Economic Goods)
(iii) ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦ୍ରବ୍ୟ (Privite Goods)
(iv) ସର୍ବସାଧାରଣ ଦ୍ରବ୍ୟ (Public Goods)
(v) ଉପଭୋକ୍ତା ଦ୍ରବ୍ୟ (consumers Goods)
(vi) ଉତ୍ପାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ (Producers Goods)
(vii) ବସ୍ତୁଗତ ଦ୍ରବ୍ୟ (material Goods)
(viii) ଅବସ୍ତୁଗତ ଦ୍ରବ୍ୟ (non-material Goods)
(ix) କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ଦ୍ରବ୍ୟ (Parishable Goods)
(x) ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ଦ୍ରବ୍ୟ (durable Goods)
(xi) ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦ୍ରବ୍ୟ (intermidiate Goods)
(xii) ଅନ୍ତିମ ଦ୍ରବ୍ୟ (Final/Finished Goods)
(xiii) ହସ୍ତାନ୍ତରଯୋଗ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ (transforcable Goods)
(xiv) ଅହସ୍ତାନ୍ତରଯୋଗ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ (non-transforcable Goods)

① ମୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ (IMP - 2marks)

i) ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତିରୁ ମୁକ୍ତ ଦାନ ବା ବିନାମୂଲ୍ୟରେ ମିଳିଥାଏ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ମୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।
ii) ମୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ଯୋଗାଣ ଚାହିଦା ତୁଳନାରେ ଅସୀମ ଅଟେ ।
iii) ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ବିନାମୂଲ୍ୟରେ ମିଳୁଥିବାରୁ ବଜାରରେ ଦାମ୍ ନାହିଁ ତେଣୁ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥନୈତିକ ମୂଲ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ଅଟେ ।
iv) ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାକୃତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଆଶୀର୍ବାଦ ସ୍ୱରୂପ ଦ୍ରବ୍ୟ

esikhya.in

ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

v) ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକର କେବଳମାତ୍ର ଉପଯୋଗିତାର ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ବିନିମୟ ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ।

vi) ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକ ସମୁଦ୍ରକୂଳ ବାଲି ବାୟୁ ଜଙ୍ଗଲ ଇତ୍ୟାଦି ମୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

(2) ଆର୍ଥିକ ଦ୍ରବ୍ୟ (Economic Goods)

i. ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକ ମନୁଷ୍ୟ କୃତ ବା ଯୋଗାଣ ସେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକୁ ଆର୍ଥିକ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

ii. ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକର ଯୋଗାଣ ଚାହିଦା ତୁଳନାରେ ସୀମିତ ଅଟେ ।

iii. ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକୁ ଉପଭୋଗରେ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଦାମ୍ ଦେବାକୁ ପଡୁଥିବା ହେତୁ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକର ଦାମ ଦର ରହିଛି ।

iv. ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ଦ୍ରବ୍ୟ ଆର୍ଥିକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ ।

v. ଆର୍ଥିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକର ଉଭୟ ଉପଯୋଗିତାର ମୂଲ୍ୟ ଓ ବିନିମୟ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି ।

vi. ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ - ଚୌକି, ଆଲମିରା, ଟେବୁଲ, ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଆଦି ଆର୍ଥିକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

IMP (3) ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦ୍ରବ୍ୟ (Private / individual Goods) 25/01/2021

i) ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକ ଜଣେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷଙ୍କ ମାଲିକାନାରେ ରହିଥାଏ । ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ କୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦ୍ରବ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ii. ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକ ଘରୋଇ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭଳି ଜଣାଯାଏ । ଏହାକୁ 'ଘରୋଇ ଦ୍ରବ୍ୟ' ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

iii. ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବାରଣ କରିପାରନ୍ତି କାରଣ ମାଲିକାନା

esikhya.in

ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ ।

iv. ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଘରର ଜିନିଷ ଏବଂ ମାଲିକମାନଙ୍କର ଦ୍ରବ୍ୟ । ଘର, ମଟରଗାଡ଼ି ଟିଭି, ଫ୍ରିଜ ଇତ୍ୟାଦି ।

④ **ସର୍ବସାଧାରଣ ଦ୍ରବ୍ୟ (Public Goods)** 2mark 2022 – IMP

i. ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବସାଧାରଣ ଙ୍କ ମାଲିକାନା ରେ ଉପଯୋଗ ବା ସରକାର ଙ୍କ ନିୟନ୍ତ୍ରଣାଧୀନ ଉପଯୋଗ ହେଉଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ କୁ ସର୍ବସାଧାରଣ ଦ୍ରବ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ii. ସର୍ବସାଧାରଣ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁ ସମାଜର ସମସ୍ତ ବର୍ଗର ଲୋକେ ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରନ୍ତି । ଏ ପ୍ରକାର ଉପଯୋଗ ହେଉଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସର୍ବସାଧାରଣ ଙ୍କର ଅଟେ ।

iii. ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ କୁ 'ଲୋକ ଦ୍ରବ୍ୟ', 'ରାଷ୍ଟ୍ରଦ୍ରବ୍ୟ', 'ସାମାଜିକ ଦ୍ରବ୍ୟ', 'ସରକାରୀ ଦ୍ରବ୍ୟ' ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

iv. ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ : ଚିକିତ୍ସାଳୟ, ବିଦ୍ୟାଳୟ, ସର୍ବସାଧାରଣ ରାସ୍ତା, ପୋଖରୀ, ପାର୍କ, ଦେବାଳୟ ଇତ୍ୟାଦି ।

⑤ **ଉପଭୋଗ ଦ୍ରବ୍ୟ (Consumer Goods) / ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ** 2mark-2022 IMP

i. ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବେ ମାନବର ଅଭାବ ପୂରଣ କରନ୍ତି ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଉପଭୋଗ ଦ୍ରବ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ii. ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ କୁ 'ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ' ଭାବେ ମଧ୍ୟ ଜଣାଯାଏ ।

iii. ଆମେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ, ପୋଷାକ, ଘର ଇତ୍ୟାଦି 'ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ' ର ଉଦାହରଣ ଅଟେ ।

⑥ **ଉତ୍ପାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ (Producer Goods)**

i. ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ମାନବର ଅଭାବ ପୂରଣ କରେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ 'ଉତ୍ପାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ' କୁହାଯାଏ ।

ii. ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମତରେ, "ଯେଉଁ" ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଉପଭୋଗ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତି ରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ 'ଉତ୍ପାଦକ

eSikhya.in

ଦ୍ରବ୍ୟ' କୁହାଯାଏ ।

iii. ସରକାରୀ ବିଦ୍ୟାଳୟ କଲେଜ, ଡାକ୍ତରଖାନା, ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକ, ପାର୍କ, ରାସ୍ତାଘାଟ ପୋଲ, ସିନେମା ଇତ୍ୟାଦି ।

(7) ବସ୍ତୁଗତ ଦ୍ରବ୍ୟ (Material Goods)

i. ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିହୁଏ, ସ୍ପର୍ଶ କରି ହୁଏ, ଅନୁଭବ କରି ହୁଏ ସେହି ସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁ 'ବସ୍ତୁଗତ ଦ୍ରବ୍ୟ' କୁହାଯାଏ ।

ii. ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ରହିଥିବା ଯୋଗୁ ଏଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ଥାନ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିହୁଏ ।

iii. ଉଦାହରଣ- ଟିଭି, ଟେବୁଲ, ଚେୟାର, ଘର, ପେନ, ବହି ଇତ୍ୟାଦି

(8) ଅବସ୍ତୁଗତ ଦ୍ରବ୍ୟ (Non-material Goods) (2mark IMP

i. ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିହୁଏ ନାହିଁ ସ୍ପର୍ଶ କରିହୁଏ ନାହିଁ କେବଳ ଅନୁଭବ କରିହୁଏ, ସେହିଭଳି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅବସ୍ତୁଗତ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

ii. ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆକାର ନଥିବା ଯୋଗୁ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରିହୁଏନା ।

iii. ସମସ୍ତ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ ।

iv. ଉଦାହରଣ- ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସେବା, ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଓକିଲଙ୍କ ଓକିଲାତି ଆଦି ଅବସ୍ତୁଗତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ ।

(9) କ୍ଷୟଶୀଳ ଦ୍ରବ୍ୟ (Parishasile Goods) ଅସ୍ଥାୟୀ ଦ୍ରବ୍ୟ 2-

i. ଯେଉଁ ଅସ୍ଥାୟୀ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର ନ କରି ଦୀର୍ଘ ସମୟ ରଖିବା ଦ୍ୱାରା ତାହା ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗୀ ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ସେହିସବୁ କ୍ଷୟଶୀଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ii. ଉଦାହରଣ- ଖାଦ୍ୟ-ପାନୀୟ ପଦାର୍ଥ, ପନିପରିବା, ମାଛ, ମାଂସ, କ୍ଷୀର, ଅଣ୍ଡା ଇତ୍ୟାଦି ।

⑩ ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ଦ୍ରବ୍ୟ (durable Goods)

i. ଯେଉଁ ବ୍ୟାବହାରିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ପୁନଃ ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗିତା ନଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ ସେତେବେଳେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ 'ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ଦ୍ରବ୍ୟ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ii. ଉଦାହରଣ- ସାଇକେଲ, କଲମ, ଆଲମାରୀ, ଘଣ୍ଟା, ମାଟିହାଣ୍ଡି, ମୁଦି ଇତ୍ୟାଦି ।

⑪ ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ ଦ୍ରବ୍ୟ (intermidiate Goods)

i. ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ 'ଅନ୍ତିମ ଦ୍ରବ୍ୟ' ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ 'ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ ଦ୍ରବ୍ୟ' କୁହାଯାଏ ।

ii. ଉଦାହରଣ- ଚିନି ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ଆଖୁ, ଛେନା ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ କ୍ଷୀର, ମିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ଚିନି, ପିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତି ପାଇଁ ଅଟା ଆଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଖୁ, କ୍ଷୀର, ଚିନି, ଅଟା ଆଦି ଅନ୍ତର୍ବର୍ତ୍ତୀ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି ।

⑫ ଅନ୍ତିମ ଦ୍ରବ୍ୟ (Final / Finished Goods)

i. ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଲୋକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି ତାହାକୁ 'ଅନ୍ତିମ ଦ୍ରବ୍ୟ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ii. ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ କୁ 'ଭୋଗ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ' ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଯେହେତୁ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ପରେ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଏହା ପୁଣି ସେଥି- ଥାଏ ନାହିଁ ।

iii. ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ- ଚିନି, ପୋଷାକ, ଚେନ, ଛତା ଆଦି ଅନ୍ତିମ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ ।

29/01/2025

⑫ ହସ୍ତାନ୍ତର ଦ୍ରବ୍ୟ (Transforcable Goods)

i. ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁ ସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଯାହାର ମାଲିକାନାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଥାଏ ତାହେ ସେ ଗୋଟେ ବ୍ୟକ୍ତି ଠାରୁ ଅନ୍ୟଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଖକୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରାଯାଇ ପାରେ

eSikhya.in

ସେହି ସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏକ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଦ୍ରବ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀରେ କୁହାଯାଏ ।

ii. ଯେଉଁ ସେବା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ସମୟ ଉପାଦାନ ଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଯୋଗ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟର ଉଦାହରଣ ଅଟେ ।

(14) ଅସ୍ଥାନାନ୍ତର ଦ୍ରବ୍ୟ (non-transable Goods)

i. ଅଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଯଥା ଜଳ ସମ୍ପଦର ଅନୁଭୂତି ଗୁଡ଼ିକ ଅସ୍ଥାନାନ୍ତର ଯୋଗ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ର ଉଦାହରଣ ଅଟେ ।

ii. ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ମାଲିକାନା ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

iii. ଡାକ୍ତରଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି- କୌଶଳ, କାରିଗରଙ୍କ ଦକ୍ଷତା, ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଜ୍ଞାନ, ଗାୟକଙ୍କ କଣ୍ଠ ଇତ୍ୟାଦି ଅସ୍ଥାନାନ୍ତର ଯୋଗ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ର ଉଦାହରଣ ଅଟେ ।

29/01/2021

Utility (ଉପଯୋଗିତା) (ଉପଯୋଗ) (ଦ୍ରବ୍ୟର ଅଭାବ ମୋଚନ କ୍ଷମତା)

(1.) ଉପଯୋଗିତା କହିଲେ କଣ ବୁଝ ?

ଉ) ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ ଉପଯୋଗିତା କହିଲେ ଉପକାରିତା କୁ ବୁଝାଇଥାଏ ଯାହା କହିବା ଠିକ୍ ଅଟେ । ଅର୍ଥନୀତିରେ ଯଦି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ମଣିଷର ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବା କ୍ଷମତା ଥାଏ ତେବେ ତାକୁ 'ଉପଯୋଗିତା' କୁହାଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅର୍ଥନୀତିରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଅଭାବ ମୋଚନ କ୍ଷମତାକୁ ଉପଯୋଗିତା କୁହାଯାଏ ।

ଉପଯୋଗିତାର ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ରହିଛି ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା - (1) ଉପଯୋଗିତା ଉପକାରିତା ଠାରୁ ଭିନ୍ନ

(2) ଉପଯୋଗିତା କେବେ କେବେ ଅପକାର ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

(3) ଉପଯୋଗିତା ଏକ ମାନସିକ ଧାରଣା ।

(4) ଉପଯୋଗିତା ସ୍ଥାନ, କାଳ ଓ ପାତ୍ର ଅନୁସାରେ ବଦଳିଥାଏ

eSikhya.in

① ଉପଯୋଗିତା ଉପକାରିତା ଠାରୁ ଭିନ୍ନ

ସାଧାରଣରେ ଆମେ ଉପଯୋଗିତାକୁ ଉପକାରିତା ଭାବିଥାଉ। କିନ୍ତୁ ଉପଯୋଗିତା ଉପକାରିତା ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଅଟେ। ଉପଯୋଗିତା ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକ ସବୁବେଳେ ଉପକାରିତା ପ୍ରଦାନ କରିନଥାନ୍ତି। ଯେପରିକି - ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କାରୀ ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ତାର ଆବଶ୍ୟକ ପୂରଣ ହୋଇଥାଏ ଓ ତାକୁ ଉପଯୋଗିତା ମିଳିଥାଏ। କିନ୍ତୁ ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କାରୀ କୁ ଉପକାରିତା ମିଳିନଥାଏ। ଏହା ଦ୍ୱାରା ସେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଗତ ସମସ୍ୟାର ଶିକାର ହୋଇଥାଏ। ଓ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ହୁଏ। ତେଣୁ ଉପଯୋଗିତା ଓ ଉପକାରିତା ଭିନ୍ନ ଅଟେ।

② ଉପଯୋଗିତା ସବୁବେଳେ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିନଥାଏ -

ଉପଯୋଗିତା ପ୍ରଦାନ କରୁଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକ ସବୁବେଳେ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିନଥାଏ। ଯେପରିକି - ରୋଗ ଉପଶମ ପାଇଁ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଦିଆଯାଇଥିବା ଔଷଧ, ଇଞ୍ଜେକସନ୍ ଆଦି ରୋଗ ଉପଶମ କରି ରୋଗୀକୁ ଉପଯୋଗିତା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ କିନ୍ତୁ ଏହା ଦ୍ୱାରା ରୋଗୀକୁ ଆନନ୍ଦ ମିଳି ନଥାଏ। ତେଣୁ କୁହାଯାଏ ଉପଯୋଗିତା ଆନନ୍ଦ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ।

③ ଉପଯୋଗିତା ଏକ ମାନସିକ ଧାରଣା -

ଉପଯୋଗିତା ଏକ ମାନସିକ ଧାରଣା ଅଟେ, ଏହାକୁ ପରିମାଣ ବା ସଂଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ମପାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ। କୌଣସି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ରୁ କେତେ ପରିମାଣର ଉପଯୋଗିତା ମିଳିଲା ବା ପରିତୃପ୍ତି ମିଳିଲା।

ଚିନ୍ତକ ସେମାନଙ୍କ ମତାନୁସାରେ ଧାରଣା। ଏଣୁ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ (Classical Economist) ମାନେ ଉପଯୋଗିତାକୁ ମୂଲ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ବିଚାର କରିନଥିଲେ।

ଉପଯୋଗିତା ସ୍ଥାନ, କାଳ ଓ ପାତ୍ର ଅନୁସାରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ

ଉପଯୋଗିତା ସ୍ଥାନ, କାଳ ଓ ପାତ୍ର ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ। ଯେପରିକି ଶୀତଦିନରେ ପଶମୀ ଲୁଗାର ଅଧିକ ଉପଯୋଗିତା ଥାଏ, ଏଣୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନରେ ତାହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥାଏ ଗ୍ରୀଷ୍ମଦିନେ ତାର ଉପଯୋଗିତା କମିଯାଏ (ସ୍ଥାନ)

ସମୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଉପଯୋଗିତା ବଦଳି ଥାଏ। ଯେପରିକି ବର୍ଷା ଋତୁରେ ଛତା ଚୋପାଲେଇର ଉପଯୋଗିତା ବେଶୀ ଥାଇଥାଏ।

ବ୍ୟକ୍ତି ଭେଦରେ ମଧ୍ୟ ଉପଯୋଗିତା ବଦଳି ଯାଇଥାଏ। ଯେପରିକି ମାଂସାହାରୀ ପାଇଁ ଅଣ୍ଡା, ମାଛ, ମାଂସ ପ୍ରଭୃତିର ଉପଯୋଗିତା ରହିଛି ଯେଉଁଠି ଶାକାହାରୀ ଲୋକମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକର ଉପଯୋଗିତା ନଥାଏ।

2) ଉପଯୋଗିତା କେତେ ପ୍ରକାରର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

A) ଉପଯୋଗିତାକୁ ସାଧାରଣତଃ ଚାରି ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇଥାଏ। ଯେପରିକି ଯଥା -

3marck, 2022, IMP

(1) ସ୍ଥାନଗତ ଉପଯୋଗିତା (place utility)
(2) ଆକୃତିଗତ ଉପଯୋଗିତା (form utility)
(3) ସେବାଗତ ଉପଯୋଗିତା (service utility)
(4) ସମୟ/କାଳଗତ ଉପଯୋଗିତା (time utility)

2mark-2022 IMP

① ସ୍ଥାନଗତ ଉପଯୋଗିତା (Place utility)

ଯଦି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବା ଦ୍ୱାରା

ଉପଯୋଗିତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ ତେବେ ତାହାକୁ ସ୍ଥାନଗତ ଉପଯୋଗିତା କୁହାଯାଏ । ଉଦାହରଣ - 1. ଜଙ୍ଗଲରେ ଥିବା କାଠ କୁ ଆଣି ଗୋଦାମ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ।

ii. ଖଣିରୁ ପଥର କୁ ଆଣି ଗୃହ ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା । ଏହାଦି ସ୍ଥାନଗତ ଉପଯୋଗିତାର ଉଦାହରଣ ଅଟେ, କାରଣ ପୂର୍ବରୁ ଏହି ସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟର ଉପଯୋଗିତା ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ଏଗୁଡ଼ିକ ଉପଯୋଗିତା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ।

2mark

② ଆକାରଗତ ଉପଯୋଗିତା (Form utility) (IMP - 2mark)

ଯଦି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ର ଆକାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଉପଯୋଗିତା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ତେବେ ତାହା ଆକାରଗତ ଉପଯୋଗିତା କୁହାଯାଏ । ଉଦାହରଣ - ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ଆଣି ସେଥିରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଆସବାବ ପତ୍ର ନିର୍ମାଣ କରିବା, ପଥରରୁ ମୂର୍ତ୍ତି ତିଆରି କରିବା, ମାଟିରୁ ମାଠ ପାତ୍ର ନିର୍ମାଣ କରିବା । ଦ୍ରବ୍ୟର ଆକାରର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି ତେଣୁ ଏଥିରେ ଉପଯୋଗିତା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ।

③ ସେବାଗତ ଉପଯୋଗିତା (Service utility)

ସେବା ପ୍ରଦାନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଯଦି ଉପଯୋଗିତା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ତେବେ ତାହାକୁ ସେବାଗତ ଉପଯୋଗିତା କୁହାଯାଏ, ଉଦାହରଣ - ଶିକ୍ଷକ ଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦାନ, ଡାକ୍ତର ଙ୍କ ଚିକିତ୍ସା, ଓକିଲ ଙ୍କ ସେବା ଏହାଦି ସେବାଗତ ଉପଯୋଗିତାର ଉଦାହରଣ ଅଟେ ।

④ ସମୟ ବା କାଳଗତ ଉପଯୋଗିତା (time utility)

ସମୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ଯଦି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଉପଯୋଗିତା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ତେବେ ତାହାକୁ ସମୟଗତ

eSikhya.in

ଉପଯୋଗିତା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଉଦାହରଣ - ଶୀତଋତୁରେ ଶୀତବସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୋଗିତା ବୃଦ୍ଧି, ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁରେ ଶୀତବସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୋଗିତା ଆଦି ସମୟ ବା କାଳଗତ ଉପଯୋଗିତାର ଉଦାହରଣ ଅଟେ ।

2) (2mark IMP) ସମ୍ପଦ (Wealth) 08/02/2021 IMP

ସମ୍ପଦ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ? ଏହାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ଆଲୋଚନା କର ? (2mark-IMP)

ଉ) ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ ସମ୍ପଦ କହିଲେ ଟଙ୍କା, ସମ୍ପତ୍ତି, ଜମିବାଡ଼ି, ଗହଣା ଘରଦ୍ୱାର, ସୁନାରୁପା ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଜିନିଷ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବୁଝାଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରରେ କେବଳ ସେହି ସମସ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ସେବାଗୁଡ଼ିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯାହାର ଉପଯୋଗିତା, ସ୍ୱଳ୍ପତା, ହସ୍ତାନ୍ତର ଯୋଗ୍ୟତା ଓ ବାହ୍ୟତା ବା ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଯୋଗ୍ୟତା ରହିଥାଏ ସେହି ସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ 'ସମ୍ପଦ' କୁହାଯାଏ । ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ସମ୍ପଦର ନିମ୍ନଲିଖିତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼େ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା:-

① ଉପଯୋଗିତା
② ସ୍ୱଳ୍ପତା
③ ହସ୍ତାନ୍ତର ଯୋଗ୍ୟତା
④ ବାହ୍ୟତା ବା ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଯୋଗ୍ୟତା

✓ ଉପଯୋଗିତା:-

ଦ୍ରବ୍ୟର ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବାର କ୍ଷମତାକୁ ଉପଯୋଗିତା କୁହାଯାଏ । ଯେଉଁ ଜିନିଷ ଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସମ୍ପଦ ପଦବାଚ୍ୟ ହେବ ଦ୍ରବ୍ୟର ଉପଯୋଗିତା ରହିବା ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଯଦି ଦ୍ରବ୍ୟର ଉପଯୋଗିତା ନଥାଏ ତେବେ ତାହା ସମ୍ପଦରେ ପରିଗଣିତ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଯଥା ବାୟୁରୁ ଉପଯୋଗିତା, ଯଥା ...

ଗ୍ରାହକଙ୍କର ଉପଯୋଗିତା ଅନୁଯାୟୀ ହେଉଛି ଏହାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ପରିଭାଷିତ
କରାଯାଇ ନାହିଁ ।

ସୁରକ୍ଷା :-

ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ଗ୍ରାହକର ଉପଯୋଗିତା ମଧ୍ୟରେ
ସୁରକ୍ଷା ବା ନିରାପତ୍ତା (Security) ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ।
'ସୁରକ୍ଷା' କହିଲେ ଖାଇବା ସମୟରେ କୌଣସି ଅସୁବିଧା
ନ ହେବା । ଏହି କାରଣରୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଉପଯୋଗୀ ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଶାଇ
ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଉଚିତ । ଏଥିରେ ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଶାଇ
ଗ୍ରାହକର ସୁରକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହାକୁ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଗୁଣ

ପୁଷ୍ଟିକର ଯୋଗ୍ୟତା :-

ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ଗ୍ରାହକର ଉପଯୋଗିତା ସୁରକ୍ଷା
ସହିତ ପୁଷ୍ଟିକର ଯୋଗ୍ୟତା ରହିବା ମଧ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ।
ଯେପରିକି ପ୍ରୋଟିନଯୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ପୁଷ୍ଟ । ସେହିପରି
ଭିଟାମିନ୍ ମିଶାଇବାରେ ପୁଷ୍ଟିକର କରାଯାଇଥାଏ ଓ ଶରୀରର
ମାଂସପେଶୀ ପରିପୁଷ୍ଟ କରାଯାଇପାରେ । ସେହିପରି, ଖାଦ୍ୟ
ସହିତ ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରୋଟିନ୍ ମିଶାଇ । ଏହି କାରଣରୁ ଏହାର ପୁଷ୍ଟିକର
ଗୁଣାବଳୀ ଯୋଗ୍ୟତା, ପ୍ରୋଟିନ ଗୁଣ, ଖାଦ୍ୟମାନର ଗୁଣ, ଶକ୍ତି
ଉତ୍ପାଦନ ଇତ୍ୟାଦି ଆଦି ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଗୁଣରେ । ଏହିକୁ
ପୂରଣ କରି, ଶରୀର ଗଠନରେ ଆବଶ୍ୟକ ଖାଦ୍ୟ ଅଟେ ।

ସ୍ୱାଦ୍ୟତା ବା ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଯୋଗ୍ୟ :-

ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ଉପଯୋଗିତା, ସୁରକ୍ଷା,
ପୁଷ୍ଟିକର ଯୋଗ୍ୟତା ସହିତ ସ୍ୱାଦ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ
ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତିକୁ ଉପଯୋଗୀ କରି ତାହା ଗ୍ରହଣ କରି
ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି କାରଣରୁ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଗୁଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
ଗୁଣାବଳୀ ଯେପରିକି ସ୍ୱାଦ, ରଙ୍ଗ ଚେହେରା, ଗନ୍ଧ କୋମଳତା, ...

କରିବା ରୀତିନୀତି, ପରିବାରକୁ ଗଢ଼ିବା ରୀତିନୀତି ଆଦି ସମ୍ପଦ ଉପଯୋଗୀ ମୂଲ୍ୟ ଥିବା ପ୍ରକୃତିର ସମ୍ପଦ ଯୋଗାଣ କରିବାର ଏକ ମାଧ୍ୟମ ଅଟେ।

ସମ୍ପଦର ପ୍ରକାରଭେଦ

2) ସମ୍ପଦ କେତେ ପ୍ରକାରର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

A→ ସମ୍ପଦକୁ 5 ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇ ପାରେ, ଯଥା-

① ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପଦ (Individual wealth)
② ନିଜସ୍ୱ ସମ୍ପଦ (Personal wealth)
③ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସାମାଜିକ ସମ୍ପଦ (Social wealth)
④ ଜାତୀୟ ସମ୍ପଦ (National wealth) 2 mark IMP
⑤ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସମ୍ପଦ (International wealth)

① ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପଦ (Individual)

ଯେଉଁ ସମ୍ପଦ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମାଲିକାନାରେ ରହିଥାଏ ଓ ସେହି ସମ୍ପଦକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁସାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରେ ତାହାକୁ 'ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପଦ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ। ସାଧାରଣତଃ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ଅଧିକାରରେ ରହୁଥିବା କେତେକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯଥା- ଜମି, ଘର, ମୋଟରଗାଡି ଆଦି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପଦର ଉଦାହରଣ ଅଟେ।

② ନିଜସ୍ୱ ସମ୍ପଦ (Personal)

i. ଯେଉଁ ସମ୍ପଦ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ମାଲିକାନାରେ ରହିଥାଏ କିନ୍ତୁ ତାହା ମାଲିକମାନଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଗୁଣାବଳୀ ନିକଟରେ ସେହିପରି ସମ୍ପଦକୁ ନିଜସ୍ୱ ସମ୍ପଦ ବୋଲି କୁହାଯାଏ।

ii. ସାଧାରଣତଃ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଆନ୍ତରିକ ଗୁଣାବଳୀ ତାଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ସମ୍ପଦ ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ।

esikriya.in

ଯେପରିକି - ଭୂମିର ଉର୍ବରତା, ଭୂଗର୍ଭସ୍ଥ କଞ୍ଚାମାଲ, ଆନ୍ତରିକ ଗୁଣ, ଓ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରତିଭାର କୌଶଳ ନିଜସ୍ୱ ସମ୍ପଦର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ।

(3) ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସାମାଜିକ ସମ୍ପଦ (Social wealth)

i. ଯେଉଁ ସମ୍ପଦ ସମାଜର ସଦସ୍ୟମାନେ ସାମୂହିକ ଉପଭୋଗ କରିଥାନ୍ତି ଓ ଯାହାର ଉପରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଧିକାର ନଥାଏ, ମଧ୍ୟ ସମାଜର ସଦସ୍ୟମାନେ ସାମୂହିକ ଭାବେ ଉପଭୋଗ କରିଥାନ୍ତି। ସେହିପରି ସମ୍ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ସାମାଜିକ ସମ୍ପଦ କୁହାଯାଏ।

ii. ଏହା 'ଗୋଷ୍ଠୀ ସମ୍ପଦ' ଭାବେ ମଧ୍ୟ ଜଣାଯାଏ। ଯେପରିକି - ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଡାକଘର, ଚିକିତ୍ସାଳୟ, ପାଠାଗାର, ଭୋଜନାଳୟ, ରାସ୍ତା, ପାର୍କ, ଖେଳପଡ଼ିଆ ଇତ୍ୟାଦି, ଦେବାଳୟ ଓ ମନ୍ଦିର) ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସାମାଜିକ ସମ୍ପଦର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ।

(4) ଜାତୀୟ ସମ୍ପଦ (National)(5mark IMP)

i. ଯେଉଁ ସମ୍ପଦ ଗୁଡ଼ିକ ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣାଧୀନ ବା ସରକାରଙ୍କ ମାଲିକାନାରେ ରହିଥାଏ। ସେହିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶର ସରକାରୀ ସମ୍ପଦ ବା ଜାତୀୟ ସମ୍ପଦ କୁହାଯାଏ।

ii. ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଯଥା- ପର୍ବତ, ନଦୀ, ଜାତୀୟ ଉଦ୍ୟାନ, ଜାତୀୟ ସଂଗ୍ରହାଳୟ, ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ସାମଗ୍ରୀ, ରାଜପଥ ଆଦି ଜାତୀୟ ସମ୍ପଦର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ।

(5) ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସମ୍ପଦ (International) 5mark - IMP

i. ଯେଉଁ ସମ୍ପଦ ଗୁଡ଼ିକ ବିଶ୍ୱର ସମସ୍ତେ ଉପଯୋଗ କରନ୍ତି। ତାର ଉପରେ କୌଣସି ଦେଶର ଅଧିକାର ନଥାଏ। ସେହି ସମ୍ପଦ ଗୁଡ଼ିକ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସମ୍ପଦ କୁହାଯାଏ।

ii. ଯେପରିକି - ମହାସାଗର, ମହାକାଶ, ଆଣ୍ଟାର୍କଟିକା, ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ଆଦି ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସମ୍ପଦର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ।

eSikhya.in

ମୂଲ୍ୟ (Value)

(1) ମୂଲ୍ୟ (Value) କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ? (2mark IMP)

Ans: ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ ମୂଲ୍ୟ କହିଲେ ଦର ବା ଦାମ କୁ ବୁଝାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥନୀତିରେ ମୂଲ୍ୟ, ଅନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିନିମୟ ଶକ୍ତିକୁ ବୁଝାଇଥାଏ ।

ii. ମୂଲ୍ୟ ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଅଟେ । ଯଥା -
① ବ୍ୟବହାରିକ ମୂଲ୍ୟ
② ବିନିମୟ ମୂଲ୍ୟ (2mark IMP)

iii. ଉପଯୋଗିତା ଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟର ବ୍ୟବହାରିକ ମୂଲ୍ୟ ଥାଏ କିନ୍ତୁ କେବଳ ଅର୍ଥନୈତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ଉଭୟ ବ୍ୟବହାରିକ ମୂଲ୍ୟ ଓ ବିନିମୟ ମୂଲ୍ୟ ରହିଛି । ଅର୍ଥନୀତିରେ ମୂଲ୍ୟ କହିଲେ କେବଳ ବିନିମୟ ମୂଲ୍ୟ କୁ ହିଁ ବୁଝାଇଥାଏ ।

ଦର (Price) (2mark IMP)

2) ଦର ବା ଦାମ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

Ans: ମୂଲ୍ୟକୁ ମୁଦ୍ରା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ 'ଦର' ବା 'ଦାମ' କୁହାଯାଏ । ଯାହା ଅର୍ଥରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ମୂଲ୍ୟର ମୌଦ୍ରିକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ଦର ବା ଦାମ ଅଟେ ।

③ ପୁଞ୍ଜି କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

Ans: ପୁଞ୍ଜି ଏକ ଅର୍ଥନୈତିକ ଉପାଦାନ ଯାହା ଅନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ପୁଞ୍ଜି କୁ ସମ୍ପଦର ଏକ ଅଂଶ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସେହି ସମସ୍ତ ପୁଞ୍ଜି ସମ୍ପଦ ଅଟେ କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ସମ୍ପଦ ପୁଞ୍ଜି ନୁହେଁ । ପୁଞ୍ଜି ହେଉଛି ସମ୍ପଦର ଏକ ଅଂଶବିଶେଷ ।

Test (PART-1)

1) ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ଏକ କେଉଁ ବିଜ୍ଞାନ ଅନ୍ତର୍ଗତ ?

A) ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ

2) ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ଜନକ କିଏ ?

A) ଆଡାମ୍ ସ୍ମିଥ୍

3) ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ସମ୍ପଦ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞାର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା କିଏ ?

A→ ଆଡାମ୍ ସ୍ମିଥ୍

4) ଆଡାମ୍ ସ୍ମିଥ୍ କେଉଁ ଦେଶର ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ ?

A→ ବ୍ରିଟିଶ

5) ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଥମ ସଂଜ୍ଞା କିଏ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ/ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର କହିଥିଲେ ?

A→ ଆଡାମ୍ ସ୍ମିଥ୍

6) ସମ୍ପଦ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞାଟି କେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ?

A→ ଜାତିର ସମ୍ପଦ

7) ସମ୍ପଦ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞା-ଜାତିର ସମ୍ପଦ ପୁସ୍ତକଟି କେଉଁ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ?

A→ 1776 ମସିହାରେ

8) ସମ୍ପଦ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞାଟିର ମୁଖ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ?

A→ ଭୌତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ଅର୍ଥନୈତିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଉପରେ ଦ୍ୱାରା ଧନକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି

9) ସମ୍ପଦ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞାକୁ କିଏ ସମାଲୋଚନା କରିଥିଲେ ?

A→ Roskin & Carlat

10) କିଏ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଅମଙ୍ଗଳ ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି କହିଥିଲେ ?

A→ Roskin & Carlat

11) କିଏ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଏ ... ଜୋତା ଜୋତା ସିଲେଇ ବିଦ୍ୟା ସହ ତୁଳନା କରିଥିଲେ ?

A→ Carlyle

12) ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର କେଉଁ ଦୁଇ ସାହିତ୍ୟିକ ତୀବ୍ର ସମାଲୋଚନା କରିଥିଲେ ?

A-) carlyle ଓ Roskin

13) ରସ୍କିନ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରକୁ କଣ କ'ଣ କହି ସମାଲୋଚନା କରିଥିଲେ ।

A) ନିରସ ବିଜ୍ଞାନ, କୁବେରୀୟ ବିଜ୍ଞାନ, ରୁଟି ମାଖନ ବିଜ୍ଞାନ,

14) ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ଜନକ କିଏ ?

A-) ଆଡାମ ସ୍ମିଥ

15) ମାର୍ଶାଲଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ସଂଜ୍ଞାଟି କେଉଁ ମସିହାରେ ଓ କେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ?

A) 1890 ମସିହା 'Principles of economic'

16) ଉପଯୋଗର ମାପନୀୟ ଧାରଣାର ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ ?

A) ମାର୍ଶାଲ

17) ମାର୍ଶାଲଙ୍କ କଲ୍ୟାଣ ସଂଜ୍ଞାଟିକୁ କେଉଁମାନେ ସମାଲୋଚନା କରିଥିଲେ ?

A) L. Robbins,

18) ରବିନ୍ସ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞାର ସ୍ୱଭାବ କ'ଣ ?

A-) ଅଭାବାତ୍ମକ

19) ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭାବାତ୍ମକ ସଂଜ୍ଞାଟିକୁ କେଉଁ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ?

A) ବ୍ରିଟିଶ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ 'L. Robbins'

20) ରବିନ୍ସ ବିଜ୍ଞାନ ସଂଜ୍ଞାଟି କେଉଁ ମସିହାରେ ଓ କେଉଁ ପୁସ୍ତକରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା ?

A-) 1932 ମସିହା 'ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରକୃତି ଓ ମହତ୍ତ୍ୱ'

21) କାହାକୁ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ଜନକ କୁହାଯାଏ ?

A) ଆଡାମ ସ୍ମିଥ

22) ଭାରତ, କେଉଁ ସମୟରେ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମୂଲ୍ୟ କେଉଁଠି ପ୍ରକାଶିତ

A-> ଅସୀମ ଆବଶ୍ୟକତା, ସୀମିତ ସମ୍ବଳ, ସମ୍ବଳର ବିକଳ୍ପ ବ୍ୟବହାର ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନାରେ

23) ଆବଶ୍ୟକତା କିପରି ହୋଇଥାଏ ? (ଅସୀମ/ସୀମିତ)

A-> ଅସୀମ

24) ସମ୍ବଳ କିପରି ହୋଇଥାଏ ? A-> ସୀମିତ

A-> ଆମର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଆମେ ଯେଉଁ ସବୁ ଜିନିଷ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଉ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଆମେ ସମ୍ବଳ ବୋଲି କହିଥାଉ ।

25) ଆବଶ୍ୟକତା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

A-> ମଣିଷର ଜୀବନ ଓ ବ୍ୟବହାର ଇଚ୍ଛା ବା ଅଭିଳାଷ କୁ

26) ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ କେତୋଟି ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇଛି ଓ କ'ଣ

A-> 3 ପ୍ରକାରର ଯଥା - ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ଆବଶ୍ୟକତା, ଆରାମ ଦାୟକ ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ବିଳାସ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା

27) ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ କହିଲେ କ'ଣ ?

A-> ଯେଉଁ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ମଣିଷର ବଞ୍ଚିବା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ହୋଇଥାଏ,

28) ଆରାମଦାୟକ ଆବଶ୍ୟକତା କହିଲେ କ'ଣ ?

A->

29) ବିଳାସ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା କହିଲେ କ'ଣ ?

A-> ବିଳାସ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଜୀବନ ଆନନ୍ଦମୟ ଓ ସୁଖମୟ ହୋଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଏହି ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଯେତେବେଳେ ପୂରଣ କରାଯାଏ ସେତେବେଳେ ସମ୍ବଳର ଅପଚୟ ହୋଇଥାଏ । ଉଦାହରଣ - ଦାମୀ ଆସବାବ ପତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରିବା, ବିଳାସ ଦ୍ରବ୍ୟ କାରଖାନାରେ କାମ କରିବା ଆଦି ।

28)A-> ଆରାମଦାୟକ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ମଣିଷର ଜୀବନ ଆରାମ ଓ ସୁଖମୟ ହୋଇଥାଏ । ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବା ପରେ ଯଦି ସମ୍ବଳ ବଳିଥାଏ । ତେବେ ସେ ଆରାମଦାୟକ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିଥାଏ । ଉଦାହରଣ - ଟେଲିଭିଜନ, ମଟର ଗାଡ଼ି, କୁଲର ଆଦି ।

eSikhya.in

Economic (2nd year) Unit-2

Laws of Consuption (ଉପଭୋଗର ସୂତ୍ର)

Unit-II ଉପଭୋକ୍ତା ଓ ଚାହିଦା ।

Consuption - ଉପଭୋକ୍ତା

Consumer - ଉପଭୋକ୍ତା ।

→ The law of diminishing M.U. (କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ସୂତ୍ର)

→ The law of equimarginal utility (ସମସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ସୂତ୍ର)

→ The law of demand (ଚାହିଦା ସୂତ୍ର)

→ The elasticite of demand (ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତି ସ୍ଥାପକତା)

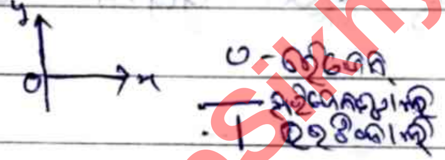

02/03/2021

1. ଉପଭୋଗର ପ୍ରଥମ ସୂତ୍ରଟି ପ୍ରତିପାଦନ କର । (କିମ୍ବା)
କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ସୂତ୍ରଟିକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କର ।

A-> ଉପଭୋଗ କରିବାରେ ଉପଯୋଗିତାର ନିୟମ ଓ ସୂତ୍ର ଅଛି । ଉପଭୋଗର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରମୁଖ ସୂତ୍ର ରହିଛି । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ସୂତ୍ରଟିକୁ ଉପଭୋଗର ପ୍ରଥମ ସୂତ୍ର ଭାବେ ବିବେଚନା କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ସୂତ୍ରଟିକୁ ପ୍ରଥମେ ଜର୍ମାନ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଗୋସେନ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ତାହା ବିଶେଷ ଭାବେ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଗୋସେନ୍ ପରେ ମାର୍ଶାଲ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମତରେ - ଯଦି ଜଣେ ଉପଭୋକ୍ତା । କୌଣସି ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସେବାର ଏକକ କ୍ରମାଗତ ଭାବେ ଉପଭୋଗ କରିଚାଲେ ...

ଉପଭୋକ୍ତାର ମନରେ ଯେତେବେଳେ ତାହା ତୃପ୍ତି ଦିଏ ଉପଯୋଗିତା ଅନୁଭବ କରାଯାଏ ।

ଏହି ଉପଯୋଗିତାକୁ ପରିମାପ କରିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଧାରଣାର ସାହାଯ୍ୟ ନିଆଯାଏ । ସେଗୁଡିକ ହେଲା -

i. ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ।

ii. ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ।

IMP

ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା :- ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଓ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା - 3marks IMP

ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା କୁ ଅନ୍ତିମ ଉପଯୋଗିତା । କୁହାଯାଏ, ଏକ ଅତିରିକ୍ତ ଏକକ ଉପଭୋଗ ଫଳରେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତାରେ ଯେଉଁ ଅତିରିକ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ମିଳିଥାଏ । ତାହା ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା କୁହାଯାଏ ।

> ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା କୁ କିପରି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଏ?
> Ans ଦ୍ରବ୍ୟର ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ÷ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର

ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା :-

ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ସମଷ୍ଟିରେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ମିଳିଥାଏ । ଓ

ସର୍ତ୍ତ :- କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ନିୟମ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ବେଳେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସର୍ତ୍ତଗୁଡିକ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ସେଗୁଡିକ ହେଲା -

i. ଉପଭୋକ୍ତା ଜଣେ ବିଚାର ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇଥିବେ ବା ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ମାନସିକତା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶୁଦ୍ଧ

ii. ଦ୍ରବ୍ୟଟି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଉପଯୋଗିତାର ଗୁଣ ଓ ପରିମାଣରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ ନାହିଁ

iii. ଦ୍ରବ୍ୟଟି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଉଥିବା ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ସ୍ୱାଦ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରହିବ

iv. ଦ୍ରବ୍ୟଟି ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ସମୟରେ ଆୟ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରହିବ

eSikhya.in

v. ପ୍ରବୃତ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟକଲା ବେଳେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଆକାର, ଗୁଣ, ସ୍ୱାଦ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରହିବ ।

vi. କିଛି ସମୟ ବ୍ୟବଧାନରେ ଦ୍ରବ୍ୟଟିକୁ ଉପଭୋଗ କରାଯିବ ।

ଯଦି ଉପଯୋଗକୁ ସଂଖ୍ୟାତ୍ମକ ଭାବେ ମାପି ହେବ ତେବେ ପ୍ରବୃତ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ।

ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ସାରଣୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଦର୍ଶାଯାଇ ପାରେ । ଯଦି ଉପଭୋକ୍ତା ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ଉପଭୋଗ କରିଯାଏ ତେବେ ସେ ଶେଷ ଏକ ଉପଭୋଗ କରୁଥିବା ଉପଭୋଗ କଲାବେଳେ ପାଉଥିବା ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଓ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ନିମ୍ନ ସାରଣୀରେ ଦେଖିବା ।

ଦ୍ରବ୍ୟର ଏକକ	ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା	ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା
1	10	10
2	6	16
3	2	18
4	0	18
5	-5	13

ଉପଭୋକ୍ତା ସାରଣୀରୁ ଜଣାପଡୁଛି ଯେ ଉପଭୋକ୍ତା ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ଉପଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ପାଉଥିବା ଉପଯୋଗିତା କ୍ରମାଗତ ହ୍ରାସ ପାଉଛି । ସାରଣୀରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଏ ଯେ ପ୍ରଥମ ଯଥାକ୍ରମେ 10 ଏକକ, 6 ଏକକ, 2 ଏକକ, 0 ଏକକ, -5 ଏକକ । ଶେଷ ଏକକରେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ବନ୍ଦ ହୋଇ ହ୍ରାସ ପାଇଛି । ସେଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଏ । ଏହାକୁ ରେଖା

esikhya.in

ଦ୍ରବ୍ୟର ଏକକ	ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା	ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା
1	10	10
2	6	16
3	2	18
4	0	18
5	-5	13

ଉକ୍ତ ଉଦାହରଣ ସାରଣୀରେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି ଯେ ପ୍ରଥମେ 10 ଏକକ, 16 ଏକକ, 18 ଏକକ, 18 ଏକକ, 13 ଏକକ । ଏଠି ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ଓ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ମଧ୍ୟରେ ତିନୋଟି ସମ୍ପର୍କ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି । ସେଗୁଡିକ ହେଲା -

i. ସୀମାନ୍ତ ଯୁ.ଉ ହ୍ରାସପାଉଥିଲେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି ।

ii. ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା 0 ହେଉଥିବାବେଳେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ସର୍ବାଧିକ ହୁଏ ।

iii. ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଋଣାତ୍ମକ ହେଲା ସେତେବେଳେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ହ୍ରାସ ପାଏ ।

ଉପରୋକ୍ତ ସାରଣୀ ଚିତ୍ରକୁ ରେଖାଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଦର୍ଶାଯାଇ ପାରେ ।

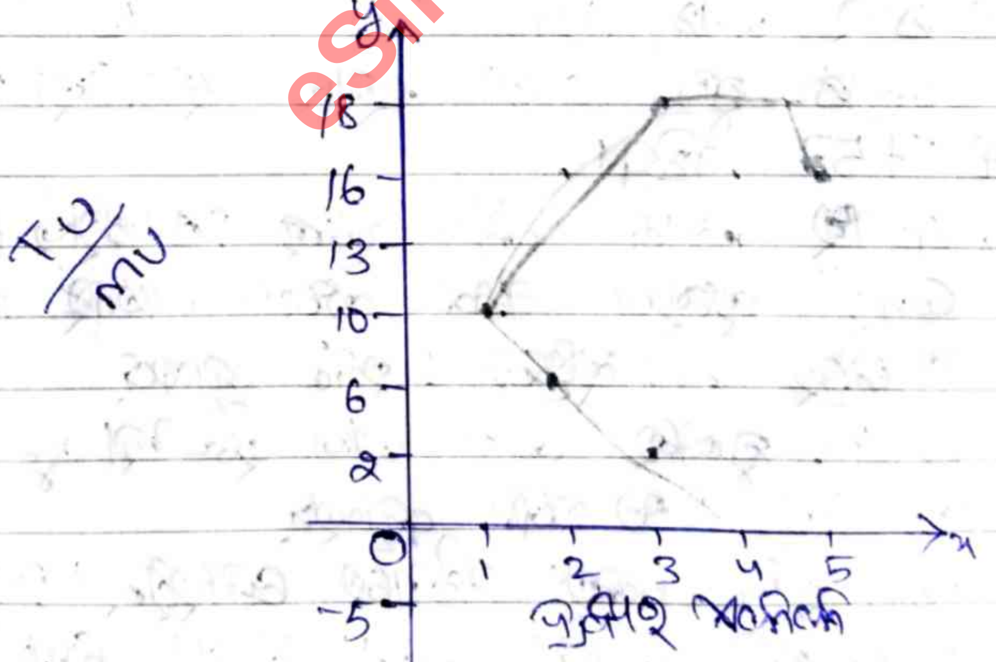

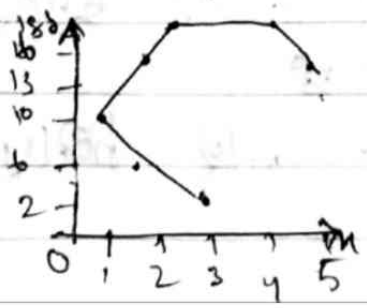

Economic - (2nd year)

ସୀମାବଦ୍ଧତା : / ବ୍ୟତିକ୍ରମ

କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କରେ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ହ୍ରାସ ନିୟମଟି ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ନୁହେଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ -

i. ଅର୍ଥ, ସାହିତ୍ୟିକ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଜ୍ଞାନ ଆଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ହ୍ରାସ କାର୍ଯ୍ୟ କରିନଥାଏ । କାରଣ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉପଯୋଗିତା ହ୍ରାସ ପାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଉପଯୋଗିତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ ।

ii. ଦୁର୍ଲଭ ଜିନିଷ, ମଦ୍ୟପାନ ଅଭ୍ୟାସ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ହ୍ରାସ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ନୁହେଁ ।

iii. ପ୍ରଚଳିତ ମୁଦ୍ରା ବ୍ୟବହାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ହ୍ରାସ କାର୍ଯ୍ୟ କରିନଥାଏ ।

iv. ବିରଳ ବସ୍ତୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ହ୍ରାସ କାର୍ଯ୍ୟ କରିନଥାଏ ।

v. ହ୍ରାସରେ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତାକୁ ସଂଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ମପାଯାଇଥିବା ଯାହା ଏକ ଭୁଲ ଧାରଣା ଅଟେ । କାରଣ - ଉପଯୋଗିତାକୁ ସଂଖ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ମପାଯାଇ ନପାରେ । ଉପଯୋଗିତା ହେଉଛି ଏକ ମାନସିକ ଧାରଣା ।

vi. ହ୍ରାସରେ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା 0 ହୋଇ ନଥାଏ ।

ଦ୍ରବ୍ୟର ଏକକ	ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା	ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା
1	15	15
2	10	25
3	5	30
4	0	30
5	-5	25 ଏକକ

esikhya.in

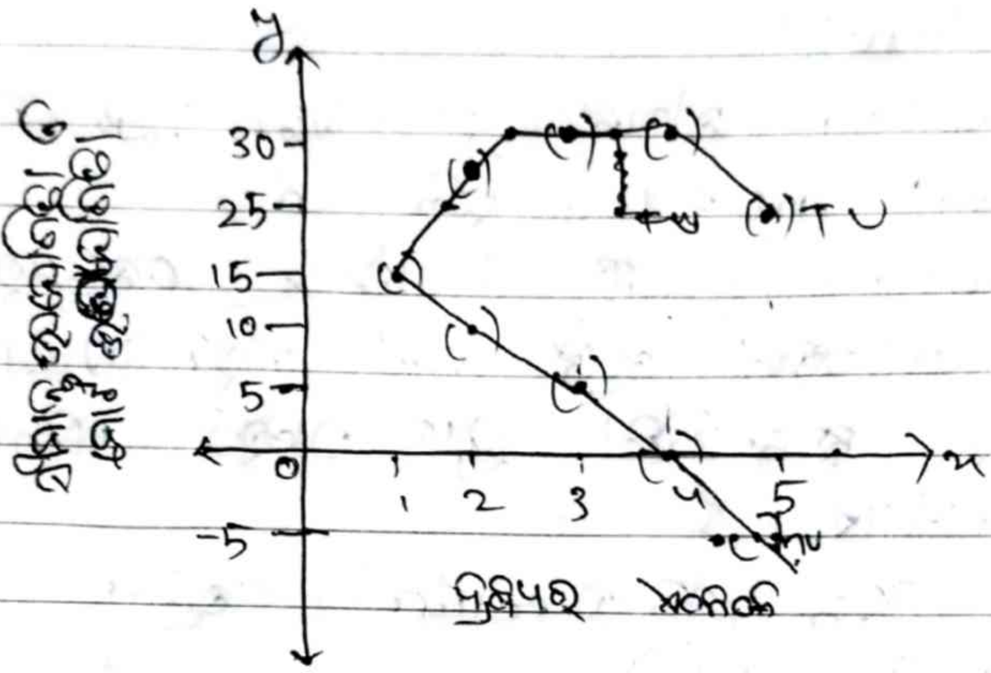

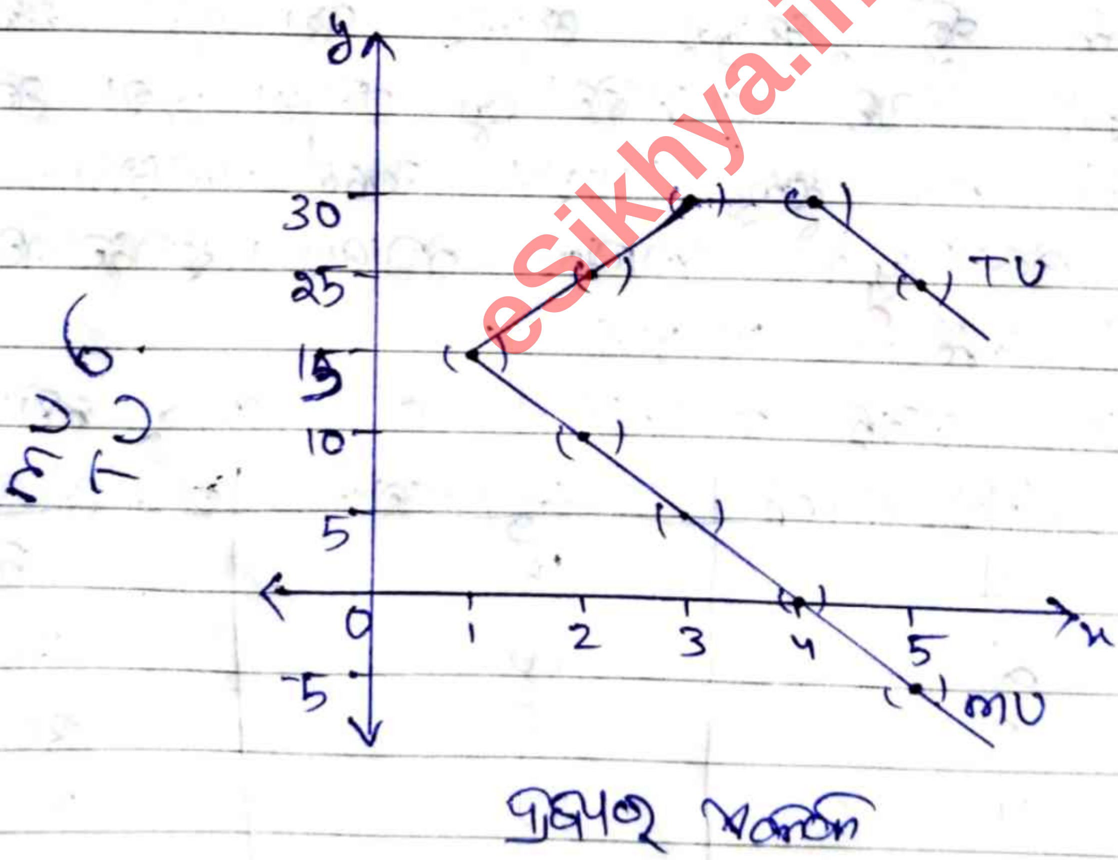

esikhya.in

କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ନିୟମର ଗୁରୁତ୍ୱ

କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ନିୟମଟିର ଅନେକ ଗୁରୁତ୍ୱ ରହିଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -

i. ଉପଭୋକ୍ତାର ଚାହିଦା ନିୟମ କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ନିୟମ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ।

ii. ଏହି ନିୟମଟିକୁ ଆଧାର କରି କର ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି କାରଣରୁ ଧନୀଲୋକମାନେ ଅଧିକ କର ଦେଉଥିବା ବେଳେ ଗରିବ ଲୋକମାନେ କମ୍ କର ଦେଇଥାନ୍ତି ।

iii. କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ନିୟମ ସମସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ନିୟମର ଆଧାର ଅଟେ ।

N.P

(2) ସମ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ନିୟମଟିକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କର ।

A-> ଉପଭୋକ୍ତାର ଏହି ନିୟମକୁ 'ସମସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା' ନିୟମ କୁହାଯାଏ । ଏହି ନିୟମଟିର ପ୍ରତିପାଦନ ପ୍ରଥମେ (Classical Economist) ପ୍ରାଚୀନପନ୍ଥୀ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଅଧ୍ୟାପକ ଆଲଫ୍ରେଡ ମାର୍ଶାଲ । ସେ କହନ୍ତି ମାନବର ଅଭାବ ଅସୀମ ଓ ସମ୍ବଳ ସୀମିତ ହେତୁ ସୀମିତ ସମ୍ବଳ କୁ ଉପଯୋଗ କରି କିପରି ସର୍ବାଧିକ ପରିତୃପ୍ତି ଲାଭ କରାଯାଇ ପାରିବ ସେଥିପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଏ । ଏହି କାରଣରୁ ଏହି ନିୟମକୁ ସର୍ବାଧିକ ପରିତୃପ୍ତି ନୀତି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏହି ନିୟମଟି କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ନିୟମ ଆଧାରରେ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଛି । ଆଧାରରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଧାରଣା ଉପରେ ଏହି ନିୟମଟି ପ୍ରତିପାଦିତ ଅଟେ । ଯଥା -

(i) ଅଭାବ ପୂରଣ ଅସୀମ [illegible]

(ii) ସେତେବେଳେ ଉପଭୋକ୍ତା ଆୟ ସୀମିତ

ଉପଭୋକ୍ତା ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟବହାର ... ଏହି

ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ - ସମ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ସୂତ୍ର

ମୁଦ୍ରାର ଏକକ	ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା (ଆମ୍ବ)	ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା (କମଳା)
1	12	10
2	10	8
3	8	6
4	6	4
5	4	2
	40 ...	30 ...

ଏଠାରେ ଉପଭୋକ୍ତା ନିଜର ଆୟକୁ ଦୁଇଟି ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ବ୍ୟୟ କରିବାରେ ଦେଖିବା ଯେ ଉଭୟରୁ ମିଳୁଥିବା ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ସମାନ ହୁଏ ।

ପ୍ରତୀକରେ ଆମେ ଏହି ନିୟମକୁ ଏହି ଭାବେ ଲେଖିପାରିବା — ଦୁଇଟି ଦ୍ରବ୍ୟର ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଏବଂ ଦାମର ଅନୁପାତ ସମାନ ହେଲେ ଜଣେ ଉପଭୋକ୍ତା ସର୍ବାଧିକ ସନ୍ତୁଷ୍ଟି ଲାଭ କରିଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ନିମ୍ନରୂପରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ -

$$\frac{MU_x}{P_x} = \frac{MU_y}{P_y} = \dots\dots \frac{MU_n}{P_n}$$

ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ଆଲୋଚନାରୁ ଜଣାଯାଉଛି ଯେ ଜଣେ ଉପଭୋକ୍ତା କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ରୟ କରିବା ସମୟରେ କ୍ରୟ କରିବା ସମୟରେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ମିଳୁଥିବା ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଓ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ବ୍ୟୟ କରାଯାଉଥିବା ମୁଦ୍ରା ସମାନ ହେବ ।

ସର୍ତ୍ତ :-

ସମସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ନିୟମ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସର୍ତ୍ତଗୁଡିକ ଉପରେ ଆଧାରିତ -

i. ଉପଭୋକ୍ତା ଜଣେ ନିଜର ଆୟକୁ ଯଥାର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରେ ।
ii. ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କର ଆୟ ସ୍ଥିର ଓ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରହିବ ।
iii. ଦ୍ରବ୍ୟର ଆକାର ଓ ଗୁଣ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରହିବ ।
iv. ଦ୍ରବ୍ୟର ଦରରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବ ନାହିଁ ।
v. ମୁଦ୍ରାର ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ସ୍ଥିର ରହିବ ।
vi. ଯଦି ଜଣେ ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଥିବା 20 ଟଙ୍କା ଆମ୍ବ ଓ କମଳା ଓ ବିଭିନ୍ନ ପଦାର୍ଥ କ୍ରୟ କରନ୍ତି ପ୍ରତି ଥର 5 ଟଙ୍କା ର ଖର୍ଚ୍ଚ

$3T + 2B$

$\Rightarrow (12+10+8) + (10+8)$

$\Rightarrow (30) + 18 \Rightarrow 48$

ପିଲାମାନେ ୪ ଟଙ୍କା ଦ୍ୱାରା କେତେ ଅଧିକ ନିଶ୍ଚିତ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ମିଳୁଥିବାର ଦେଖ ।

ଦ୍ରବ୍ୟର ଏକକ	(ଟଫି) ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା	(ବିସ୍କୁଟ) ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା
1	12 ଏକକ	10 ଏକକ
2	10 ଏକକ	8 ଏକକ
3	8 ଏକକ	6 ଏକକ
4	6 ଏକକ	4 ଏକକ
5	4 ଏକକ	2 ଏକକ
	total - 40 ଏକକ	total - 30 ଏକକ

ଉପରୋକ୍ତ ତାଲିକାରେ ଦେଖାଯାଉଛି ଯେ ଉପଯୋଗିତା ଅଧିକ ପାଇବା ପାଇଁ ସମସ୍ତ ଟଙ୍କା ଯଦି ଟଫି ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ପାଇଥିବା ନିଶ୍ଚିତ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଯଥାକ୍ରମେ 12 ଏକକ, 10 ଏକକ, 8 ଏକକ, 6 ଏକକ ଓ 4 ଏକକ, ଓ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା 40 ଏକକ, ସେ ଯଦି ସମସ୍ତ ଟଙ୍କା ବିସ୍କୁଟ ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରନ୍ତି ତେବେ ପାଇଥିବା ନିଶ୍ଚିତ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଯଥାକ୍ରମେ 10 ଏକକ, 8 ଏକକ, 6 ଏକକ, 4 ଏକକ, 2 ଏକକ ଓ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା 30 ଏକକ । କିନ୍ତୁ ପିଲାର ଅଧିକ ଉପଯୋଗିତା ମିଳିବାରେ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଧ୍ୟାନରେ ରଖି ଟଙ୍କାକୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କଲେ ସେ ପ୍ରଥମେ ୧ ଟଙ୍କାକୁ ଟଫି ପାଇଁ, ୨ୟ ବିସ୍କୁଟ ପାଇଁ, ୩ୟରେ ଟଫି ପାଇଁ, ୪ର୍ଥରେ ବିସ୍କୁଟ ପାଇଁ ଓ ୫ମରେ ଟଫି ପାଇଁ ଟଙ୍କାକୁ ବିନିଯୋଗ କରିଥିବେ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଅଧିକତମ ଉପଯୋଗିତା ମିଳେ । ସମସ୍ତ ଟଙ୍କାକୁ ସେ ଯଦି 3ଟି ଟଫି ଓ 2ଟି ବିସ୍କୁଟ ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରନ୍ତି ତେବେ ପାଉଥିବା ନିଶ୍ଚିତ ଉପଯୋଗିତା ଯଥାକ୍ରମେ - $3T + 2B = (12+10+8) + (10+8) = 48$

$3T + 2B$

$\Rightarrow (12+10+8) + (10+8)$

$\Rightarrow 30+18$

$\Rightarrow 48$

ଉପଭୋକ୍ତା ଜଣକ [illegible] ଯେତେବେଳେ ଚିକେନ୍ ରୋଲ୍ ଚାଉମିନ୍ [illegible] ୨ ପ୍ଲେଟ୍ ଉପଭୋଗ କରିଥାଏ ସେତେବେଳେ ସର୍ବାଧିକ ସନ୍ତୋଷ ମିଳିବ। ଅର୍ଥାତ୍ ସମାନ ନୀତିରେ ସର୍ବାଧିକ ଉପଯୋଗିତା ପ୍ରଦାନ କରିବ।

ଏହାକୁ ରେଖାଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଦର୍ଶାଯାଇ ପାରେ

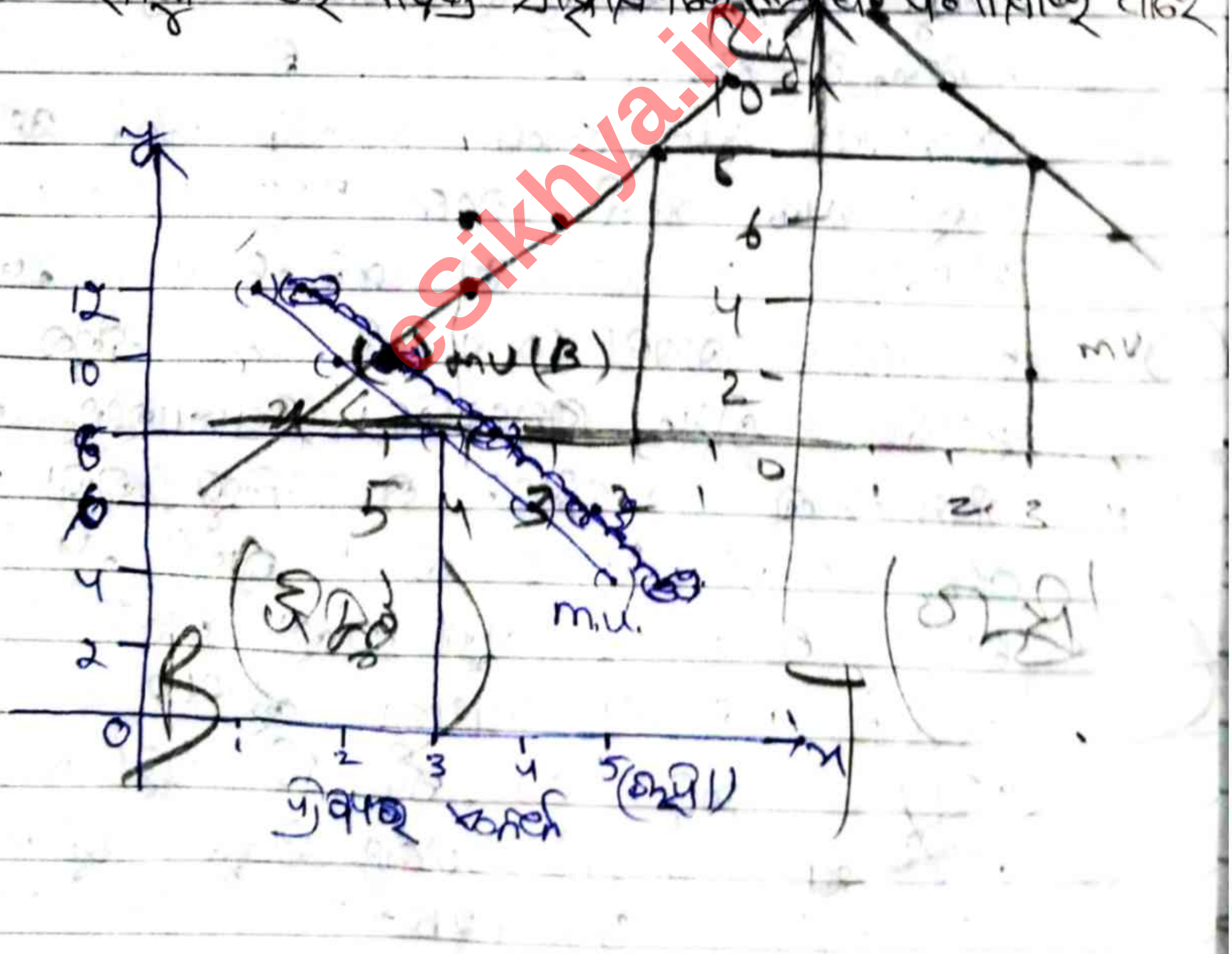

Date 1/03/21
Page

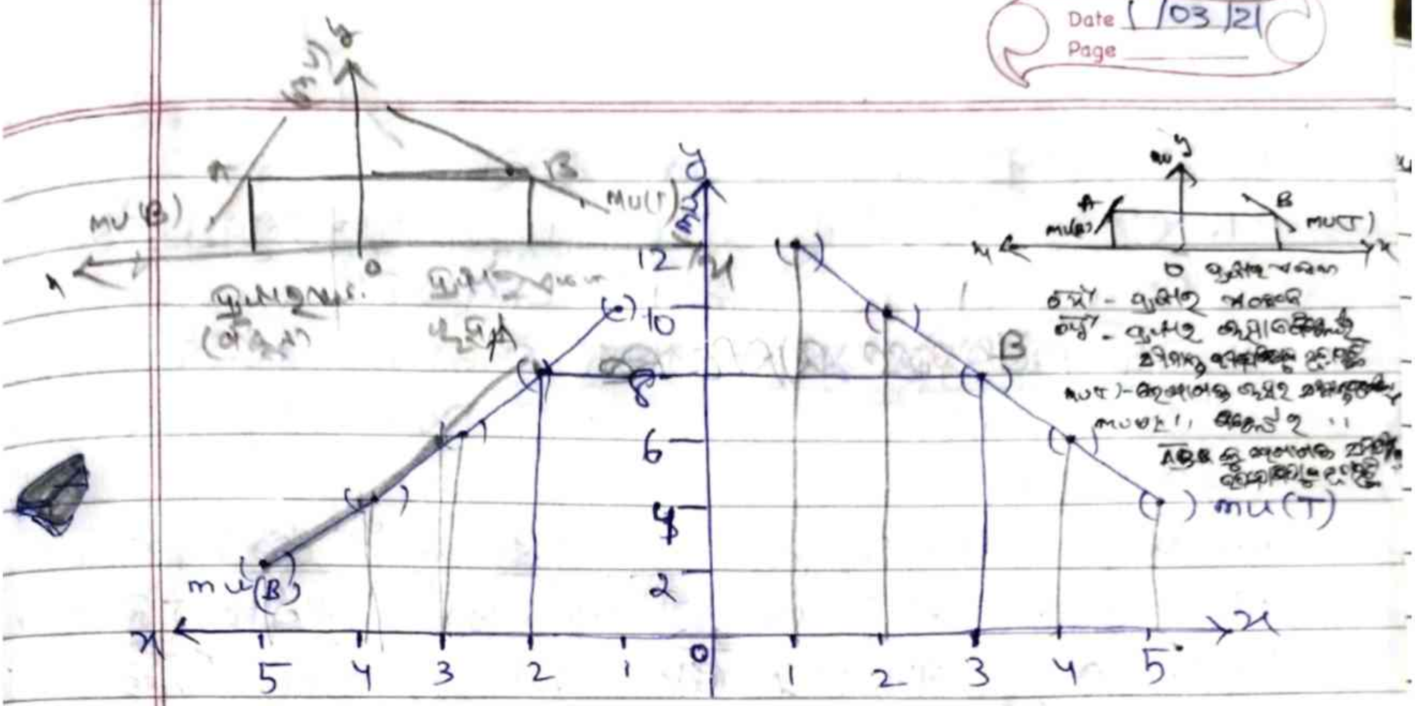

ପ୍ରାନ୍ତିକ ଉପଯୋଗିତା (ବିକ୍ରେତା) ପ୍ରାନ୍ତିକ ଉପଯୋଗିତା (କ୍ରେତା)

ଉପରୋକ୍ତ ରେଖାଚିତ୍ରରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି ଯେ ox ଅକ୍ଷ ଦ୍ରବ୍ୟର ପରିମାଣ (କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା) କୁ ସୂଚାଉଛି ଓ y ଅକ୍ଷ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତାର ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା କୁ ସୂଚାଉଛି । MU(T) ରେଖାଟି କ୍ରେତାର ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତାକୁ ସୂଚାଉଛି ଯାହାକି ବାମରୁ ଡାହାଣ କୁ ନିମ୍ନଗାମୀ । MU(B) ରେଖାଟି ବିକ୍ରେତାର ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତାକୁ ସୂଚାଉଛି ।

A ox ପ୍ରାନ୍ତିକ [illegible]
oy ପ୍ରାନ୍ତିକ [illegible]

MU(T) ରେଖାଟି କ୍ରେତାର ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତାକୁ ସୂଚାଉଛି ଓ MU(B)

A ଓ B କୁ ଯୋଗ କରୁଥିବା ରେଖାଟି ସୀମାକୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରୁଛି ।

ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ :-

ଏହି ସୀମାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବା ନିମ୍ନଲିଖିତ [illegible]

eSiknya.in

ଛଦ୍ମବେଶୀ ବେକାରୀର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ -

i. ଶ୍ରମ ଶକ୍ତି ଅର୍ଥନୈତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ତଥା କାରଖାନା, ଟେଲିଫୋନ ଆଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ନାହିଁ ।

ii. ଦ୍ରବ୍ୟର ମିଶ୍ରଣ ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦିତା ଶୂନ୍ୟ ଅଥବା ଦ୍ରବ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଥାଏ ।

iii. ଶ୍ରମ ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶ୍ରମ ଶକ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନଥାଏ ।

iv. ଅର୍ଥନୈତିକ ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶ୍ରମ ଶକ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନଥାଏ ।

v. ଶ୍ରମିକର ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦିତା ଶୂନ୍ୟ ଶ୍ରମ ଶକ୍ତି ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟରତ । ଏମାନେ ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଥିବା ଶକ୍ତି । ଶ୍ରମିକର ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦିତା ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ।

ଉଦାହରଣ :-

i. ଶ୍ରମ ଶକ୍ତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ହୋଇଥିବାରୁ ଅନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ ।

ii. ବିଦ୍ୟୁତ, ଜଳ ନିଷ୍କାସନ ଯୋଗାଣ କ୍ଷେତ୍ର ମଧ୍ୟ ଶ୍ରମ ଶକ୍ତିକୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ କରିଥାଏ ।

6.1

ଚାହିଦା (Demand)

1) କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା ଥିବା
2) କ୍ରୟ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ।
3) ସାମର୍ଥ୍ୟ

ଦ୍ରବ୍ୟ ⟷ ଦର

Goods ⟷ Price

ଚାହିଦା ପରିଭାଷା

ପ୍ରଭାବିତ -

1. ଚାହିଦା ନିର୍ଦ୍ଧାରକ କାହାକୁ କୁହନ୍ତି ? 3marks - IMP

A) ସାଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଚାହିଦା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଘଟଣାକୁ ଆଧାରରେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । କାରଣ ଉପଭୋକ୍ତାମାନେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଆବଶ୍ୟକତାର ଆଧାରରେ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ଦ୍ରବ୍ୟଟିକୁ କିଣିବା ପାଇଁ ସକ୍ଷମ ଓ ଇଚ୍ଛୁକ ଥାଆନ୍ତି ତାହାକୁ ଚାହିଦା କୁହାଯାଏ । ଚାହିଦା ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଘଟଣା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ସମସ୍ତ ଉପାଦାନ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଚାହିଦାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାନ୍ତି । ଯଥା-

i. ଜଳବାୟୁ
ii. ଜନସଂଖ୍ୟା
iii. ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ରୁଚି ଫ୍ୟାସନ
iv. ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ଆୟ ବୃଦ୍ଧି ଓ ବ୍ୟବହାର
v. ପରିପୂରକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର
vi. [illegible] ଦର ପରିବର୍ତ୍ତନ
vii. ଦେଶର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ବ୍ୟବସ୍ଥା ।
viii. ବିଜ୍ଞାପନ ପ୍ରଭାବ

i. ଜଳବାୟୁ :-
ଏହା ମୌଳିକ ଜଳବାୟୁ ମଧ୍ୟ ଚାହିଦାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ଯଦି ଜଳବାୟୁ ଥଣ୍ଡା ହେବ ତେବେ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ । ପଙ୍ଖାର ଦର ହ୍ରାସ ପାଇବ । ସେହିପରି ଯଦି ଜଳବାୟୁ ଗରମ ହେବ ତେବେ ଉତ୍ପାଦନ ହ୍ରାସ ପାଇବ ଏବଂ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ ।

ii. ଜନସଂଖ୍ୟା :-
ଜଳବାୟୁ ଭଳି ଜନସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ଚାହିଦାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ଯଦି କୌଣସି ଜାଗାରେ ଅଧିକ ଜନସଂଖ୍ୟା

ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ସେତେବେଳେ ଚାହିଦା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ । ଯଦି
[illegible] ପାଇଥାଏ । [illegible] । ଯେତେବେଳେ
ଯଦି ଜନସଂଖ୍ୟା ହ୍ରାସ ପାଏ ସେତେବେଳେ ଚାହିଦା ହ୍ରାସ ପାଏ
ଅର୍ଥାତ୍ ଚାହିଦା ହ୍ରାସ ପାଏ ସେତେବେଳେ ଦର ହ୍ରାସ ପାଏ ।

iii. ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କର ଦେୟକ୍ଷମତା :-

ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କର ଦେୟକ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ଚାହିଦାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ଯଦି ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କର ଦେୟକ୍ଷମତା ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ସେତେବେଳେ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ । ଚାହିଦା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲେ ଦର ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ । ସେହିପରି ଯଦି ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କର ଦେୟକ୍ଷମତା ହ୍ରାସ ପାଏ ସେତେବେଳେ ଚାହିଦା ହ୍ରାସ ପାଇଥାଏ ଦର ମଧ୍ୟ ହ୍ରାସ ପାଇଥାଏ ।

iv. ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କର ରୁଚି ଓ ପସନ୍ଦ :-

ବେଳେବେଳେ ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କର ରୁଚି ଓ ପସନ୍ଦ ଚାହିଦାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ଯେପରିକି ପ୍ରଥମ ଥର ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ଅଧିକ ରୁଚି ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ ସେହି ପ୍ରକାରର ଦର ସେତେବେଳେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଦାମ୍ ବେଶ କରିବାକୁ କରିଥାନ୍ତି ।

[illegible]

v. ପ୍ରତିସ୍ଥାପକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର :- (Substitute Goods)

ପ୍ରତିସ୍ଥାପକ ଦର ମଧ୍ୟରେ ଚାହିଦା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ । ଯଦି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ସେତେବେଳେ ତାର ପ୍ରତିସ୍ଥାପକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ ।

vi. ପରିପୂରକ ଦର ବୃଦ୍ଧିପାଇଁ :-

କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଦ୍ରବ୍ୟର ଯଦି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ପରିପୂରକ ଦର ବୃଦ୍ଧି ...

ତାହା ଦର ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଲେ ମଧ୍ୟ ଚାହିଦା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ ।
ଯେପରିକି ଭାରତୀୟମାନେ ନିଜକୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭବିଷ୍ୟତରେ
ଦର ବୃଦ୍ଧି ହେବା ଭୟରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ଅଧିକ
ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଅଧିକ କ୍ରୟ କରନ୍ତି ।

viii. ଉପଭୋକ୍ତାର ଆର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା :-
ଯେତେବେଳେ ଉପଭୋକ୍ତାର ଆର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଭଲ
ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଉନ୍ନତି କରିବାର ଆଗ୍ରହ ଆସିଥାଏ । ଯଦି
ଉପଭୋକ୍ତାର ଅର୍ଥ ଆର୍ଥିକ ନୀତି ଓ ପରିସ୍ଥିତି ଭଲ ହେବେ
ଚାହିଦାରେ ମଧ୍ୟ ହ୍ରାସ ବା ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଥାଏ ।

ix. ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା :-
ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା ବା ନିୟମ ଚାହିଦାକୁ
ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ଯଦି ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା ବୃଦ୍ଧି ହେଲେ
ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଚାହିଦା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ ।

22/03/2021

ଚାହିଦା ନିୟମ (The law of Demand)

A. marshall

Ceteris paribus (ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ସ୍ଥିର) ...
ଯଦି ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ତେବେ ଚାହିଦା ହ୍ରାସ ପାଇବ
ଯଦି ଦର ହ୍ରାସ ପାଉଥିବ " ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ

ଦର ଓ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟରେ (ବିପରୀତ ସମ୍ପର୍କ ରହିଥାଏ)

ଦର —(ବିପରୀତ)→ ଚାହିଦା

$Q \propto \frac{1}{P}$

Q ↓ ଚାହିଦା, P ↓ ଦର

Demand schedule (ଚାହିଦା ସୂଚୀ)

ଦର	ଚାହିଦା
10	50 k.g.
20	40 k.g
30	30 k.g
40	20 k.g
50	10 k.g

2 ପ୍ରକାର (indi view) ... (market)

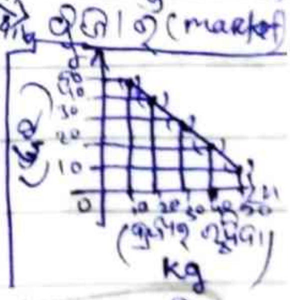

ଦର ଓ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ ନିମ୍ନଗାମୀ
ହୋଇଥିବାରୁ ଚାହିଦା ରେଖା ନିମ୍ନଗାମୀ ହୋଇଥାଏ ।

2. ଚାହିଦା ସୂତ୍ରଟିକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କର । (ଅଧ୍ୟାୟ । ସୂତ୍ର – 2 marks)

A→ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସୂତ୍ର ରହିଛି - ଚାହିଦା ସୂତ୍ର । ଚାହିଦା ସୂତ୍ରଟିକୁ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଫେସର ମାର୍ଶାଲ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିଲେ । ଚାହିଦା ମୁଖ୍ୟତଃ ଦର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ । ଦର ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପାଦାନ ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟ ଚାହିଦାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଦର ହେଉଛି ଚାହିଦାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବା ସବୁଠୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାଦାନ ।।

(Para) ପ୍ରଫେସର ମାର୍ଶାଲଙ୍କ ମତରେ - "ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜିନିଷ ଗୁଡିକ ସ୍ଥିର ରହିଲେ ଯଦି ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ତେବେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦା ହ୍ରାସ ପାଇଥାଏ ଓ ବିପରୀତ କ୍ରମେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ହ୍ରାସ ପାଇଲେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ" । ଅର୍ଥାତ୍ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଓ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟରେ ବିପରୀତ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି । ଚାହିଦା ସୂତ୍ରକୁ ଗାଣିତିକ ଭାବରେ $Q \propto \frac{1}{P}$ ଲେଖିହେବ । ଚାହିଦା ସୂତ୍ରଟିକୁ ନିମ୍ନରେ ଗାଣିତିକ ଭାବରେ

$Q \propto \frac{1}{P}$ ଯେଉଁଠାରେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦା = Q

ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର = P

ଚାହିଦା ସୂତ୍ରଟିକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କରାଯାଉଥିବା ବେଳେ କିଛି ପୂର୍ବ ଅନୁମାନ ଉପରେ ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ, ସେଗୁଡିକ ହେଲା -

i. ଉପଭୋକ୍ତା । ଜଣଙ୍କ ଆୟରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉନଥିବ

ii. ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଥିବ

iii. ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ରୁଚି ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରହିବ

iv. ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସ ଓ ଫ୍ୟାସନରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବ ନାହିଁ ।

eSikhya.in

v. ଜାତି, ଧର୍ମ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରଭାବ

vi. ଜନସଂଖ୍ୟା ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରଭାବ

vii. ଭବିଷ୍ୟତରେ ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରଭାବ

ଚାହିଦା ସୂଚୀକୁ ସାରଣୀ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଥିବାରୁ ଏହାକୁ ଚାହିଦା ସୂଚୀ କୁହାଯାଏ। ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ମୂଲ୍ୟ ଓ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବିପରୀତ ସମ୍ପର୍କକୁ ସାରଣୀ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ତାକୁ ଚାହିଦା ସୂଚୀ କୁହାଯାଏ। ଚାହିଦା ସୂଚୀ ଦୁଇପ୍ରକାର ଅଟେ। ଯଥା - i. ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚାହିଦା ସୂଚୀ (Individual Demand schedul)

ii. ବଜାର ଚାହିଦା ସୂଚୀ (Market Dmand schedul)

(2mark IMP) 2022

i. ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚାହିଦା ସୂଚୀ (Individual Demand schedul)

ଯଦି ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଇଥିବା ମୂଲ୍ୟ ଓ ଚାହିଦା କୁ ସାରଣୀ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ ତେବେ ତାକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚାହିଦା ସୂଚୀ କୁହାଯାଏ। (2mark IMP)

ii. ବଜାର ଚାହିଦା ସୂଚୀ (Market Demand schedul)

ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚାହିଦା ସୂଚୀର ସମାହାରରୁ ବଜାର ଚାହିଦା ସୂଚୀ ମିଳିଥାଏ। ସାଧାରଣତଃ ଚାହିଦା ସୂଚୀ ଯୋଗ କଲେ ବଜାର ଚାହିଦା ସୂଚୀ କୁ ମିଳିଥାଏ।

ଚାହିଦା ସୂଚୀ

ମୂଲ୍ୟର .

ଚାହିଦା ସୂଚୀ

ପିଆଜର ଦର (RS)	ପିଆଜର ଚାହିଦା (kg)
10	500 kg
20	400 kg
30	300 kg
40	200 kg
50	100 kg

ଉପରୋକ୍ତ ସାରଣୀରୁ ଜଣା ପଡୁଛି ଯେ ପିଆଜର ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିବା ବେଳେ ପିଆଜର ଚାହିଦା ହ୍ରାସ ପାଉଛି । ଯଥା- ସାରଣୀରେ ଦର 10ଟଙ୍କା ରୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇ 20ଟ., 30ଟ., 40ଟ. ଓ 50ଟ. ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଚାହିଦା କ୍ରମାଗତ ହ୍ରାସ ପାଉଛି । ଯେପରିକି 500kg. 400k.g, 300k.g, 200k.g ଓ 100kg । ତେଣୁ ଏଠି ପିଆଜର ଦର ଓ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟରେ ବିପରୀତ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି । ଏହି ସାରଣୀଟିକୁ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ରେଖାଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଦର୍ଶାଯାଇପାରେ ।

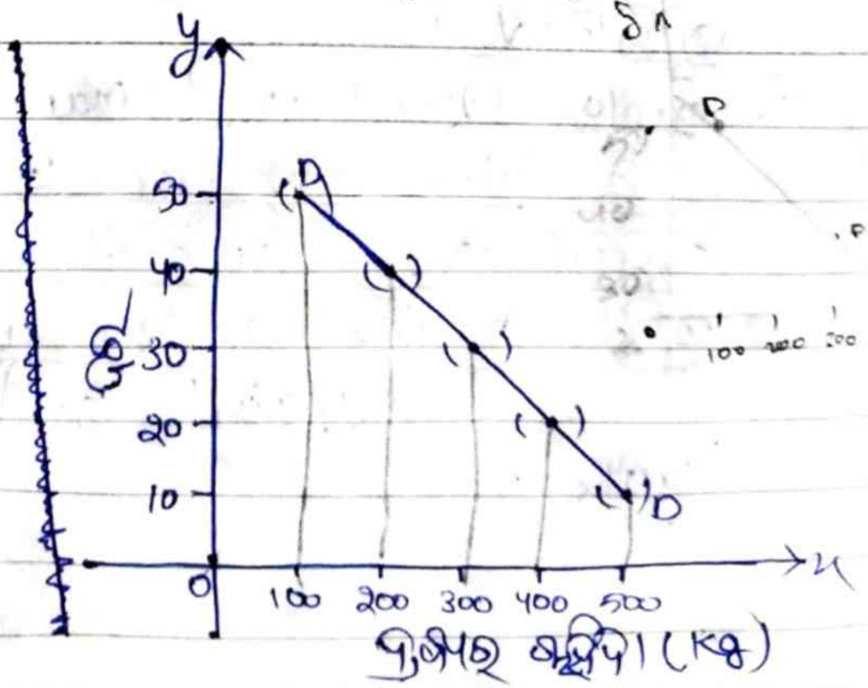

* ନ୍ୟାୟିକ ସକ୍ରିୟତା । ସକ୍ରିୟତା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ (2mark - IMP)
ନ୍ୟାୟିକ ସକ୍ରିୟତା । ସୀମାବଦ୍ଧତା ସମାଲୋଚନା କର ? (2mark IMP)
୯ - ୪

ସୁପ୍ରିମକୋର୍ଟ ସକ୍ରିୟତାରେ ୭୦ ଦଶକ ମଧ୍ୟଭାଗର ସକ୍ରିୟତା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।
୭୦ ଦଶକ ମଧ୍ୟଭାଗ ପରେ ଏହା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।
DD ବସୁଙ୍କ ମତରେ ନ୍ୟାୟିକ ସକ୍ରିୟତା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଜରୁରୀକାଳ ସମୟରେ ନ୍ୟାୟପାଳିକା ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଭୂମିକା ନେଇଥିଲା ଯେ ମଧ୍ୟଭାଗ ପରେ ନ୍ୟାୟିକ ସକ୍ରିୟତା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଯାହାକି ନ୍ୟାୟିକ ସକ୍ରିୟତାର ନିଷ୍କ୍ରିୟତା ଦୂର କରିଥିଲା

02/04/21

~~ନ୍ୟାୟିକ ସକ୍ରିୟତାର ସମାଲୋଚନା କର~~ ।

1. ସୀମାବଦ୍ଧତା / ସମାଲୋଚନା (limitations)

ନ୍ୟାୟିକ ସକ୍ରିୟତା କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୂତନ ସମସ୍ୟା (2mark IMP) ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । କେତେକଙ୍କ ମତରେ ଏହା ନ୍ୟାୟିକ ଅତିସକ୍ରିୟତା ଅଟେ । "ନ୍ୟାୟପାଳିକା ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥାପିକା ଆଉ ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ" ଏହି ଧାରଣାକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ କେତେକ ସମାଲୋଚକ ଏହାକୁ 'ନ୍ୟାୟିକ ଅତିସକ୍ରିୟତା ବୋଲି' ଆଖ୍ୟା ଦେଇଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମତରେ - "ନ୍ୟାୟପାଳିକା ଓ ଶାସନ ବିଭାଗ [illegible] ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭୂମିକା ରହିଛି । ଅନ୍ୟ ବିଭାଗ କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନ୍ୟାୟପାଳିକା ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରୁଛି ଯେଉଁଥିପାଇଁ ଏହା ଅନ୍ୟ ବିଭାଗ କ୍ଷମତା ଅଧିକାର କରିବା ସହିତ ସେମାନଙ୍କୁ ସହଯୋଗ ନକରିବା ପରି ଦୋଷ କରୁଛନ୍ତି" । ସେମାନଙ୍କ ନ୍ୟାୟିକ ସକ୍ରିୟତାର ସୀମା ରହିବା ଉଚିତ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନ୍ୟାୟିକ ସକ୍ରିୟତା ନିଷ୍କ୍ରିୟ ହେବା ଦରକାର ବୋଲି ମତ ଦିଅନ୍ତି ।

2. ଜନସ୍ୱାର୍ଥ ମାମଲା ଦାୟର

ଯେତେବେଳେ ଜନସ୍ୱାର୍ଥ ମାମଲା ଦାୟର ହେଲା ନ୍ୟାୟିକ ସକ୍ରିୟତା କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନଥାଏ, ସାଧାରଣତଃ ସମାଜର

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନେ ନିଜର ରୁଚି କୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଥାଆନ୍ତି ଦାମୀ ଫ୍ୟାସନେବଲ ଓ ଦାମୀ ଜିନିଷ ଗୁଡ଼ିକୁ ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକତା କ୍ରୟ କରିଥାନ୍ତି । ତାହାଙ୍କ ଚାହିଦା ସୂତ୍ରର ବିରୋଧ ଘଟେ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଚାହିଦା ରେଖା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ ହୋଇଥାଏ ।

3. ଗୁଣବତ୍ତା କ୍ଷେତ୍ର

ଗୁଣବତ୍ତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଚାହିଦା ସୂତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ନାହିଁ । କେତେକ କେତେକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଗୁଣ ଓ ଆଧାରରେ ଉପଭୋକ୍ତା ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁ କ୍ରୟ କରିଥାନ୍ତି । ତାହାଙ୍କ ଚାହିଦା ସୂତ୍ରର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟେ ।

4. ଭବିଷ୍ୟତ ଦର ବୃଦ୍ଧି ଆଶଙ୍କା

ଯଦି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର କୌଣସି କାରଣ ରୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଧିକ କ୍ରୟ କରାଯାଇଥାଏ ।

5. ଜନସଂଖ୍ୟା

ଜନସଂଖ୍ୟା କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଚାହିଦା ସୂତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନଥାଏ । କାରଣ ଯଦି ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ତେବେ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ । ଫଳରେ ଦର ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ । ତେଣୁ ଚାହିଦା ସୂତ୍ରର ବିରୋଧାଭାସ ଘଟେ ।

ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ (Change in demand)	ଚାହିଦା ପରିମାଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ (change in qnt. demanded)
ଦର ସ୍ଥିର ରହି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପାଦାନ ଗୁଡ଼ିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବା ଫଳରେ ଚାହିଦାରେ ହେଉଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନ କୁ ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କୁହାଯାଏ ।	ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପାଦାନ ଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥିର ରହି ଯଦି ଦର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ତେବେ ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ । ତେଣୁ ଏହାକୁ ଚାହିଦା ପରିମାଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କୁହାଯାଏ ।

esikhya.in

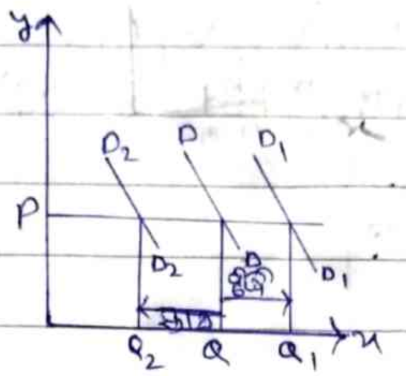

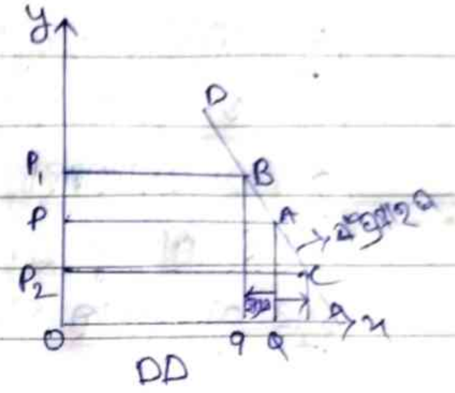

$OP = OQ$, $OP = OQ_1$, $OP = OQ_2$

4. ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ଚାହିଦା ପରିମାଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ।

ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ	ଚାହିଦା ପରିମାଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ
i. ଦର ସ୍ଥିର ରହି ଯଦି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପାଦାନ ଗୁଡିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବା ଫଳରେ ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ତାକୁ 'ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।	i. ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପାଦାନ ଗୁଡିକ ସ୍ଥିର ରହି ଦର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ଚାହିଦାରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ତାକୁ 'ଚାହିଦାର ପରିମାଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।
ii. ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ନିମ୍ନରେଖା ଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଦର୍ଶାଯାଇପାରେ ।	ii. ଚାହିଦାର ପରିମାଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କୁ ନିମ୍ନ ରେଖାଚିତ୍ରରେ ଦର୍ଶାଯାଇପାରେ ।

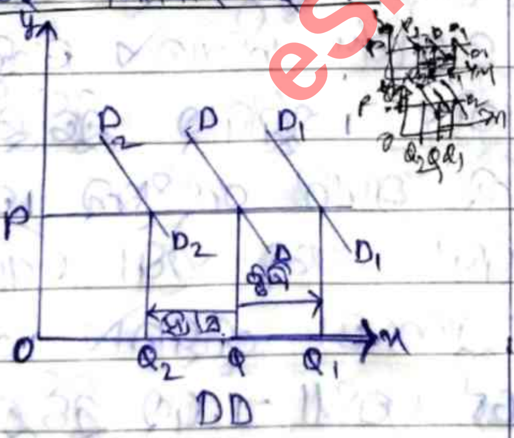

$OP = OQ$, $OP = OQ_1$, $OP = OQ_2$

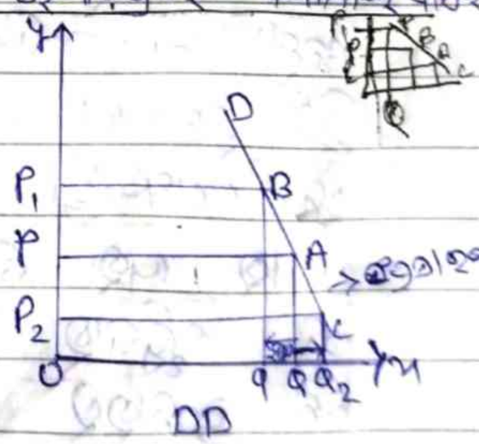

ଉପରୋକ୍ତ ରେଖାଚିତ୍ରରେ ଦେଖାଯାଉଛି

iii. ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ମୂଳ ଚାହିଦା ରେଖାର ସ୍ଥାନ କୁ ନୂଆ ଚାହିଦା ରେଖା ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇଥାଏ ।	ମୂଳ ଚାହିଦା ରେଖାର ମୂଳ ଚାହିଦା ବିନ୍ଦୁ A ରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ବିନ୍ଦୁ B କୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଚାହିଦାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କୁ ସୂଚାଇଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ମୂଳ

eSikhya.in

ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉପଭୋକ୍ତା ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି । ହେଉଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଚାହିଦାରେ ବୃଦ୍ଧି ଓ ହ୍ରାସ ହୋଇଥାଏ। ଏଥିରେ ମୂଲ୍ୟ ହ୍ରାସ ହେଉଥିବା ଦାମ ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଚାହିଦାରେ ହ୍ରାସ ଓ ବୃଦ୍ଧି ଥାଏ ।	ଚାହିଦା ରେଖା A ରୁ C କୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଚାହିଦାର ସଂକୋଚନ କୁ କୁହାଯାଏ ।

ଚାହିଦା ସୂତ୍ର

ଦର → ବୃଦ୍ଧି ଓ → ହ୍ରାସ

ଚାହିଦା → ହ୍ରାସ ପାଇଥାଏ (ଅଧିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ/ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ) → ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ (ଅଧିକ)

(Elasticity) of demand

ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା।

→ Elastic

2 mark - IMP (2 mark - IMP)

5. ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ? ଏହା କେତେ ପ୍ରକାରର ?

A) ଚାହିଦା ସୂତ୍ରରେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଓ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ପର୍କ ବିଷୟରେ ଜଣାଯାଏ କିନ୍ତୁ ଦର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲେ ଚାହିଦାରେ କେତେଟା ପରିମାଣର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଧାରଣାଟିର ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ ତାକୁ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କୁହାଯାଏ । ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଧାରଣାଟି ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ ମାର୍ଶାଲ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଅନୁସାରେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଓ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଆନୁପାତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କୁ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କୁହାଯାଏ । ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ତିନି ପ୍ରକାରର ଅଟେ । ଯଥା -

1. ଦର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା (Price)
2. ଆୟ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା (Income)
3. ପାରସ୍ପରିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା (Cross) ବା ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା

esikhya.in

(ଦର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ବିଷୟ ଆଲୋଚନା)

1. ଦର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା (Price Ed)

ଦର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ଚାହିଦାରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ, ତାକୁ ଦର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କୁହାଯାଏ। ଅର୍ଥାତ୍ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତି ସ୍ଥାପକତା ଅନୁସାରେ ଦର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ। ଦର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା 5 ପ୍ରକାରର ଅଟେ। ଯଥା -

3mark, 5 - IMP
- i. ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ (Prefectly elastic)
- ii. ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ (Prefectly inelastic)

3mark, IMP
- iii. ଆପେକ୍ଷିକ [redacted] ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ (Relatively elastic)
- iv. ଆପେକ୍ଷିକ ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ (Relatively inelastic)

2mark IMP
- v. ଏକକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ [redacted] (unitary elastic)

23/04/2021

i. ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା (Prefectly elastic)

i. ଯେଉଁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦର ସ୍ଥିର ରହି ଚାହିଦାରେ ଅସୀମ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥାଏ, ତାହାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା ବୋଲି କୁହାଯାଏ।

ii. ଏହା ଏକ କାଳ୍ପନିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା ଅଟେ। ଏହା ଦେଖାଯାଏ।

iii. ଏହି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅସୀମ ଅଟେ, Ed = ∞.

iv. ଏହି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦା ରେଖାର ଆକୃତି ଭୂମି ସହ ସମାନ୍ତରାଳ ଅଟେ।

v. ଏହାକୁ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଗଲା।

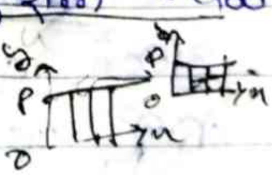

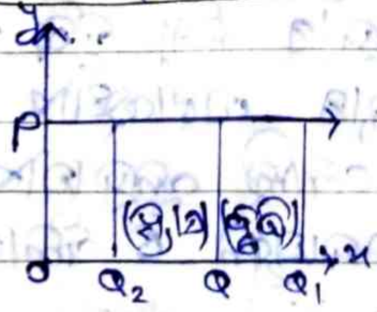

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା (Perfectly Inelastic)

i. ଦରର ଯେତେକୌଣସି ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ଚାହିଦାର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ନାହିଁ । ତେବେ ତାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା କୋହି କୁହାଯାଏ ।

ii. ଏହାକୁ 'ଶୂନ୍ୟ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା' କୋହି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

iii. ଏହି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଶୂନ୍ୟ ଅଟେ ବା $Ed = 0$ ।

iv. ଏହି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦା ରେଖାର ପ୍ରକୃତି ଭୂଲମ୍ବ ଅଟେ ।

v. ଏହାକୁ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରାଗଲା ।

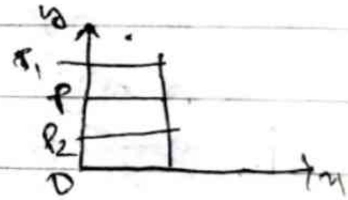

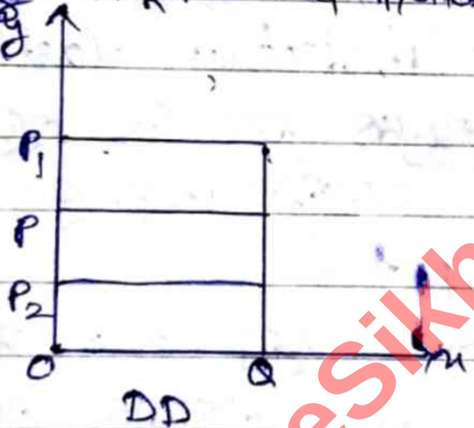

$Ed = 0$

ଆପେକ୍ଷିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା (Relatively Elastic)

i. ଯେଉଁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦରର ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଚାହିଦାରେ ଅଧିକ ଆନୁପାତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଥାଏ । ତାକୁ ଆପେକ୍ଷିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା କୋହି କୁହାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଦରରେ ସାମାନ୍ୟ ହ୍ରାସ କିମ୍ବା ବୃଦ୍ଧି ଯଦି ଚାହିଦାରେ ମାତ୍ରାଧିକ ବୃଦ୍ଧି କିମ୍ବା ହ୍ରାସ ଘଟାଇଥାଏ । ତାହାକୁ ଆପେକ୍ଷିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା କୋହି କୁହାଯାଏ ।

ii. ଏହା ସାଧାରଣତଃ ଆରାମଦାୟକ ଓ ବିଳାସଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖାଯାଏ । ଉଦା- ଟେଲିଭିଜନ, ଶୀତଳଭଣ୍ଡାର, କୁଲର

ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ବା / ଅଧିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ (Ed > 1)

iii. ଯଦି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା 1 ରୁ ଅଧିକ ହୁଏ Ed > 1 ଅଟେ । (Ed > 1 | ଅଧିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ)

iv. ଯଦି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦା ରେଖାଟିର ଉଦାହରଣ [illegible] ।

v. ଏହାକୁ ନିମ୍ନରେ ଦର୍ଶାଯାଇପାରେ ।

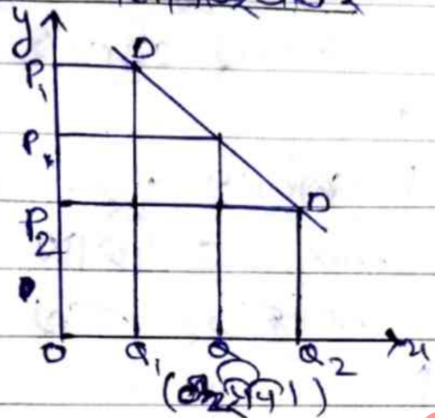

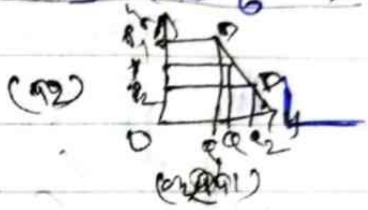

Ed < 1

ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ [redacted] ଚାହିଦା (Reletively Inelastic)

i. ଯେଉଁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦରରେ ମାତ୍ରାଧିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲେ ମଧ୍ୟ ଚାହିଦାରେ ଅଳ୍ପ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ ତାହାକୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା କୁହାଯାଏ ।

ii. ଯଦି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା 1 ରୁ କମ୍ ହୁଏ Ed < 1 ଅଟେ । (ଉ- [illegible])

iii. ଏହା ସାଧାରଣତଃ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖାଯାଏ ।

iv. ଯଦି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦା ରେଖା ର ଉଦାହରଣ [illegible] ।

v. ଏହାକୁ ନିମ୍ନରେ ଦର୍ଶାଯାଇପାରେ ।

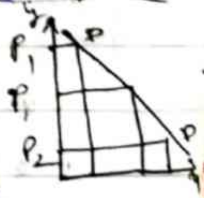

ଏକକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଚାହିଦା (Unitary Elastic)

i. ଯେଉଁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦର ହ୍ରାସ ବା ବୃଦ୍ଧିର ଅନୁପାତ ଯଦି ଚାହିଦାର ହ୍ରାସ କିମ୍ବା ବୃଦ୍ଧିର ଅନୁପାତ ସହ ସମାନ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଏକକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା କୁହାଯାଏ ।

ii. ଏହି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା 1 ଅଟେ ବା $Ed = 1$ ।

iii. ଏହି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦା ରେଖାର ପ୍ରକୃତି ଆୟତାକାର ଅତିପରବଳୟ ହୋଇଥାଏ ।

iv. ଏହାକୁ ନିମ୍ନରେ ଦର୍ଶାଯାଇପାରେ ।

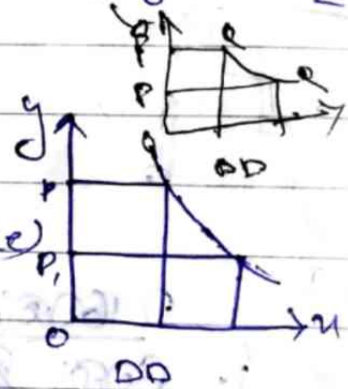

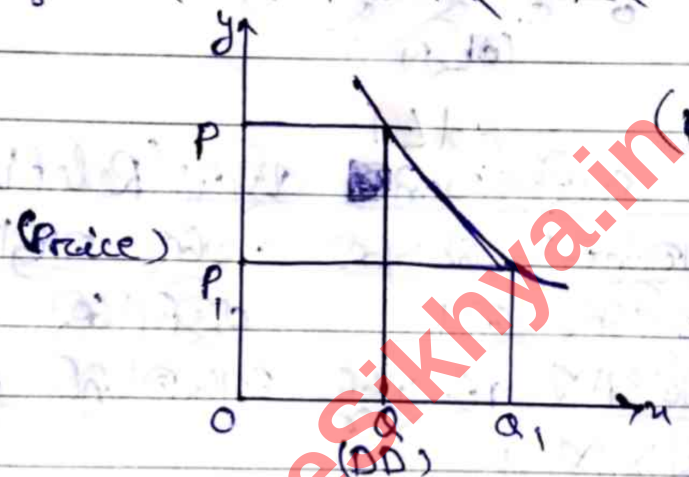

eSikhya.in

7. ଦର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରୁଥିବା ନିର୍ଦ୍ଧାରକ ବା ଉପାଦାନ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।

A→ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ଦର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାକୁ ହିଁ ବୁଝାଇଥାଏ । ଦର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ଦର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାକୁ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଉପାଦାନ ପ୍ରଭାବିତ କରନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -

i. ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରକୃତି

ii. ଆୟର ଅଂଶ ହୋଇଥିବା ଅର୍ଥ

ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ନିର୍ଦ୍ଧାରକ

iii. ପ୍ରତିଯୋଗୀମାନଙ୍କ ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରକୃତି
iv. ଦ୍ରବ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବହାର
v. ଦରର ସ୍ତର
vi. ଖାଉଟି ରୁଚି
vii. ଅଭ୍ୟାସ
viii. ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାତ୍ର
ix. ଭବିଷ୍ୟତ ମୂଲ୍ୟ ବୃଦ୍ଧିର ସମ୍ଭାବନା
x. ଯୋଗାଣ ଋଣ ସୁବିଧା

ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରକୃତି :-

ସାଧାରଣତଃ ଆମେ ଆମର ଜୀବନ ଧାରଣ ପାଇଁ ଅନେକ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଉ। ସେ ସବୁ ମଧ୍ୟରୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ, ଆରାମଦାୟକ ଓ ବିଳାସପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ। ଯଦି ଦ୍ରବ୍ୟଟି ଆବଶ୍ୟକୀୟ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦରରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲେ ମଧ୍ୟ ଚାହିଦାରେ ସେତେଟା ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ। ତେଣୁ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କମ୍ ହୋଇଥାଏ। ସେହିପରି ଆରାମଦାୟକ ଓ ବିଳାସପୂର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦରରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲେ ଚାହିଦାରେ ଅଧିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦେଇଥାଏ। ତେଣୁ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅଧିକ ହୋଇଥାଏ।

ଆୟର ଅଂଶ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଥିବା ଅର୍ଥ :-

ଯଦି ଆୟର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର ହୁଏ ତେବେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ହୋଇଥାଏ। ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ ସାଧାରଣତଃ ଆମେ ଲୁଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ଆୟର କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଉ।

eSikhya.in

ଯଦି ଆମକୁ ଅଧିକ ଖୁସି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଯାହାକି ଆରାମଦାୟକ ଦ୍ରବ୍ୟ, ତେବେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ହୋଇ। ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ ସାଧାରଣତଃ ଆରାମଦାୟକ ଓ ବିଳାସପୂର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡିକ ଯାହାକି ଆମକୁ ଅଧିକ ଖୁସି ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି।

<u>ପ୍ରତିସ୍ଥାପକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଉପସ୍ଥିତି</u> :-

ଯଦି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରତିସ୍ଥାପକ ବା ବିକଳ୍ପ ଦ୍ରବ୍ୟ ନଥାଏ, ତେବେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ହୋଇ କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିସ୍ଥାପକ ବା ବିକଳ୍ପ ଦ୍ରବ୍ୟ ଥାଏ ତେବେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ହୋଇ।

<u>ଦ୍ରବ୍ୟର ବିବିଧ ବ୍ୟବହାର</u> :-

ଦ୍ରବ୍ୟଟି ଯଦି ବିବିଧ ବ୍ୟବହାର ନ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ହୋଇ। କିନ୍ତୁ ଦ୍ରବ୍ୟଟି ଯଦି ଏକ ବିବିଧ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ହୋଇ। ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଦର ଅଧିକ ଥିଲାବେଳେ ତାକୁ ଆମେ କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରୁ। କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଦର କମିଯାଉଥିବା ସେତେବେଳେ ଏହା କେତେକ ଅପ୍ରୟୋଜନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ ତେଣୁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାରେ ର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ହୋଇଥାଏ।

<u>ଦର ସ୍ତର</u> :-

ଦରସ୍ତର ସାଧାରଣତଃ 3 ପ୍ରକାରର। ଯଥା - ଉଚ୍ଚ ଦର ସ୍ତର,

ମଧ୍ୟମ ପର ଭୁକ୍ ଓ ନିମ୍ନ ପର ଭୁକ୍ । ଉଚ୍ଚ ପର ଭୁକ୍ ପ୍ରାଣୀ ଗୁଡ଼ିକର ଆହାରରୂପେ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଜୀବମାନେ ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି ମଧ୍ୟମ ଓ ନିମ୍ନ ପର ଭୁକ୍ ପ୍ରାଣୀ ଗୁଡ଼ିକୁ ସମାନ ସ୍ତର ଶ୍ରେଣୀ ଜୀବମାନେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ତେଣୁ ଉଚ୍ଚ ପର ଭୁକ୍ ପ୍ରାଣୀ ଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟାରେ ହ୍ରାସ କିମ୍ବା ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଲେ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ସେତେଟା ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିନଥାଏ । ତେଣୁ ଏହି ପର ଭୁକ୍ ପ୍ରାଣୀ ଗୁଡ଼ିକର ଶୃଙ୍ଖଳାର ସୁରକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମଧ୍ୟମ ଓ ନିମ୍ନ ପର ଭୁକ୍ ପ୍ରାଣୀ ଗୁଡ଼ିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂଖ୍ୟାରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ଅତ୍ୟଧିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଥାଏ । ତେଣୁ ଏହି ପ୍ରାଣୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶୃଙ୍ଖଳାର ସୁରକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ।

ଆହାର :-

ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ଶୃଙ୍ଖଳ ଗୋଟିଏ ପର ଶୃଙ୍ଖଳ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସେହି ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ସେହି ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ପ୍ରାଣୀଗୁଡ଼ିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶୃଙ୍ଖଳାର ସୁରକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକତା କମ୍ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ଶୃଙ୍ଖଳ ନ ଥାଏ ଗୋଟିଏ ପର ଶୃଙ୍ଖଳ ଥାଏ ସେହି ଜନ୍ତୁଙ୍କ ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ଖାଦ୍ୟ ନ କରି ଅନାହାର ଜନିତ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଅନ୍ତି । ତେଣୁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶୃଙ୍ଖଳାର ସୁରକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ହେବ ।

ଆବାସ :-

ଯଦି କୌଣସି ପ୍ରାଣୀ ଆବାସରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ତାହା ଆଶ୍ରୟଦାୟକ କିମ୍ବା ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ପ୍ରାଣୀ ଗୁଡ଼ିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶୃଙ୍ଖଳାର ସୁରକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ହୋଇଥାଏ ।

esikhya.in

ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାତ୍ର :-

ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାତ୍ର ଅନୁଯାୟୀ ମଧ୍ୟ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥାଏ। ଯେପରିକି ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଧନୀ ଲୋକଙ୍କର ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ହୋଇଥିବାବେଳେ ଶୀତପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଧନୀ ଲୋକଙ୍କର ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କମ୍ ହୋଇଥାଏ। ସେହିପରି ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଧନୀମାନଙ୍କର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ହୋଇଥିବାବେଳେ ଶୀତ ଋତୁରେ ଧନୀମାନଙ୍କର ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ହେବ। ସେହିପରି ପାଣି ବୋତଲ କୁ ପାଇଁ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଆଗ୍ରହ କରିବାର ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କମ୍ ହେବ। କିନ୍ତୁ ଟ୍ରାଙ୍କ ପାଇଁ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଆଗ୍ରହ କରିନଥିବାରୁ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅଧିକ ହେବ।

ଉପଭୋଗ ସ୍ଥଗିତ ରଖିବାର ସମ୍ଭାବନା :-

ଯଦି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଉପଭୋଗ ସ୍ଥଗିତ ରଖିବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଥାଏ ଓ ସ୍ଥଗିତ ରଖିବା ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହୁଏନି ନଥାଏ ତେବେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ହେବ। ସେହିପରି ଯଦି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଉପଭୋଗ କୁ ସ୍ଥଗିତ ରଖାଯାଇ ନପାରେ ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ହେବ

ସଂଯୁକ୍ତ ଚାହିଦା :-

ସଂଯୁକ୍ତ ଚାହିଦା କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦା ସେହି ପାଇଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଚାହିଦା ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି। ଯେପରିକି ମୋଟରଗାଡ଼ି ର ଚାହିଦା ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ପେଟ୍ରୋଲ କିମ୍ବା ଡିଜେଲ ର ଚାହିଦା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ତେଣୁ

ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀରେ ହୃଦୟକୁ ଜୁଡ଼ିବାର ଭିତ୍ତିଭୂମି ସ୍ଥାପନାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରେ।

(OMR) - unit-2

1. ଉପଯୋଗ ଶବ୍ଦରୁ କ'ଣ ବୁଝ? 2mark
A-> ଉପଯୋଗିତାର ଧାରଣାଟି

2. ଉପଯୋଗର ପ୍ରଥମ ସୂତ୍ର ଗୋଟିଏ କେଉଁ ସୂତ୍ରଟିକୁ ଜଣାଯାଇଛି? A-> କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା

3. କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ସୂତ୍ରଟି ପ୍ରଥମେ କେଉଁ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରୟୋଗିତ? A-> ଏଚ୍.ଏଚ୍. ଗୋସେନ

4. କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୂତ୍ରଟି କ'ଣ?
A-> କୌଣସି ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ଉପଭୋଗ କଲେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଯେତେ ଭୋଗ ବଢ଼ିଥାଏ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ହ୍ରାସ ପାଏ। ଏହାକୁ 'କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୂତ୍ର' କୁହାଯାଏ।

5. କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତାର ଭିତ୍ତିଭୂମି କ'ଣ?
A-> ଉପଭୋକ୍ତାର ଯୋଗାଣ ସ୍ଥିର ସମୟରେ

5. କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ସୂତ୍ରଟି କେଉଁ ଦୁଇ ଧାରଣାକୁ ନେଇ ଗଠିତ?
A-> ଦୁଇଟି ଧାରଣାକୁ ନେଇ ଗଠିତ। ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା- ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଓ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା

7. ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଶବ୍ଦରୁ କ'ଣ ବୁଝ?
A-> ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅତିରିକ୍ତ ଏକକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପଭୋଗରେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଉପଯୋଗିତା ମିଳିଥାଏ। ତାକୁ 'ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା' କୁହାଯାଏ। ଏହାକୁ 'ପ୍ରାନ୍ତିକ ଉପଯୋଗିତା' ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ

8. ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା କାହାକୁ କୁହାଯାଏ?
A-> ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତାର ସମଷ୍ଟିରେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ମିଳେ।

esikhya.in

(9) ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଓ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସଂପର୍କ।

A-> 1. ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ହ୍ରାସ ପାଉଥିବା ବେଳେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ବୃଦ୍ଧି ପାଏ।

2. ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା '0' ହେଉଥିବାବେଳେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ସର୍ବାଧିକ ହୁଏ।

3. ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଋଣାତ୍ମକ ହେଉଥିବାବେଳେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ହ୍ରାସ ପାଏ।

(10) ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତାର ପ୍ରକୃତି କିପରି? A-> ନିମ୍ନଗାମୀ

(11) ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ହ୍ରାସ ପାଉଥିବା ବେଳେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା କ'ଣ ହୁଏ? A-> ବୃଦ୍ଧି ପାଏ

(12) ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ସର୍ବାଧିକ ହେଉଥିବାବେଳେ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା କ'ଣ ହୁଏ? A-> '0' ହୁଏ

(13) ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଋଣାତ୍ମକ ହେଲା ବେଳେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା କ'ଣ ହୁଏ? A-> ହ୍ରାସ ପାଏ

(14) କେଉଁସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ହ୍ରାସ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନଥାଏ?

A-> କବିତା, ସାହିତ୍ୟିକ, ବିତ୍ତବାନ୍, ମଦ୍ୟପ, ବିରଳ ଜିନିଷ ଆଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ

(15) ମୁଦ୍ରା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ କି? A-> ନା

(16) ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A) ଶେଷ ଏକକ ଉପଭୋଗ ଦ୍ୱାରା ମୋଟ ଉପଯୋଗିତାରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଉପଯୋଗିତା ମିଳିଥାଏ, ତାକୁ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା କୁହାଯାଏ। ଏହାକୁ ଅତିରିକ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ।

(17) ଏହି ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତାର ଧାରଣା ପ୍ରତିପାଦନ କିଏ?

A-> ଅଷ୍ଟ୍ରିଆନ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ପ୍ରଫେସର ମାର୍ଶାଲ

(18) ଏହି ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ରେଖାକୁ ଆକାର ବିଷୟରେ ଜଣାଅ? A-> ଋଣାତ୍ମକ ଢାଳ ବିଶିଷ୍ଟ

esikhya.in

(9) ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଓ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ

A-> ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଶୂନ ହେଲେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ସର୍ବାଧିକ

2. ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା '୦' ହେଲାବେଳେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ସର୍ବାଧିକ

3. ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଋଣାତ୍ମକ ହେଲାବେଳେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ହ୍ରାସ ପାଏ

(10) ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତାର ପ୍ରକୃତି କିପରି? A> ନିମ୍ନଗାମୀ

(11) ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଶୂନ ହେଲେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା କ'ଣ ହୁଏ? A-> ସର୍ବାଧିକ

(12) ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା ସର୍ବାଧିକ ହେଲାବେଳେ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା କ'ଣ ହୁଏ? A-> '୦' ହୁଏ

(13) ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଋଣାତ୍ମକ ହେଲେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା କ'ଣ ହୁଏ? A> ହ୍ରାସ ପାଏ

(14) କେଉଁ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ନିୟମ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନଥାଏ?

A> ଟଙ୍କା, ସାହିତ୍ୟିକ, ଡାକଟିକଟ ସଂଗ୍ରହ, ବିରଳ ସମ୍ପତ୍ତି ଆଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ

(15) ମୁଦ୍ରା କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ କି? A-> ନା

(16) ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A> ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଉପଭୋଗ ଫଳରେ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତାରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଉପଯୋଗିତା ମିଳିଥାଏ, ତାକୁ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା କୁହାଯାଏ। ଏହାକୁ ପ୍ରାନ୍ତିକ ଉପଯୋଗିତା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ।

(17) ଏହି ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତାର ଧାରଣା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କିଏ?

A-> ଅଷ୍ଟ୍ରିଆନ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ ଗୋସେନ ପ୍ରଥମେ ସାହିତ୍ୟରେ

(18) ଏହି ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ଧାରଣାକୁ ଆଉ କେଉଁ ନାମରେ ଜଣାଯାଏ? A-> ପ୍ରାନ୍ତିକ ଉପଯୋଗିତା ମଧ୍ୟ

ଅନ୍ତିମ ଉପଯୋଗିତା ମଧ୍ୟ

esikhya.in

(19) ସମ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ସୂତ୍ରଟି ଅର୍ଥନୀତିରେ କେଉଁ ଅଭିନବ ରୂପରେ ଜଣାଯାଇଛି ?

A-> (i) ଅର୍ଥବ୍ୟୟ ନୀତିର ନିୟମ (ii ପ୍ରତିସ୍ଥାପନ ସୂତ୍ର ଆଦି

(20) କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୀମାନ୍ତ ଉପଯୋଗିତା ହ୍ରାସ କାର୍ଯ୍ୟ କରିନଥାଏ?

A-> ଶୌଖିନ ଜିନିଷ / ଟଙ୍କା, ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ, ସୁନ୍ଦର ଦୃଶ୍ୟ ଆଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ

(21) ଚାହିଦା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

A-> କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା, କ୍ରୟ କରିବାର କ୍ଷମତା ଓ କ୍ରୟ କରିବାର ଇଚ୍ଛାକୁ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ଚାହିଦା।

(22) ଚାହିଦାକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ କେଉଁ ଉପାଦାନ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ?

A-> ଚାହିଦାକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦର ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ ଓ ଦର ସହିତ ଜନସଂଖ୍ୟା, ଜନସଂଖ୍ୟା, ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ଆୟ, ରୁଚି ଓ ଅଭ୍ୟାସ, ଋତୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ, ପ୍ରତିଯୋଗୀ, ପରିପୂରକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର, ଭବିଷ୍ୟତ ଆଶା ପ୍ରତ୍ୟାଶା ଓ ସରକାରୀ ନୀତି

(23) ଚାହିଦା ସୂତ୍ରର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ କିଏ?

A-> ପ୍ରଫେସର ଆଲଫ୍ରେଡ୍ ମାର୍ଶାଲ

(24) ଚାହିଦା ସୂତ୍ର କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

A-> ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଓ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବିପରୀତ ସମ୍ପର୍କକୁ ଯେଉଁ ସୂତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଜାଣିହୁଏ ତାକୁ ଚାହିଦା ସୂତ୍ର କୁହାଯାଏ।

(25) ceteris paribus କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

A-> ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ସ୍ଥିର ରହି ଯଦି ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ଚାହିଦା ହ୍ରାସ ପାଏ ଯଦି ଦର ହ୍ରାସ ପାଏ ତେବେ ଚାହିଦା ବୃଦ୍ଧି ପାଏ।

(26) ଚାହିଦା ସୂତ୍ର କହିଲେ ଦର ଓ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟରେ କି ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ?

A-> ବିପରୀତ ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ

esikhya.in

(27) ଉଦ୍ଭିଦ ବୃଦ୍ଧି କେତେ ପ୍ରକାରର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

A-> ୨ ପ୍ରକାରର ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା - (i) ପ୍ରାକୃତିକ ଉଦ୍ଭିଦ ବୃଦ୍ଧି
(ii) କୃତ୍ରିମ ଉଦ୍ଭିଦ ବୃଦ୍ଧି

(28) ପ୍ରାକୃତିକ ଉଦ୍ଭିଦ ବୃଦ୍ଧି କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

A-> ଯେଉଁ ଜୈବ ପ୍ରାକୃତିକର ଉତ୍ପନ୍ନ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରଣାଳୀ ଦ୍ୱାରା ଓ ଉଦ୍ଭିଦମାନଙ୍କ ଶରୀର ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରସାରଣ ହୋଇଥାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରାକୃତିକ ଉଦ୍ଭିଦ ବୃଦ୍ଧି ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

(29) କୃତ୍ରିମ ଉଦ୍ଭିଦ ବୃଦ୍ଧି କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

A-> ସମସ୍ତ ପ୍ରାକୃତିକ ଉଦ୍ଭିଦ ବୃଦ୍ଧିର ସମାନ୍ତରରେ କୃତ୍ରିମ ଉଦ୍ଭିଦ ବୃଦ୍ଧି ମିଳିଥାଏ । ଯାହାକୁ ସେଠି ଉଦ୍ଭିଦ ବୃଦ୍ଧି କହିଲେ କୃତ୍ରିମ ଉଦ୍ଭିଦ ବୃଦ୍ଧି କୁ ବୁଝାଏ ।

(30) ଉଦ୍ଭିଦ ହରମୋନର ପ୍ରକୃତି କିପରି ? A-> ନିୟନ୍ତ୍ରକ

(31) କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଦ୍ଭିଦ ବୃଦ୍ଧି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ ?

A-> ଜିବେରିନ୍ ଜିବ୍ରେଲା ଧାନ ବା ଶୀଗାକୃଷିରେ ।

(32) ବେଳେବେଳେ ଉଦ୍ଭିଦ ବୃଦ୍ଧି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ନାହିଁ ସେଥିପାଇଁ ଉଦ୍ଭିଦର ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଦ୍ଭିଦ ହରମୋନର ପ୍ରକୃତି କିପରି ? A-> ~~ଜିବେରିନ୍ ଜିବ୍ରେଲା ଧାନ ବା ଶୀଗାକୃଷିରେ ।~~

ପ୍ରତିରୋଧୀ / ବୃଦ୍ଧିକାରୀ

(33) ଉଦ୍ଭିଦ ବୃଦ୍ଧିରେ ଜିବେରିନ୍ ଜିବ୍ରେଲା ଧାନ ପାଇଁ କିଏ ପ୍ରଥମ କରିଥିଲେ ? A-> ଧାନ ଚାଷ ଜିବେରିନ୍

(34) ଧାନ ଚାଷ ଜିବେରିନ୍ କେଉଁ ଦେଶର ବୈଜ୍ଞାନିକ ?

A-> ଜାପାନର

(35) ଜିବେରିନ୍ ଜିବ୍ରେଲା ଧାନରେ ଉଦ୍ଭିଦ ହରମୋନର ପ୍ରକୃତି କିପରି ?

A-> ବୃଦ୍ଧିକାରୀ

(36) ଜିବେରିନ୍ ପର ଉଦ୍ଭିଦ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଦ୍ଭିଦ ହରମୋନ କ'ଣ କରେ ? A-> ବୃଦ୍ଧିକାରୀ

37. ଯଦି ଦ୍ରବ୍ୟଟି ଗୁଣବତ୍ତା ଉପଯୋଗ କରେ କେବଳ ଆୟ ବୃଦ୍ଧିରେ ମଧ୍ୟ ଚାହିଦା ହେବାର ପ୍ରକୃତି କାହା ହେବ ?

A-> ନିମ୍ନମାନ ଦ୍ରବ୍ୟ ମାନ

38. ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କହିଲେ କଣ ବୁଝ?

A-> ଦର ସ୍ଥିର ରହି ଯଦି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପାଦାନ ଗୁଡିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଥିବା ସମୟରେ ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ତାକୁ 'ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

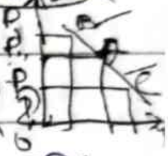

39. ଚାହିଦାର ପରିମାଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କହିଲେ କଣ ବୁଝ?

A-> ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପାଦାନ ଗୁଡିକ ସ୍ଥିର ରହି ଦର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲେ ଚାହିଦାରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ତାକୁ 'ଚାହିଦାର ପରିମାଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

40. ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କହିଲେ କଣ ବୁଝ?

A-> ଚାହିଦା ସୂତ୍ରରେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଓ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ପର୍କ କୁ ଜାଣି ହୁଏ କିନ୍ତୁ ଦର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲେ ଚାହିଦାର କେତେ ପରିମାଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ପାରଗାଣିତିକ ମାପଦଣ୍ଡ ନିଆଯାଏ ତାକୁ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କୁହାଯାଏ । ଦର ସ୍ଥିର ରହି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପାଦାନ ଗୁଡିକ

41. ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦା ରେଖା କଣ ଘଟିଥାଏ?

A) ଚାହିଦାରେଖା ମୂଳ ଚାହିଦାରେଖାର ବାମ କୁ କିମ୍ବା ଡାହାଣକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ

42. କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାରେଖା ମୂଳ ଚାହିଦା ରେଖାର ବାମ କୁ କିମ୍ବା ଡାହାଣକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇଥାନ୍ତି?

A) ଚାହିଦାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କ୍ଷେତ୍ରରେ

43. ମୂଳ ଚାହିଦା ରେଖାର ବାମ କୁ ଡାହାଣକୁ ଗତିକୁ କଣ କୁହାଯାଏ ?

A) ଚାହିଦାର ପରିମାଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ

୪୪. ଚାହିଦାର ପରିମାଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କେଉଁକ୍ଷେତ୍ରରେ ହୋଇଥାଏ? ମୂଲ୍ୟ ସ୍ଥିର ରହି ଚାହିଦା ରେଖାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ଓ ନିମ୍ନକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କାହାକୁ କୁହାଯାଏ?

A) ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର - ବିସ୍ତାରଣ କୁ A ରୁ B - ବିସ୍ତୃତିକରଣ
ନିମ୍ନକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର - ସଂକୋଚନ A ରୁ C - ସଂକୁଚିତକରଣ

୪୫. ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କେତେ ପ୍ରକାରର ଓ କ'ଣ କ'ଣ?

A) 5 ପ୍ରକାରର । ଯଥା - (i) ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା
(ii) ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା
(iii) ଆପେକ୍ଷିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା
(iv) ଆପେକ୍ଷିକ ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା
(v) ଏକକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା

3 ପ୍ରକାରର - (i) ଦର (ii) ଆୟ (iii) ଅନୁପ୍ରସ୍ଥ

୪୬. ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଧାରଣାଟି କିଏ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ?

A) ଏଲଫ୍ରେଡ଼ ମାର୍ଶାଲ

୪୭. ଦର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A) ଦର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯୋଗୁଁ ଚାହିଦାରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ତାକୁ ଦର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କୁହାଯାଏ । (Price elasticitic of Demand)

୪୮. ଦର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କେତେ ପ୍ରକାରର ଓ କ'ଣ କ'ଣ?

A) 5 ପ୍ରକାରର । ଯଥା - (i) ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ $Ed = \infty$
(ii) ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ $Ed = 0$
(iii) ଆପେକ୍ଷିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ $Ed > 1$ ବା ଅଧିକ
(iv) ଆପେକ୍ଷିକ ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ $Ed < 1$ ବା ଏକରୁ କମ୍
(v) ଏକକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ $E = 1$

୪୯. ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A) ଯେଉଁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦର ସ୍ଥିର ରହି ଚାହିଦାରେ ଅସୀମିତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ ତାହାକୁ

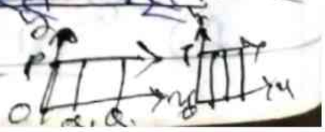

eSikhya.in

50. କେଉଁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କକୁ ଦୃଢ଼ତା ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କ କୁହାଯାଏ?

A→ ଇୟଙ୍ଗଙ୍କ ସ୍ଥିତି ସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କ।

51. କେଉଁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୁଣାଙ୍କ [illegible] କେବଳ ଦୃଢ଼ତା ଅଛି?

A→ ଆୟତନ ସ୍ଥିତି ସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କ।

52. କେଉଁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୁଣାଙ୍କ କେବଳ ଆକୃତିଗତ ଅଛି?

A→ ଦୃଢ଼ତା ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କ।

53. ଆୟତନ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A→ ବସ୍ତୁର କୌଣସି ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ଗୁଣାଙ୍କର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ନାହିଁ, ତେବେ ତାହା

54. କେଉଁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କକୁ '0' ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ କୁହାଯାଏ?

A→ ଦୃଢ଼ତା ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କ।

55. କେଉଁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୁଣାଙ୍କର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା '0' ଅଟେ?

A→ ଦୃଢ଼ତା ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କ।

56. କେଉଁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୁଣାଙ୍କ [illegible] ଅଟେ?

A→ ଦୃଢ଼ତା ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ [illegible]

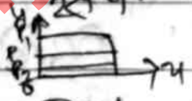

57. ପଏସନ୍‌ଙ୍କ ସ୍ଥିତି ସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କ କ'ଣ?

A→ କେଉଁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦୈର୍ଘ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଗୁଣାଙ୍କରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଥାଏ, ତାହାକୁ ପଏସନ୍‌ଙ୍କ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କ କୁହାଯାଏ। ଲମ୍ବ ଦିଗରେ ବସ୍ତୁର ଦୈର୍ଘ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ହ୍ରାସ କିମ୍ବା ବୃଦ୍ଧି ଯଦି ଗୁଣାଙ୍କର ପାର୍ଶ୍ୱୀୟ ବୃଦ୍ଧି କିମ୍ବା ହ୍ରାସ ଘଟାଇଥାଏ ତାହାକୁ ପଏସନ୍‌ଙ୍କ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କ ବୋଲି କୁହାଯାଏ।

58. କେଉଁ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ କ୍ଷେତ୍ରରେ $\epsilon_r > 1$?

A→ ପଏସନ୍‌ଙ୍କ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଗୁଣାଙ୍କ। $\epsilon_r > 1$

59. କେଉଁ ସ୍ଥିତି ସ୍ଥାପକ କ୍ଷେତ୍ରରେ $\epsilon < 1$?

A) ଏକକାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା।

60. କେଉଁଠି ସ୍ଥିତି ସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦା ରେଖାଟି ଖାଡ଼ା ?

A) ଏକକାପେକ୍ଷା କମ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ

61. କେଉଁଠି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦା ରେଖାଟି ଚେପ୍ଟା ?
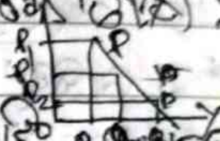
A) ଏକକାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା।

62. କେଉଁଠି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦା ରେଖାଟି ଆୟତାକାର ଅଧିବୃତ୍ତ ଆକୃତି ?

A) ଏକକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା।

63. କେଉଁଠି ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ୍ଷେତ୍ର $Ed = 1$?

A) ଏକକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା।

64. ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେଉଁ ପ୍ରକାରର ସ୍ଥିତି ସ୍ଥାପକତା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ?

A) ଏକକାପେକ୍ଷା ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା।

65. ଆରାମ ଓ ବିଳାସ ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ର, ତେବେ କେଉଁ ପ୍ରକାର ସ୍ଥିତି ସ୍ଥାପକତା ମିଳେ।

A) ଏକକାପେକ୍ଷା ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା।

66. ଯଦି ଦ୍ରବ୍ୟର ଦାମ ଉପରେ କୌଣସିଭଳି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ'ଣ ହେବ ?

A) ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ

67. ଯଦି ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦା ଉପରେ କୌଣସିଭଳି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ'ଣ ହେବ ?

ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ

68. ଯଦି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରତିସ୍ଥାପକ ନଥାଏ ତେବେ ଚାହିଦାର

ସ୍ଥିତି ସ୍ଥାପକତା କ'ଣ ହେବ ?

A) ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ

69. ଯଦି କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରତିସ୍ଥାପକର ଉପଲବ୍ଧ ନ ହେଲେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ'ଣ ହେବ ?

A) ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ

70. ଯଦି ଦ୍ରବ୍ୟଟି ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବହାରରେ ଉପଯୋଗ ହୋଇପାରୁଥିବ ସେଥିରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ'ଣ ହେବ ?

A) ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ

71. ଯଦି ଦ୍ରବ୍ୟଟି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ'ଣ ହେବ ?

A) ଆପେକ୍ଷିକ ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା (Reletivly Inelastic)

72. ଯଦି ଦ୍ରବ୍ୟଟି ଅଭ୍ୟାସଗତ ପ୍ରକୃତିର ହୋଇଥାଏ ତେବେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କ'ଣ ହେବ?

A) Reletivly Inelastic

esikhya.in

Δ = change , q = Quantity , P = Price of the Commodity

ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାର ସୂତ୍ର = $E_d = \frac{\Delta q}{\Delta p} \times \frac{P}{q}$

① $P = 5$, $q = 3$ kg.
$P = 2$, $q = 5$ kg.

$\Delta q = 2$ kg , $q = 3$
$\Delta p = 3$ kg , $P = 5$

$E_d = \frac{\Delta q}{\Delta p} \times \frac{P}{q} \Rightarrow \frac{2}{3} \times \frac{5}{3} = \frac{10}{9} = 1.1$

∴ $E_d > 1$ = ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ।

DATE- 06.08.2021

②

P	q
40	1 kg
30	2 kg

$E_d = \frac{\Delta q}{\Delta p} \times \frac{P}{q} \Rightarrow \frac{1}{10} \times \frac{40}{1} = \frac{40}{10} = 4$

eSikhya.in

③ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦାମ 10 ଟଙ୍କାରୁ 15 ଟଙ୍କାକୁ ବୃଦ୍ଧି ହେଲେ ଚାହିଦାର ପରିମାଣ 50 ରୁ 20 କୁ ହ୍ରାସ ପାଇଲା । ତେବେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କେତେ ?

P	q
10	50
15	20

$E_d = \frac{\Delta q}{\Delta p} \times \frac{P}{q} \Rightarrow \frac{30}{5} \times \frac{10}{50} = \frac{6}{5} \Rightarrow 1.1$

∴ $E_d > 1$

③ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର 20 ପ୍ରତିଶତ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାରେ ଯଦି ଚାହିଦା 10 ପ୍ରତିଶତ ହ୍ରାସ ପାଏ, ତେବେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କେତେ ଓ ଏହା କେଉଁ ପ୍ରକାରର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ?

A-)

P	Q
100	100
120	90

$\Delta q = 10 \qquad P = 100$

$\Delta P = 20 \qquad q = 100$

$$Ed = \frac{\Delta q}{\Delta p} \times \frac{P}{q} \Rightarrow \frac{10}{20} \times \frac{100}{100} \Rightarrow \frac{1}{2} = 0.5$$

esikhya.in

④ ଯଦି ଦର 5 ଟଙ୍କା ଥିବାବେଳେ ଚାହିଦା 20 kg. ତେବେ ଦରବୃଦ୍ଧିରେ ଚାହିଦା ବୃଦ୍ଧି ପାଇ 30 kg. ହେଲେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା କେତେ ?

A-)

P	Q
5	20 kg.
	30 k.g.

$$Ed = \frac{\Delta q}{\Delta p} \times \frac{P}{q} \Rightarrow \frac{10}{0} \times \frac{5}{20} = 0$$

$\therefore (Ed = 0)$

⑤ ଦର 5 ଟଙ୍କା ଥିଲା ବେଳେ ଚାହିଦା 20 ଏକକ ଥିଲା। ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଇ 10 ଟଙ୍କା ହେଲା ବେଳେ ଚାହିଦାରେ ଯଦି କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନ ଘଟେ ତେବେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା।

ଚାହିଦାର ଓ ଦର। ଦାମରୁ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ?

A→

P	Q
5	20
10	0

$\Delta p = 5 \quad P = 5$

$\Delta q = 0 \quad q = 10$

$$Ed = \frac{\Delta q}{\Delta p} \times \frac{P}{q} \Rightarrow \frac{0}{10} \times \frac{5}{5} \Rightarrow 0$$

$\therefore Ed = 0$

Unit - 3

ଉତ୍ପାଦନ (Production)

Creation of utility is known as Production

ଉପଯୋଗିତାର ସୃଷ୍ଟିକୁ ଉତ୍ପାଦନ କୁହାଯାଏ।

→ ଭୂମି (Land)

→ ଶ୍ରମିକ (Labour)

→ ପୁଞ୍ଜି (Money)

→ ସଂଗଠନ (organisation)

① ଉତ୍ପାଦନ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ? 2mark

A→ ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଉତ୍ପାଦନକୁ ଉତ୍ପାଦନ କୁହାଯାଏ। ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉତ୍ପାଦନ କହିଲେ ଉପଯୋଗିତାର ସୃଷ୍ଟିକୁ ବୁଝାଇଥାଏ। ଅର୍ଥାତ୍ ଅର୍ଥନୀତିରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ମଣିଷ ଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟରେ ଉପଯୋଗିତା ଓ ଅର୍ଥମୂଲ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ସୃଷ୍ଟିକୁ ଉତ୍ପାଦନ କୁହାଯାଏ।

② ଉତ୍ପାଦନ ର କେତୋଟି ଉପାଦାନ ଅଛି ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

A→ 4 ଟି, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା- ଭୂମି, ଶ୍ରମ, ପୁଞ୍ଜି ଓ ସଂଗଠନ

esikhya.in

3. ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ କ'ଣ ଓ ଏହା କେତେ ପ୍ରକାରର ?

A) ଉତ୍ପାଦନ ସାଧନ ବା ଉପାଦାନ ଓ ଉତ୍ପାଦ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଯାନ୍ତ୍ରିକ ସମ୍ପର୍କ ବା ବୈଷୟିକ ସମ୍ପର୍କକୁ ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ କୁହାଯାଏ । ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ ୨ ପ୍ରକାରର ଯଥା-

(i) ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ

(ii) ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ

4. ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ କ'ଣ ? 04-24.08.24

A) ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ଯେଉଁ ସମୟକୁ ବୁଝାଏ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ସମ୍ଭବ ନଥାଏ । ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନରେ ୨ ପ୍ରକାର ସାଧନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେଗୁଡିକ ହେଲା-(୧) ସ୍ଥିର ସାଧନ (Fixed factor) (2) ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ସାଧନ (Variable factor)

5. ସ୍ଥିର ସାଧନ କ'ଣ ? 2mark IMP

A) ସ୍ଥିର ସାଧନ ଯେଉଁ ସାଧନକୁ ବୁଝାଏ ଯାହା ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧିରୁ ହେଲେ ସ୍ଥିର ରହିଥାଏ । ଉତ୍ପାଦନର ହ୍ରାସ ଓ ବୃଦ୍ଧି ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇନଥାଏ । ତେଣୁ ସ୍ଥିର ସାଧନ କିଛି ଉତ୍ପାଦନ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ- ଯନ୍ତ୍ରପାତି, ଜମି, କୋଠାବାଡି, କାରଖାନା ଘର ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ଥିର ସାଧନର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ ।

6. ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ସାଧନ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

A) ଉତ୍ପାଦନ ବଢିଲେ କମିଲେ ଯେଉଁ ସାଧନ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ତାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ସାଧନ କୁହାଯାଏ । ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ସାଧନ ଉପରେ ଉତ୍ପାଦନର ହ୍ରାସ ବା ବୃଦ୍ଧି ଅଧିକ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ । ଯଦି ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ସାଧନକୁ ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଇଥାଏ । ଯଦି ଉତ୍ପାଦନକୁ ହ୍ରାସ କରିବାକୁ ପଡେ ତେବେ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ସାଧନକୁ ହ୍ରାସ କରିଦିଆଯାଇଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ- କଞ୍ଚାମାଲ, ଶ୍ରମିକ ଆଦି ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ସାଧନର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ ।

eSikhya.in

ଚାହିଦା (Demand)

Date 13.08.21
Page

Q) ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାକୁ କେଉଁ ସବୁ ଉପାୟରେ ପରିମାପ କରାଯାଏ ?

A> ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଧାରଣାଟିକୁ ପ୍ରଥମରେ ଆଲଫ୍ରେଡ ମାର୍ଶାଲଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା । ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଓ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଆନୁପାତିକ ସମ୍ପର୍କକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥାଏ । ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାକୁ ପରିମାପ କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ପଦ୍ଧତି ରହିଛି । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ମୁଖ୍ୟ ତିନୋଟି ପଦ୍ଧତି ହେଲା -

(1) ଶତକଡ଼ା ପଦ୍ଧତି (percentage method)
(2) ବ୍ୟୟ ପଦ୍ଧତି (Expense method)
(3) ବିନ୍ଦୁ ପଦ୍ଧତି (Point / Geometry method)

ଶତକଡ଼ା ପଦ୍ଧତି (Percentage Method) :

ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ପରିମାପ କରିବା ପାଇଁ ଅନେକ ପଦ୍ଧତି ରହିଛି ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଶତକଡ଼ା ପଦ୍ଧତି ମୁଖ୍ୟ ଅଟେ । ମାର୍ଶାଲ ପଦ୍ଧତିକୁ ଗାଣିତିକ ପଦ୍ଧତି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏହାକୁ ନିମ୍ନ ମତେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇ ପାରେ

ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା

$$\Rightarrow \frac{\text{ଚାହିଦାର ପରିମାଣରେ \% ପରିବର୍ତ୍ତନ}}{\text{ଦରରେ \% ପରିବର୍ତ୍ତନ}}$$

$$\Rightarrow \frac{\frac{\text{ଚାହିଦାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ}}{\text{ମୂଳ ଚାହିଦା}} \times 100}{\frac{\text{ଦରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ}}{\text{ମୂଳ ଦର}} \times 100} \quad \text{ବା} \quad \frac{\frac{\Delta q}{q}}{\frac{\Delta p}{p}}$$

$$\Rightarrow \frac{\frac{\Delta q}{q}}{\frac{\Delta p}{p}} \Rightarrow \frac{\Delta q}{q} \div \frac{\Delta p}{p} \Rightarrow \frac{\Delta q}{q} \times \frac{p}{\Delta p}$$

$$\Rightarrow \frac{\Delta q}{\Delta p} \times \frac{p}{q}$$

ଉପରୋକ୍ତ ପଦ୍ଧତିରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା

esikhya.in

ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଏ । ଯଦି, $E_d = 0$ ହୁଏ, ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ପୂରାପୂରି ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ହୁଏ ।

ଯଦି $E_d = \infty$, ହୁଏ ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଅଟେ ।

ଯଦି $E_d > 1$ ହୁଏ ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ହେବ ।

ଯଦି ~~Ed >~~ $E_d < 1$ ହୁଏ ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରର ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ହେବ ।

ଯଦି $E_d = 1$ ହୁଏ ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଏକକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଅଟେ ।

ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରକାରରେ ମୋଟବ୍ୟୟ ପଦ୍ଧତି ମାଧ୍ୟମରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଏ ।

ବ୍ୟୟ ପଦ୍ଧତି (Expense Method):

ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ମାର୍ଶାଲ ପଦ୍ଧତିର ମାଧ୍ୟମ ନିଆଯାଇ ପାରେ । ଏହି ପଦ୍ଧତି ଟି ବ୍ରି ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ପ୍ରଫେସର ମାର୍ଶାଲ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିଥିଲେ । ଏହି ପଦ୍ଧତିକୁ ମୋଟବ୍ୟୟ ପଦ୍ଧତି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବାକୁ ମାଧ୍ୟମ ଭାବେ ମୋଟ ବ୍ୟୟକୁ ହିସାବ କରି ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଥାଏ/ଯାଏ । ମାର୍ଶାଲ ପଦ୍ଧତିରେ ତିନି ପ୍ରକାରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ପଦ୍ଧତିରେ ପ୍ରଥମେ ମାର୍ଶାଲ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିବା ଆଧାରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଏହାକୁ ମାର୍ଶାଲ ପଦ୍ଧତି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

esikhya.in

ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର (Rs)	ଦ୍ରବ୍ୟର ପରିମାଣ (kg)	ମୋଟ ବ୍ୟୟ	ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା
10	1	10	
9	2	18	$E_d > 1$
8	3	24	
7	4	28	
6	5	30	$E_d = 1$
5	6	30	
4	7	28	
3	8	24	$E_d < 1$
2	9	18	
1	10	10	

ଉପରୋକ୍ତ ସାରଣୀରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଧାରଣା ଗୁଡ଼ିକୁ ପରିଲକ୍ଷିତ କରାଯାଇଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -

(1) ଦର ହ୍ରାସ ପାଇବାକୁ ଯଦି ମୋଟ ବ୍ୟୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ, ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା, ଏକକଠାରୁ ଅଧିକ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ $E_d > 1$ ଥାଏ ।

(2) ଦର ହ୍ରାସ ପାଇବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯଦି ବ୍ୟୟରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ନାହିଁ, ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ $E_d = 1$ ଥାଏ

(3) ଦର ହ୍ରାସ ପାଇବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଯଦି ମୋଟ ବ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ ହ୍ରାସ ପାଏ ତେବେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା 1 ରୁ କମ୍ ହେବ । ତାହାକୁ ଏକକଠାରୁ ସ୍ୱଳ୍ପ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଚାହିଦା ($E_d < 1$) କୁ ବୁଝାଉଛି ।

ଉପରୋକ୍ତ ଉଦାହରଣରେ ମୋଟ ବ୍ୟୟ ପଦ୍ଧତି ମାଧ୍ୟମରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାକୁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇଥାଏ ।

ବକ୍ରରେଖାକୁ ଭାଗକରିବା ଦ୍ୱାରା ସାହାଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶାଯାଇ ପାରେ ।

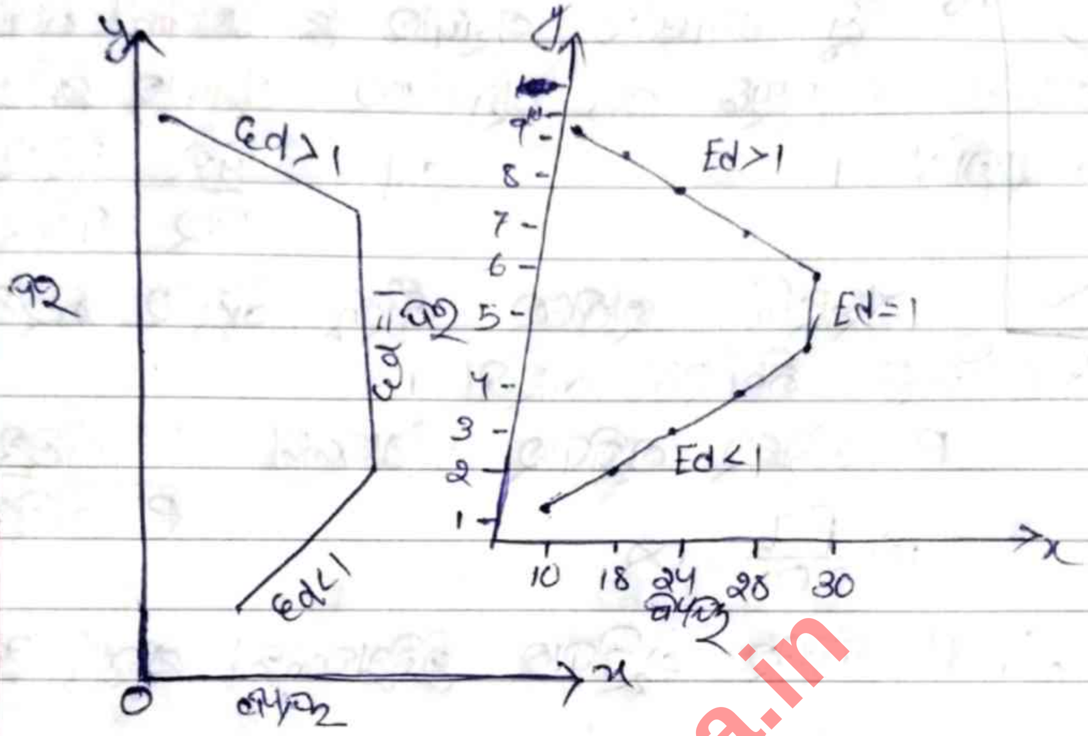

OX ରେଖାରେ - ପରିମାଣ ।
OY ରେଖାରେ ଦର ।

esikhya.in

ବିନ୍ଦୁ ପଦ୍ଧତି:(Point Method)

ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାକୁ ପରିମାପ କରିବା ପାଇଁ ବିନ୍ଦୁ ପଦ୍ଧତିର ସାହାଯ୍ୟ ନିଆଯାଇଥାଏ । ବିନ୍ଦୁ ପଦ୍ଧତିକୁ ଜ୍ୟାମିତିକ ପଦ୍ଧତି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏହି ପଦ୍ଧତିରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ସମୟରେ ଚାହିଦା ରେଖାର ବିଭିନ୍ନ ବିନ୍ଦୁରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାକୁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇଥାଏ । ଯାହାକି ନିମ୍ନରେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି ।

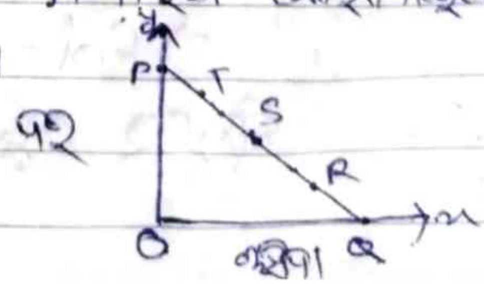

କିନ୍ତୁ ଏକ ବିନ୍ଦୁରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ବେଳେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସୂତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଏ ।

$$Ed = \frac{\text{ସେହି ବିନ୍ଦୁର ନିମ୍ନ ଅଂଶ}}{\text{ସେହି ବିନ୍ଦୁର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଅଂଶ}}$$

ଏହିପରି ଭାବରେ ବିଭିନ୍ନ ବିନ୍ଦୁରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାହିଦା ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ।

P ବିନ୍ଦୁରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା = $\frac{\text{P ବିନ୍ଦୁର ନିମ୍ନ ଅଂଶ}}{\text{P ବିନ୍ଦୁର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଅଂଶ}}$

$\Rightarrow \frac{PQ}{0} = \infty$

∴ P ବିନ୍ଦୁରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ।

T ବିନ୍ଦୁରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା = $\frac{\text{T ବିନ୍ଦୁର ନିମ୍ନ ଅଂଶ}}{\text{T ବିନ୍ଦୁର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଅଂଶ}}$

$\Rightarrow \frac{TQ}{TP} \Rightarrow TQ > TP$

$\Rightarrow Ed > 1$

∴ T ବିନ୍ଦୁରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ

S ବିନ୍ଦୁରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା = $\frac{\text{S ବିନ୍ଦୁର ନିମ୍ନ ଅଂଶ}}{\text{S ବିନ୍ଦୁର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଅଂଶ}}$

$\Rightarrow \frac{SQ}{SP} \Rightarrow SQ = SP$

$\Rightarrow Ed = 1$

∴ S ବିନ୍ଦୁରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଏକକ ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଅଟେ ।

esikhya.in

R ବିନ୍ଦୁରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା = $\frac{\text{R ବିନ୍ଦୁର ନିମ୍ନ ଅଂଶ}}{\text{R ବିନ୍ଦୁର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଅଂଶ}}$

$\Rightarrow \frac{RQ}{RP} \Rightarrow RQ < RP$

$\Rightarrow E_d < 1$

∴ R ବିନ୍ଦୁରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ।

Q ବିନ୍ଦୁରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା = $\frac{0}{\text{P ବିନ୍ଦୁର ନିମ୍ନ ଅଂଶ}}$

$\Rightarrow \frac{0}{PQ} = 0$

$\Rightarrow E_d = 0$

∴ ଯାହାକି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତାକୁ ସୂଚାଏ ।

ଏହିପରି ଭାବେ ବିନ୍ଦୁ ପଦ୍ଧତି ମାଧ୍ୟମରେ ଚାହିଦାର ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକତା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଥାଏ ।

eSikhya.in

ଉତ୍ପାଦନ (Production)

7. ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ଅନୁପାତ ସୂତ୍ର କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?
ବା, କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରତିଫଳ ସୂତ୍ର କ'ଣ ?
ବା, କ୍ରମହ୍ରାସମାନ ଉତ୍ପନ୍ନ ସୂତ୍ରଟି ପ୍ରତିପାଦନ କର ।

ଜମି (ସ୍ଥିର) ଏକକ	ଶ୍ରମ/ପୁଞ୍ଜି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏକକ	ମୋଟ ଉତ୍ପନ୍ନ (TP)	(TP/L) ହାରାହାରି ଉତ୍ପନ୍ନ (AP)	ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପନ୍ନ (MP)	ଉତ୍ପନ୍ନ ସ୍ତର
1	1 : 1(ଶ)	3	3	3	
1	1 : 2	7	3.5	4	ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସ୍ତର
1	1 : 3	12	4	5	
1	1 : 4	16	4	4	
1	1 : 5	19	3.8	3	
1	1 : 6	21	3.5	2	ହ୍ରାସ ମାନ ଉତ୍ପନ୍ନ ସ୍ତର
1	1 : 7	22	3.1	1	
1	1 : 8	22	2.7	0	
1	1 : 9	20	2.8	-2	ଋଣାତ୍ମକ ଉତ୍ପନ୍ନ ସ୍ତର

esikhya.in

TP - Total Product
AP - Average Product
MP - Marginal Product

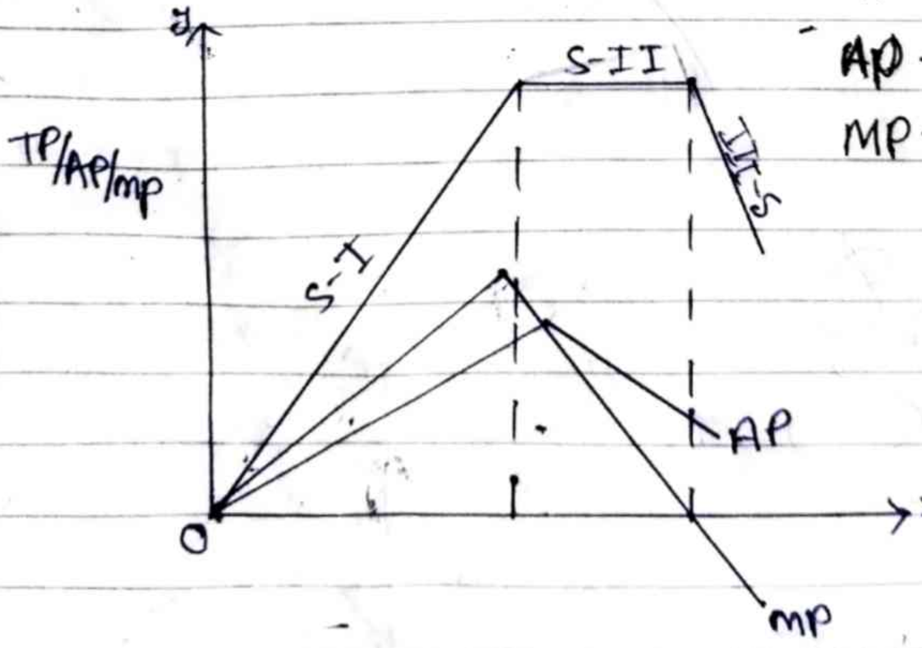

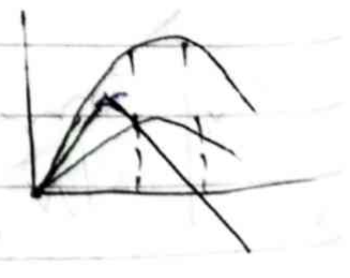

7) ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନୀତିଟି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କର ।

A-> ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନୀତିଟି ଅର୍ଥନୀତିର ଉତ୍ପାଦନ ତତ୍ତ୍ୱର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀତି ଅଟେ । ଏହି ନୀତିଟି ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ସହ ଜଡ଼ିତ । ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ନୀତିଟି ଦେଖାଯାଇଥାଏ । ଉତ୍ପାଦନ ସମୟରେ ୨ ପ୍ରକାରର ସାଧନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା - ସ୍ଥିର ସାଧନ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ । ଏହା ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଇଥାଏ । ସ୍ୱଳ୍ପକାଳ ରହି ସମୟରେ - ଯଦି ସ୍ଥିର ସାଧନ (ଜମି) ସହିତ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ (ଶ୍ରମ) କୁ ଯୋଗ କରାଯାଏ, ତେବେ ଉତ୍ପାଦନ ପରିମାଣ ୩ଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -

i) ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟ
ii) ସ୍ଥିରମାନ ଉତ୍ପନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟ
iii) ହ୍ରାସମାନ ଉତ୍ପନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟ

ଏହି ନୀତିଟିକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାକୁ ହେଲେ ୩ଟି ଧାରଣାର ସାହାଯ୍ୟ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -

i) ମୋଟ ଉତ୍ପନ୍ନ (Total Product)
ii) ହାରାହାରି ଉତ୍ପନ୍ନ (Average Product)
iii) ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପନ୍ନ (Margin Product)

→ 3mark, 2022, IMP

ଅନୁମାନ :

ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନୀତିଟି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେଲେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକୁ ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯଥା -

i) ନୀତିଟି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାବେଳେ ଉତ୍ପାଦନ କୌଶଳ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରହିବ ।
ii) ଏହା ସ୍ୱଳ୍ପକାଳରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଅଟେ ।

eSikhya.in

iii) ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ ବୃଦ୍ଧିକୁ ସମାନ ଅନୁପାତରେ ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଏ ।

iv) ଏହି ନିୟମଟି ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଛି ସାଧନ ସ୍ଥିର ରହିଲେ

ସ୍ଥିର ସାଧନ(ଜମି)	ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ(ଶ୍ରମ)	ମୋଟ ଉତ୍ପାଦନ(TP)	ହାରାହାରି ଉତ୍ପାଦନ(AP)	ନିମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦନ(MP)	ଉତ୍ପାଦନ ସ୍ତର
1 ଏକର	1 ଶ୍ରମିକ	3 କ୍ୱିଣ୍ଟାଲ	3 କ୍ୱିଣ୍ଟାଲ	3 କ୍ୱିଣ୍ଟାଲ	
1 "	2	7	3.5	4	ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଉତ୍ପାଦନ
1 "	3	12	4	5	
1 "	4	16	4	4	
1 "	5	19	3.8	3	ହ୍ରାସମାନ ଉତ୍ପାଦନ
1 "	6	21	3.5	2	
1 "	7	22	3.1	1	
1 "	8	22	2.7	0	ଋଣାତ୍ମକ ଉତ୍ପାଦନ
1 "	9	17	1.8	-5	

esikhya.in

ଉପରୋକ୍ତ ସାରଣୀରୁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ଜାଣିହୁଏ ଯେ ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ 3ଟି ସ୍ତରରେ ଅତିକ୍ରମ କରିଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ସ୍ତର, ହ୍ରାସମାନ ସ୍ତର ଓ ଋଣାତ୍ମକ ସ୍ତର ।

ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ସ୍ତର:-

ଯେତେବେଳେ ମୋଟ ଉତ୍ପାଦନ, ହାରାହାରି ଉତ୍ପାଦନ ଓ ନିମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ, ସେହି ସ୍ତରଟି ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଉତ୍ପାଦନ ସ୍ତର ଅଟେ । ଏଠାରେ ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଉତ୍ପାଦନ ସ୍ତରଟି ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହେ ଯେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ହାରାହାରି ଉତ୍ପାଦନ ସମାନ ହୁଅନ୍ତି । ସାରଣୀରେ 4 ଶ୍ରମିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ରହିଛି । ସେତେବେଳେ ନିମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ହାରାହାରି

ଉତ୍ପାଦ ପରସ୍ପର ସମାନ ହୁଅନ୍ତି । ତାକୁ ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବିନ୍ଦୁ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ହ୍ରାସମାନ ଉତ୍ପାଦ ସ୍ତର :-

ଯେତେବେଳେ ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦ ଓ ହାରାହାରି ଉତ୍ପାଦ କମିଥାନ୍ତି ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଯେତିକି ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦ 0 ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହ୍ରାସମାନ ଉତ୍ପାଦ ସ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟକରିଥାଏ । ଏହି ସ୍ତର ଟି ଉତ୍ପାଦକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସ୍ତର ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଋଣାତ୍ମକ ଉତ୍ପାଦ ସ୍ତର :-

ଯେତେବେଳେ ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦ ଋଣାତ୍ମକ ବା ମୋଟ ଉତ୍ପାଦ ହ୍ରାସ ପାଉଥିବା ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚିଥାଏ ତାହାରେ ମୋଟ ଉତ୍ପାଦ କମି ଯାଏ । ଏହି କାରଣ ହ୍ରାସ ପାଉଥିବାରେ ଲାଗେ । ଏହି ସ୍ତରକୁ ଋଣାତ୍ମକ ଉତ୍ପାଦ ସ୍ତର ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ସାରଣୀରେ ଏହା MP (-5) ଓ TP (17) ଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ କରାଯାଇଛି ।

ଉପରୋକ୍ତ ସାରଣୀଟିକୁ ରେଖାଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଦର୍ଶାଯାଇ ପାରେ ।

esikhya.in

ଉପରୋକ୍ତ ରେଖାଚିତ୍ରରେ $\vec{OX}$ ଅକ୍ଷ ଉତ୍ପାଦନର ସାଧନମାନଙ୍କୁ ସୂଚାଉଥିବାବେଳେ $\vec{OY}$ ଅକ୍ଷ ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପନ୍ନ, ମୋଟ ଉତ୍ପନ୍ନ ଓ ହାରାହାରି ଉତ୍ପନ୍ନକୁ ସୂଚାଉଛି । (ଏଠାରେ ରେଖା ଚିତ୍ରରୁ ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପନ୍ନ, ହାରାହାରି ଉତ୍ପନ୍ନ ପ୍ରଥମେ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛନ୍ତି ଓ ଉତ୍ପନ୍ନ R_2 ହେଉଥିବାବେଳେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିନ୍ଦୁରେ ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି ହେଉଥିବାବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋଟ ଉତ୍ପନ୍ନ ବର୍ଦ୍ଧିତ ହାରରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ଯାହାକି ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନିୟମର 1ମ ସ୍ତର ରୂପେ ବିବେଚିତ ହୁଏ । (ସେହିପରି ହେଉଥିବାବେଳେ ହାରାହାରି ଉତ୍ପନ୍ନ, ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପନ୍ନ R_2 ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି ସେହି ବିନ୍ଦୁଠାରୁ ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପନ୍ନ $\vec{OX}$ ଅକ୍ଷ କୁ ମିଳିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନିୟମର 2ୟ ସ୍ତର ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ) ଓ (ହେଉଥି ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପନ୍ନ 0 ହୁଏ ହେଉଥିବାବେଳେ ମୋଟ ଉତ୍ପନ୍ନ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ହୋଇଥାଏ । (ସେହିପରି (ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପନ୍ନ ଋଣାତ୍ମକ ହେବାବେଳେ ମୋଟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହ୍ରାସ ପାଉଥାଏ ଯାହାକୁ R_2 କହେ । ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନିୟମର 3ୟ ସ୍ତର ରୂପେ କହାଯାଏ । ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନିୟମଟି କୃଷି, ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟ ଆଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଥିବାବେଳେ ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେତେଟା କାର୍ଯ୍ୟ କରିନଥାଏ ।

(MP, TP, AP)

eSikhya.in

ପରିବ୍ୟୟ (cost) 4th unit

1. ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ? ଏହା କେତେ ପ୍ରକାରର ଓ କ'ଣ କ'ଣ?

A-> ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ ଦର ବା ଦାମ କୁ ବୁଝାଏ। କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଏହା ଭିନ୍ନ ଅଟେ। ଉତ୍ପାଦକ ବା ଉତ୍ପାଦନକାରୀ କୌଣସି ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ବ୍ୟୟ କରିଥାନ୍ତି, ତାକୁ 'ପରିବ୍ୟୟ' କୁହାଯାଏ। ଯେଉଁ ଅର୍ଥରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଉତ୍ପାଦନ ର ବ୍ୟୟ କୁ ପରିବ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ। ଏହା 6 ପ୍ରକାରର ପରିବ୍ୟୟ ହୋଇଥାଏ। ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -

1. ହିସାବଗତ ପରିବ୍ୟୟ
2. ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବ୍ୟୟ (Economic Cost)
3. ଟଙ୍କା/ନାମମାତ୍ର ପରିବ୍ୟୟ (money/nominal cost)
4. ପ୍ରକୃତ ପରିବ୍ୟୟ (Real cost)
5. ବିକଳ୍ପ ବା ସୁଯୋଗ ପରିବ୍ୟୟ (opportunity cost)
6. ସାମାଜିକ ପରିବ୍ୟୟ (Social cost)

3mark, 2022, IMP (3, 4)

ହିସାବଗତ ପରିବ୍ୟୟ

ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ ହିସାବ ଗତ ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ ହିସାବ ଗତ କୁ ହିଁ ବୁଝାଏ। ଏହି ପରିବ୍ୟୟ କୁ ଉତ୍ପାଦକ ନିଜ ହିସାବ ଖାତାରେ ଏହି ପରିବ୍ୟୟ କୁ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଥାନ୍ତି ବା ଯେଉଁ ଅର୍ଥରେ କହିଲେ ଉତ୍ପାଦନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବା ଉତ୍ପାଦନ ସାଧନ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ କରିଥିବା ବ୍ୟୟକୁ ହିସାବ ଗତ, ପରିବ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ। ଏହି ପରିବ୍ୟୟକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ପରିବ୍ୟୟ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରିବ୍ୟୟ ବା ମୁଦ୍ରାଗତ ପରିବ୍ୟୟ, ବାହ୍ୟ ପରିବ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ।

esikhya.in

ଧାର୍ମିକ ଜମି ଦାନରେ ଦିଆଯାଉଥିଲା ଅଗ୍ରହାର, ଶ୍ରମିକ ଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିଲା ମଜୁରୀ, ପୁରସ୍କାରରେ ଦିଆଯାଉଥିଲା ବୃତ୍ତି, ପୁରୋହିତଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିଲା ଦକ୍ଷିଣା ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର [illegible] ଅନୁଦାନ ଥିଲା। (ମଜୁରୀ, [illegible], ଅଗ୍ରହାର)

ସାର୍ବଜନିକ ପରିଷଦ / ଲୌକିକ ପରିଷଦ

ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ପରିଷଦ ବିଷୟରେ ସାର୍ବଜନିକ ପରିଷଦ କୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇଛି। ସାର୍ବଜନିକ [illegible] ପରିଷଦ, ଯେଉଁଥି ରେ ପରିଷଦ ଓ ଲୌକିକ ପରିଷଦ [illegible] ସମାଜରେ ଗଠିତ ହୋଇଥାଏ। ଯେଉଁ ପୁରୋହିତ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିଜ ବୃତ୍ତି କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଦେଉଥିଲେ [illegible] ଗ୍ରହଣ କରୁ ନଥାନ୍ତି। ଯେଉଁ [illegible] ବ୍ରାହ୍ମଣରେ ଜନ୍ମ ଲାଭ କରି [illegible] ମଜୁରୀ [illegible] ନଥାନ୍ତି। ନିଜ ବୃତ୍ତି ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଦେଉଥିଲେ ବୃତ୍ତି ନେଉ ନଥାନ୍ତି। ଯେଉଁ ଏ [illegible] ଗ୍ରାମ [illegible] ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଗଠିତ ହୋଇଥାଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଲୌକିକ ପରିଷଦ କୁହାଯାଏ। ଲୌକିକ ପରିଷଦରେ ସଦସ୍ୟମାନେ ଏହି ସଭାରେ, [illegible] ପରିଷଦ ବା ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ପରିଷଦ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ।

ସାର୍ବଜନିକ ପରିଷଦକୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି।

ସାର୍ବଜନିକ ପରିଷଦ – ସ୍ଥାୟୀ ପରିଷଦ, ଲୌକିକ ପରିଷଦ

ଅସ୍ଥାୟୀ ପରିଷଦ / [illegible] (2mark IMP)

ଯେଉଁ ପରିଷଦରେ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ନାହିଁ ତାହାକୁ ଅସ୍ଥାୟୀ ପରିଷଦ କୁହାଯାଏ। [illegible] ପରିଷଦ ଗଠନ କରାଯାଏ। [illegible] ଦିଆଯାଉଥିଲା ମଜୁରୀ କହିଲେ ଜମି ଦାନରେ ଦିଆଯାଉଥିଲା ଅଗ୍ରହାର କହିଲେ ଜମି ଦାନରେ ଦିଆଯାଉଥିଲା

eSikhya.in

(ମୁଦ୍ରାଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ମୂଲ୍ୟ, ମଜୁରି, ଅର୍ଥର ଯୋଗାଣ)
(ବାସ୍ତବ '' '' - ଜାତୀୟ ଆୟ, ଉତ୍ପାଦନ, ଜନସଂଖ୍ୟା, ଶ୍ରମିକ, ଏବଂ ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧିର ମାପ)

ମୂଲ୍ୟ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ ।

ବାସ୍ତବ ପରିବର୍ତ୍ତନ

IMP ବାସ୍ତବ ପରିବର୍ତ୍ତନ କହିଲେ ପରିମାଣର ବୃଦ୍ଧିକୁ ବୁଝାଏ । ଯେଉଁଠାରେ ଜାତୀୟ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଓ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଜାତୀୟ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ବୃଦ୍ଧି ଅନୁଭବ କରିଥାନ୍ତି । ଏହିପରି ବାସ୍ତବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସାମାଜିକ ଗୁଣାତ୍ମକ ବୃଦ୍ଧି ଘଟାଇ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପ୍ରକାର ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ ।

IMP ଉଦ୍ଯୋଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ଉଦ୍ଯୋଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆର୍ଥିକ ବିକାଶ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ କହିଲେ ପରିମାଣ ରୁ ଗୁଣାତ୍ମକ ବୃଦ୍ଧି ଓ ଉତ୍ପାଦନର ଅଭିବୃଦ୍ଧିକୁ କରି ଅଧିକ ଆୟ ବିକାଶକୁ ଅନୁଭବ କରାଯାଇଥାଏ । ଯେପରିକି 15,000 ଟଙ୍କା ବିନିଯୋଗ କରି ଯଦି ଧାନ ଉତ୍ପାଦନ ରୁ 20,000 ଟଙ୍କା ଆୟ କରାଯାଏ । ଯଦି ସେହି 15,000 ଟଙ୍କା ବିନିଯୋଗରେ ଅଧିକ ଲାଭ କରାଯାଏ ଓ ସେଥିରୁ 25,000 ଟଙ୍କାର ଉତ୍ପାଦନ ହୁଏ ତେବେ ଧାନ ର ବିକାଶ ଅଧିକ ଅଟେ ।

ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ସମାଜର ସଂଗଠନ ଏବଂ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କୁହାଯାଏ । ଯେପରିକି ବାଲ୍ୟବିବାହ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା, ନାରୀଶିକ୍ଷା ବିସ୍ତାର କରିବା, ଯୁବକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର ବିସ୍ତାର କରିବା ଆଦି ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ ।

ପରିବ୍ୟୟ (Cost)

↳ ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ପରିବ୍ୟୟ < ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ (F.C.), ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ (Variable...)
↳ ଦୀର୍ଘକାଳୀନ " " < ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ (F.C.), ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ (Variable ...)

① ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ପରିବ୍ୟୟ କଣ ଓ ଏହା କେତେ ପ୍ରକାରର ?

A) ଉତ୍ପାଦନ କୁ ମୁଖ୍ୟତଃ 2 ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା - (1) ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ (2) ଦୀର୍ଘ କାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ
ସେହିପରି ଏହି କାଳ ମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବହୃତ ପରିବ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ 2 ପ୍ରକାରର । ଯଥା - (1) ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ପରିବ୍ୟୟ
(2) ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ପରିବ୍ୟୟ

ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ପରିବ୍ୟୟ :

ସ୍ୱଳ୍ପକାଳ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଉତ୍ପାଦନ ମୂଲ୍ୟ ଓ ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରାଯାଏ, ତାକୁ ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ପରିବ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ । ଏହି ପରିବ୍ୟୟକୁ 2 ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା - (1) ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ (Fixed Cost)
(2) ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ (Variable Cost)

ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ : (2mark IMP)

1. ସ୍ଥିର ସାଧନ ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ । ଉଦା:
2. ଉତ୍ପାଦନ ଶୂନ୍ୟ ହେଲେ ଏହି ପରିବ୍ୟୟ ସ୍ଥିର ରହିଥାଏ ।
3. ଉତ୍ପାଦନ ର ହ୍ରାସ ବୃଦ୍ଧି ଏହି ପରିବ୍ୟୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୁଏ ନାହିଁ ।
4. ଏହି ପରିବ୍ୟୟକୁ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ପରିବ୍ୟୟ ବା ଅତିରିକ୍ତ ପରିବ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।
5. ଯଥା । ଯନ୍ତ୍ରପାତିର ପରିବ୍ୟୟ ଭଡ଼ା ମଧ୍ୟ ଆସିଥାଏ । ଉଦାହରଣ

eshikhya.in

$AFC = AC - AVC$

$AVC = \frac{TVC}{Q}$

(ପ୍ର- ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ଖର୍ଚ୍ଚ, ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ, ବିଷୟରେ ଲେଖ)

ଉତ୍ତର- ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ସ୍ଥିର ଖର୍ଚ୍ଚ ଆଦି ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ। (2 mark IMP)

ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ (Variable cost): (3 mark)

1. ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ସାଧନ ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ।
2. ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନୁସାରେ ଏହି ପରିବ୍ୟୟ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ଅଟେ।
3. ଉତ୍ପାଦନର ହ୍ରାସ ଓ ବୃଦ୍ଧି ଏହି ପରିବ୍ୟୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ।
4. ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ପରିବ୍ୟୟକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ପଡେ।
5. ଉତ୍ପାଦନ ହ୍ରାସ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ପରିବ୍ୟୟକୁ ହ୍ରାସ କରାଯାଏ।
6. ଯଦି ଏହି ପରିବ୍ୟୟ 0 ହୁଏ ତେବେ ଉତ୍ପାଦନ 0 ହୁଏ।
7. ଏହି ପରିବ୍ୟୟକୁ ପ୍ରଧାନ ପରିବ୍ୟୟ ବା ମୁଖ୍ୟ ପରିବ୍ୟୟ କୋଲି କୁହାଯାଏ। ଉଦାହରଣ - କଞ୍ଚାମାଲ ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚ, ଶ୍ରମିକଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ମଜୁରୀ ଆଦି ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ। (ଅସ୍ଥାୟୀ ପରିବ୍ୟୟ ଜଳିତ ପାଣି [illegible])

Date-07.09.2021

TC < TFC, TVC

TC = TFC + TVC

AC

MC

$AC = \frac{TC}{Q} = \frac{TFC + TVC}{Q} = \frac{TFC}{Q} + \frac{TVC}{Q} = AFC + AVC$

AC = AFC + AVC

(Exam-1)

Q	AC
4	30
5	30
120	150

(MC = ?)

(150 − 120 = 30) Ans...

(2) ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ପରିବ୍ୟୟକୁ କେତେ ଭାଗ ପରିବ୍ୟୟ, ହାରାହାରି ପରିବ୍ୟୟ

eSikhya.in

Q ସୀମାନ୍ତ ପରିବ୍ୟୟ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟରେ ଟିପ୍ପଣୀ ଲେଖ ।

Q1. ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ, ହାରାହାରି ପରିବ୍ୟୟ ଓ ସୀମାନ୍ତ ପରିବ୍ୟୟ ଉପରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଟିପ୍ପଣୀ ଲେଖ । Doubt

A> ଫାର୍ମଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁ ମୂଲ୍ୟ ବହନ କରନ୍ତି ତାହା ପରିବ୍ୟୟ । ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ମୂଲ୍ୟ, ସ୍ୱଳ୍ପ କାଳରେ ଉତ୍ପାଦନ ବେଳେ 2 ପ୍ରକାର ପରିବ୍ୟୟ ହୋଇଥାଏ, ଯଥା - 1. ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ
2. ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପରିବ୍ୟୟ

ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ପରିବ୍ୟୟକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ପାଇଁ 3 ଟି ପ୍ରମୁଖ ଧାରଣା ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା - 1. ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ
2. ହାରାହାରି ପରିବ୍ୟୟ
3. ସୀମାନ୍ତ ପରିବ୍ୟୟ (2mark IMP)

1. ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ : (Total Cost)

ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଫାର୍ମ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଥାନ୍ତି ତାକୁ 'ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ' କୁହାଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ 2 ପ୍ରକାର ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଥାନ୍ତି, ସ୍ଥିର ସାଧନ ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚକୁ 'ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ' କୁହାଯାଏ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚକୁ 'ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପରିବ୍ୟୟ' କୁହାଯାଏ । ତେଣୁ ଫାର୍ମର ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟକୁ ମଧ୍ୟ 2 ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା - 1. ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ
2mark-2 2. ମୋଟ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପରିବ୍ୟୟ

ଯେକୌଣସି ଉତ୍ପାଦନ ସ୍ତରରେ ଫାର୍ମଗୁଡ଼ିକ ଦ୍ୱାରା ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ ହେଉଛି ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ ଓ ମୋଟ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପରିବ୍ୟୟର ସମାନ ସ୍ତରରେ ଯୋଗଫଳ ହୋଇଥାଏ । ଏହାକୁ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ସାଙ୍କେତିକ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇପାରେ ।

ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ = ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ + ମୋଟ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପରିବ୍ୟୟ

eSikhya.in

=> $TC = TFC + TVC$

ଏହାକୁ ରେଖାଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶାଯାଇପାରେ ।

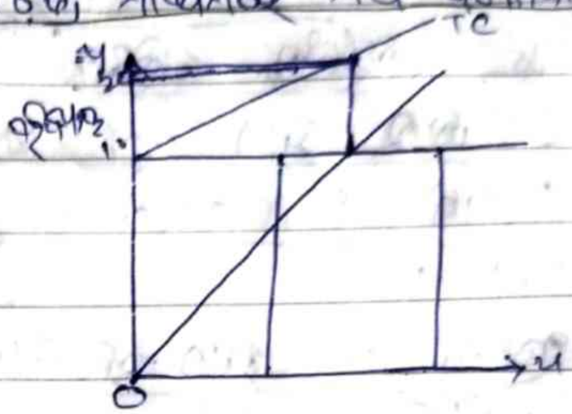

ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ ଉତ୍ପାଦନ ସହିତ ବଦଳୁଥାଏ । ଏହା

ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ

ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟରୁ ମୋଟ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପରିବ୍ୟୟକୁ ବାଦ ଦେଲେ 'ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ' ମିଳିଥାଏ । ଏହାକୁ ନିମ୍ନ ଉପାୟରେ ଗାଣିତିକ ଭାବରେ ଦର୍ଶାଯାଇପାରେ ।

$TFC = TC - TVC$

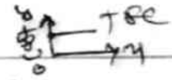

ଏହାକୁ ରେଖାଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶାଯାଇପାରେ ।

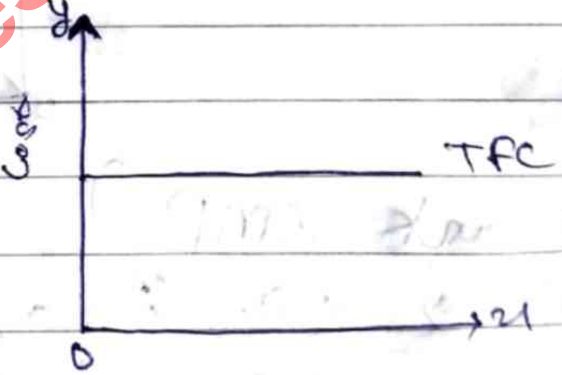

ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ ଅବଧି ସାପେକ୍ଷ ଅଟେ । ସ୍ୱଳ୍ପକାଳ ଉତ୍ପାଦନ ହେଲେ ଏହା ଅବଧି ସ୍ଥିର ରହେ । ସ୍ୱଳ୍ପକାଳରେ ଅବଧି ଶୂନ ହେଲେ ବି ଉତ୍ପାଦନ ଘଟିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପରିମାଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ନାହିଁ ।

esikhya.in

ମୋଟ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପରିବ୍ୟୟ : (Total Variable Cost)

1. ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟରୁ ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ ମୋଟ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପରିବ୍ୟୟ ମିଳିଥାଏ ।
2. ଉତ୍ପାଦନର ହ୍ରାସ ବୃଦ୍ଧି ଏହି ପରିବ୍ୟୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ।
3. ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ପରିବ୍ୟୟକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ପଡ଼େ ।
4. ଉତ୍ପାଦନ କୁ ହ୍ରାସ କରିବାକୁ ହେଲେ ଉତ୍ପାଦ ପରିବ୍ୟୟକୁ ହ୍ରାସ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ।
5. ଯଦି ପରିବ୍ୟୟ 0 ହେଲେ ଉତ୍ପାଦନ 0 ହୁଏ ।

ଏହାକୁ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଉପାୟରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇ ପାରେ ।

$$TVC = TC - TFC$$

ଏହାକୁ ରେଖାଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଯାହା ଦର୍ଶାଯାଇଛି ।

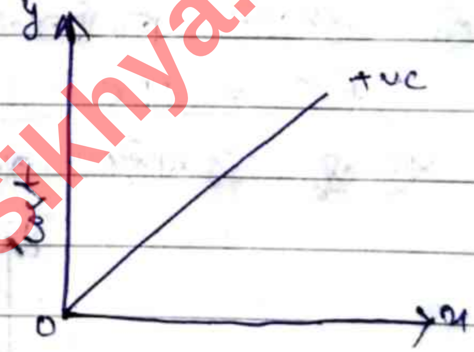

esikhya.in

(2mark IMP)

(2) ହାରାହାରି ପରିବ୍ୟୟ (Average Cost)

1. ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟକୁ ମୋଟ ଉତ୍ପାଦ ଦ୍ୱାରା ଭାଗ କଲେ ହାରାହାରି ପରିବ୍ୟୟ ମିଳିଥାଏ । ଏହି ପରିବ୍ୟୟକୁ ୨ ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇ ପାରେ । ଯଥା - (1) ହାରାହାରି ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ

(2) ହାରାହାରି ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପରିବ୍ୟୟ

i. ଗାଣିତିକଭାବରେ ନିମ୍ନରେ ଏହାକୁ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇପାରେ ।

ହାରାହାରି ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ ସହିତ ହାରାହାରି ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟକୁ ଯୋଗ କଲେ 'ହାରାହାରି ପରିବ୍ୟୟ' ମିଳିଥାଏ ।

iii. ଏହାକୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇ ପାରେ

$AC = \frac{TC}{Q}$ or $AFC + AVC$

iv. ଏହାକୁ ରେଖାଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶାଯାଇ ପାରେ । ହାରାହାରି ପରିବ୍ୟୟ ରେଖାଟିର ପ୍ରକୃତି ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷର U ଭଳି ।

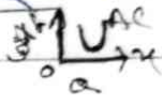

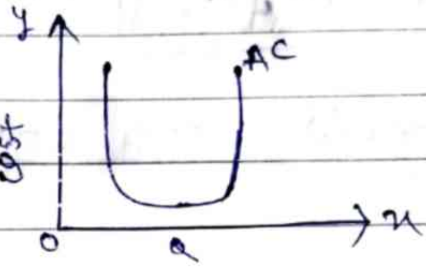

ହାରାହାରି ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ (Average Fix cost)

i. ହାରାହାରି ପରିବ୍ୟୟରୁ ହାରାହାରି ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ 'ହାରାହାରି ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ' ମିଳିଥାଏ, କିମ୍ବା ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟକୁ ଉତ୍ପାଦ ଦ୍ୱାରା ଭାଗ କଲେ ହାରାହାରି ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ ମିଳେ ।

ii. ଏହାକୁ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ଦର୍ଶାଯାଇ ପାରେ । AFC =

$AFC = AC - AVC$ or $\frac{TFC}{Q}$

iii. ଏହି ପରିବ୍ୟୟ ରେଖାଟିର ପ୍ରକୃତି ନିମ୍ନଗାମୀ ଯାହାକି ରେଖାଚିତ୍ରରେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି ।

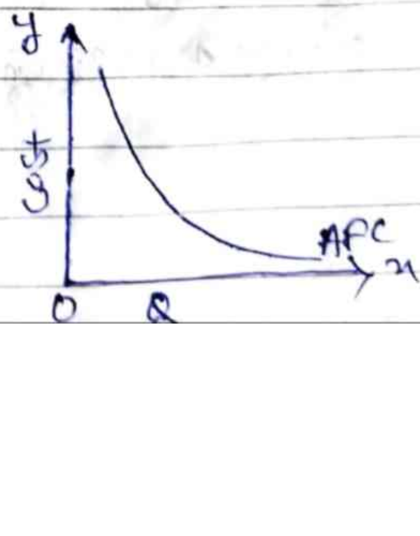

ହାରାହାରି ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ (Average variable cost)

i. ହାରାହାରି ପରିବ୍ୟୟରୁ ହାରାହାରି ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ 'ହାରାହାରି ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ' ମିଳିଥାଏ । କିମ୍ବା ମୋଟ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟକୁ ମୋଟ ଉତ୍ପାଦ ଦ୍ୱାରା ଭାଗ କଲେ 'ହାରାହାରି ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ' ମିଳେ ।

ii. ଏହାକୁ ସାଙ୍କେତିକ ଭାବରେ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ଦର୍ଶାଯାଇ ପାରେ ।

$$AUC = AC - AFC \quad or \quad \frac{TVC}{Q}$$

iii. ଏହି ରେଖାଟି ପ୍ରଥମେ ନିମ୍ନଗାମୀ ହୋଇ ପରେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ ହୋଇ...

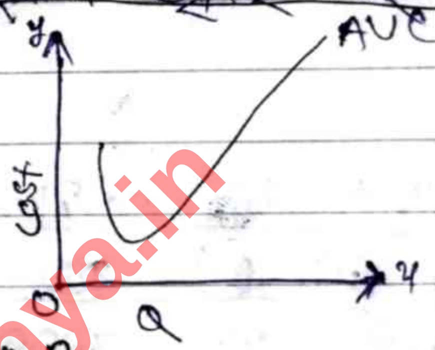

eSikhya.in

2mark- IMP

* ସୀମାନ୍ତ ପରିବ୍ୟୟ (Marginal cost) (2mark IMP)

i. ବର୍ତ୍ତମାନର ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟରୁ ପୂର୍ବର ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟକୁ ବାଦ ଦେଲେ, ସୀମାନ୍ତ ପରିବ୍ୟୟ ମିଳିଥାଏ ।

ii. ଏହାକୁ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ଦର୍ଶାଯାଇ ପାରେ ।

$$MC = TC_n - TC_{n-1} \quad or \quad \frac{\Delta TC}{\Delta Q}$$

(Δ - change)

iii. ଏହି ରେଖାଟି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ନିମ୍ନଗାମୀ ହୋଇ ପରେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ ହୋଇଥାଏ । ଏହାକୁ ନିମ୍ନ ଚିତ୍ରରେ ଦର୍ଶାଯାଇ ପାରେ ।

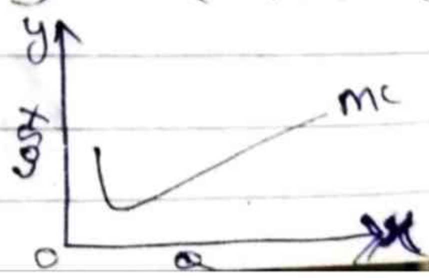

ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ, ହାରାହାରି ପରିବ୍ୟୟ ଓ ସୀମାନ୍ତ ପରିବ୍ୟୟ ସମ୍ପର୍କକୁ ସାରଣୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଦର୍ଶାଯାଇ ପାରେ । MC (1-120 / 2-136) 16

Q	TFC	TVC	TC	AFC	AVC	AC	MC
0	100	0	100	∞	∞	∞	100
1	100	20	120	100	20	120	20
2	100	36	136	50	18	68	16
3	100	50	150	33.4	16.6	50	14
4	100	60	160	25	15	40	10
5	100	70	170	20	14	34	10
6	100	90	190	16.6	15	31.6	20
7	100	130	230	14.3	18.5	32.8	40
8	100	190	290	12.5	23.7	36.2	60

esikhya.in

1. କୌଣସି ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ 5 ହଜାର କୋଟି, ହାରାହାରି ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ 2 ଶହ କୋଟି, ମୋଟ ଉତ୍ପାଦ 100 ଏକକ ହେଲେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ହାରାହାରି ପରିବ୍ୟୟ, ହାରାହାରି ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପରିବ୍ୟୟ, ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ, ମୋଟ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପରିବ୍ୟୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।

TC = 5,000 Cr

AFC = 200 Cr

Q = 100 ଏକକ

AC = ?

$AC = \frac{TC}{Q} = \frac{5,000}{10}$ (500)

⇒ 500 Cr

∴ AC = 500 Cr.

ଯୋଗାଣ (Supply)

3 mark - IMP

① ଯୋଗାଣ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ? 2 mark - IMP

A-> ଅର୍ଥନୀତିରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଟି ଶକ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟକରେ। ଯଥା- ଚାହିଦା (Demand) ଓ ଯୋଗାଣ (Supply)। ଚାହିଦା କ୍ରେତାଙ୍କ ଆଚରଣ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥାଏ। କିନ୍ତୁ ଯୋଗାଣ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ବା ବିକ୍ରେତା ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥାଏ। ଯୋଗାଣ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଦରରେ ବିକ୍ରି ପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ ପରିମାଣକୁ ସୂଚାଇଥାଏ। ସେଥିପାଇଁ ଯୋଗାଣକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ସମୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ।

extra - ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଯୋଗାଣ କ'ଣ?

② ଯୋଗାଣ ସୂଚୀ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ? (2)

A-> ଯୋଗାଣ ସୂଚୀ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଓ ଯୋଗାଣର ବିଭିନ୍ନ ପରିମାଣ ସାରଣୀ ମାଧ୍ୟମରେ ଦର୍ଶାଏ। ଏହାକୁ ହିଁ ଯୋଗାଣ ସୂଚୀ କୁହାଯାଏ।

③ ଯୋଗାଣକୁ କେଉଁ ସବୁ ଉପାଦାନ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ ?

A> ଦ୍ରବ୍ୟର ଯୋଗାଣକୁ ଅନେକ ଉପାଦାନ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ। ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -
1. ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର
2. ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର
3. ଉତ୍ପାଦନ କୌଶଳ
4. ଉତ୍ପାଦନ ଖର୍ଚ୍ଚ (ଇତ୍ୟାଦି)।

IMP - 2mark

④ ଯୋଗାଣ ନିୟମ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ଓ ଏହାକୁ କିଏ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ

A> ଅର୍ଥନୀତିରେ ଯୋଗାଣ ନିୟମ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ। ଯୋଗାଣ ନିୟମ ବିଷୟରେ J.S. Mill, Adam Smith ଆଦି ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି।

esikhya.in

ପ୍ରଥମେ Pro. Albert Marshal ଯୋଗାଣ ନିୟମ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିଲେ । ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରାଯାଇପାରେ । ଯୋଗାଣରେ ସାମାନ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ ବ୍ୟୟ ସ୍ଥିର ରହି ଯଦି ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ତେବେ ତା'ର ଯୋଗାଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ । ଯଦି ଦର ହ୍ରାସ ପାଏ ତେବେ ଯୋଗାଣ ହ୍ରାସ ପାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ନିୟମରୁ ଜଣାପଡୁଛି ଯେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଓ ଯୋଗାଣ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି ।

ସର୍ତ୍ତ (condition)

ଯୋଗାଣ ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିମ୍ନଲିଖିତ ସର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଯଥା –

i. ପ୍ରବୃତ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବାବେଳେ ଉତ୍ପାଦନ କୌଶଳରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ନାହିଁ ।
ii. ଉତ୍ପାଦନର ସାଧନ ଗୁଡ଼ିକର ଦର ସ୍ଥିର ରହିବ ।
iii. ଉତ୍ପାଦନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରହିବ ।
iv. ଉତ୍ପାଦନ କାରୀଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ସ୍ଥିର ରହିବ ।

ଯଦି ଉପରୋକ୍ତ ସର୍ତ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ତେବେ ପ୍ରବୃତ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ।

ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ସାରଣୀ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇପାରେ ।

ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର (RS)	ଦ୍ରବ୍ୟର ଯୋଗାଣ (unit)
10	100
20	200
30	300
40	400
50	500

esikya.in

ଉପରୋକ୍ତ ସାରଣୀରେ ଜଣାପଡୁଛି ଯେ ପ୍ରତିଥର ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିବା ବେଳେ (Rs- 10, 20, 30, 40, 50) ପ୍ରତିଥର ଯୋଗାଣ ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି (Qunt- 100, 200, 300 400, 500) । ଯାହାକି ପ୍ରତିଥର ଦର ଓ ଯୋଗାଣ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ପର୍କକୁ ସୂଚାଉଛି ।

ଏହି ସାରଣୀଟିକୁ ରେଖାଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଭଳି ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇପାରେ ।

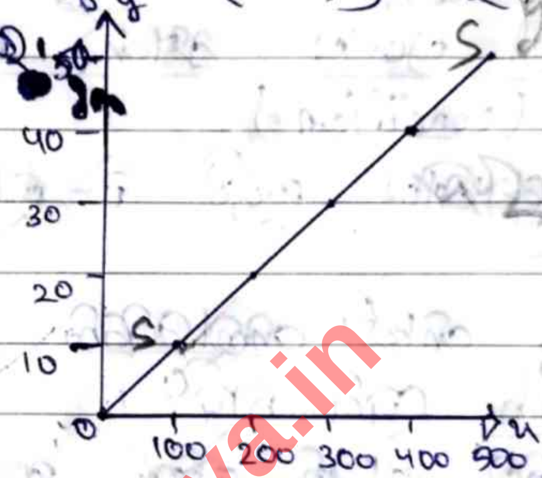

ଉପରୋକ୍ତ ରେଖାଚିତ୍ରରେ ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛୁ ଯେ $\vec{OX}$ ଅକ୍ଷ ପ୍ରତିଥର ଯୋଗାଣକୁ ସୂଚାଉଛି ।
$\vec{OY}$ ଅକ୍ଷ ପ୍ରତିଥର ଦର କୁ ସୂଚାଉଛି ।
SS ରେଖାଟି ପ୍ରତିଥର ଯୋଗାଣ ରେଖାକୁ ସୂଚାଉଛି ଯାହାକି ବାମରୁ ଡାହାଣକୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ, ଯାହା ପ୍ରତିଥର ଦର ଓ ଯୋଗାଣ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ପର୍କକୁ ସୂଚିତ କରେ ।

ସୀମାବଦ୍ଧତା

ଯୋଗାଣ ସୂତ୍ର, କେତେକ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ସୀମାବଦ୍ଧତା ଦ୍ୱାରା ଦୋଷମୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -

1. ଦର ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରକ ଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥିର ନରହିଲେ ଯୋଗାଣ ସୂତ୍ରଟି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ନାହିଁ ।
2. ଜୀବନ୍ତ ଜିନିଷ, ଚିତ୍ରକଳା ଆଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ସୂତ୍ରଟି କାର୍ଯ୍ୟ

eSikhya.in

କରି ନଥାଏ, କାରଣ ଏହି ଭୂମି ଉପରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଭୂମି ଦେୟ ନାହିଁ ।

3. ନିକୃଷ୍ଟ ଭୂମିଗୁଡ଼ିକରେ ଏହି ଭୂମି ଖଜଣା ଭୂଲରେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ଭୂମି ଚାଷ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନଥାଏ ।

ଆୟ (Revenue)

⑤ ଆୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ଓ ଏହା କେତେ ପ୍ରକାରର, କ'ଣ କ'ଣ ?

A> କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସେବା ବିକ୍ରୟ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଫାର୍ମ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ପାଇଥାଏ, ତାକୁ 'ଆୟ' କୁହାଯାଏ । ଆୟ 3 ପ୍ରକାରର ହୋଇଥାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ① ମୋଟ ଆୟ (Total Revenue)

3mark,2022 Imp ← ② ହାରାହାରି ଆୟ (Average Revenue)

2mark-2022 Imp ③ ସୀମାନ୍ତ ଆୟ (Marginal Revenue)

ମୋଟ ଆୟ (Total Revenue)

କୌଣସି ଫାର୍ମ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିକ୍ରୟ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ପାଇଥାଏ, ତାକୁ ମୋଟ ଆୟ କୁହାଯାଏ, ଏହାକୁ ସଂକ୍ଷେପରେ TR (Total Revenue) କୁହାଯାଏ । ଏହାକୁ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ ।

$TR = Q \times P$, ଯେଉଁଠି Q ହେଉଛି ଦ୍ରବ୍ୟର ପରିମାଣ ଓ P ହେଉଛି ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର । $TR = Q \times P$

ହାରାହାରି ଆୟ

ମୋଟ ଆୟକୁ ମୋଟ ବିକ୍ରି ହୋଇଥିବା ପରିମାଣ ଦ୍ୱାରା ଭାଗ କଲେ ହାରାହାରି ଆୟ ମିଳିଥାଏ । ଏହାକୁ ଗାଣିତିକ ଭାବରେ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ ।

$AR = \frac{TR}{Q}$ $AR = \frac{TR}{Q}$

eSikhya.in

ସୀମାନ୍ତ ଆୟ (2 mark IMP)

ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କର ମୋଟ ଆୟରୁ ପୂର୍ବର ମୋଟ ଆୟକୁ ବାଦ ଦେଲେ 'ସୀମାନ୍ତ ଆୟ' ମିଳିଥାଏ । ଏହାକୁ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ । MR ବା $= TR_n - TR_{n-1}$

$$MR = TR_n - TR_{n-1} \text{ or } \frac{\Delta TR}{\Delta Q}$$

* ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରେ $AR = MR$ ।

* ଏକଚାଟିଆର ବଜାରରେ $AR \neq MR$ ।

* ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରେ AR ଓ MR ରେଖାଟି OX ଅକ୍ଷ ସହ ସମାନ୍ତରାଳ । 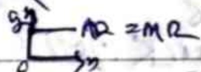

* କିନ୍ତୁ ଏକଚାଟିଆର ବଜାରରେ MR ରେଖାଟି AR ରେଖାର ନିମ୍ନରେ ରହେ ।

Bit Question - ଉତ୍ପାଦନ (Production) (ଅର୍ଥନୀତିଶାସ୍ତ୍ରର ଦୃଷ୍ଟିରୁ)

1. ଉତ୍ପାଦନ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

A) ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସୃଷ୍ଟିକୁ ଉତ୍ପାଦନ କୁହାଯାଏ । ଅର୍ଥନୀତିରେ 'ଉତ୍ପାଦନ' କହିଲେ ଉପଯୋଗିତାର ସୃଷ୍ଟିକୁ ବୁଝାଇଥାଏ । ଆର୍ଥିକ ଅର୍ଥରେ ଜିନିଷମାନଙ୍କ ଉପରେ ବିନିମୟ ମୂଲ୍ୟ ଥିବା ଉପଯୋଗୀ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଓ ସେବାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକାର ସୃଷ୍ଟିକୁ ଉତ୍ପାଦନ କୁହାଯାଏ ।

2. ଉତ୍ପାଦନର କେତୋଟି ଉତ୍ପାଦନ ଉପାଦାନ ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

A) 4 ଟି ପ୍ରମୁଖ ଉପାଦାନ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା- ଜମି, ଶ୍ରମ, ପୁଞ୍ଜି ଓ ସଂଗଠନ

3. ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

A) ଉତ୍ପାଦନ ସାଧନ ବା ଉପାଦାନ ଓ ଉତ୍ପାଦ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବାସ୍ତବିକ ସମ୍ପର୍କ ବା ଭୌତିକ ସମ୍ପର୍କକୁ ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ କୁହାଯାଏ । ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ 2 ପ୍ରକାରର । ଯଥା- (1) ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ (2) ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ

esikhya.in

4. ଉତ୍ପାଦନ ଦ୍ୱାରା କେଉଁ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ ?

A) ଉପଯୋଗିତା।

5. ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ଫଳନ କହିଲେ କଣ ବୁଝ ?

A) ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ଯେଉଁ ସମୟକୁ ବୁଝାଏ ସେହି ସମୟରେ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ସମ୍ଭବ ନଥାଏ।

6. ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନରେ କେତେ ପ୍ରକାରର ସାଧନ ଦେଖାଯାଏ ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

A) ୨ ପ୍ରକାରର ସାଧନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -
① ସ୍ଥିର ସାଧନ (Fixed factor)
② ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ (variable factor)

7. ସ୍ଥିର ସାଧନ କହିଲେ କଣ ବୁଝ ?

A) ସ୍ଥିର ସାଧନ ଯେଉଁ ସାଧନକୁ ବୁଝାଏ ଯାହା ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସହିତ ସ୍ଥିର ରହିଥାଏ। ଉତ୍ପାଦନ ହ୍ରାସ କିମ୍ବା ବୃଦ୍ଧି ଯାହା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ନଥାଏ। କିନ୍ତୁ ସ୍ଥିର ସାଧନ ବିନା ଉତ୍ପାଦନ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ। ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ସ୍ଥାୟୀ କର୍ମଚାରୀ, ଭୂମି, ଗୋଦାମ ଘର, କଳକାରଖାନା ଇତ୍ୟାଦି ସ୍ଥିର ସାଧନର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ।

8. ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସ୍ଥିର ସାଧନର ଭୂମିକା କଣ ?

A) ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସ୍ଥିର ସାଧନ ଗୁଡ଼ିକ ସ୍ଥିର ରହିଥାଏ ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦନ ହୋଇଥାଏ।

9. କେତୋଟି ସ୍ଥିର ସାଧନର ଉଦାହରଣ ଦିଅ ?

A) ସ୍ଥାୟୀ କର୍ମଚାରୀ, ଭୂମି, ଗୋଦାମ ଘର, କଳକାରଖାନା।

10. ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ କହିଲେ କଣ ବୁଝ ?

A) ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସହିତ ଯେଉଁ ସାଧନ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ତାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ କୁହାଯାଏ। ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ ଉପରେ ଉତ୍ପାଦନର ହ୍ରାସ ବା ବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ।

eSikhya.in

ଯଦି ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପିତ ହେବେ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନକୁ ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଇଥାଏ । ଯଦି ଉତ୍ପାଦନକୁ ହ୍ରାସ କରିବାକୁ ହେବ, ତେବେ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନକୁ ହ୍ରାସ କରାଯାଇଥାଏ ।

11. ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ କାହିଁକି ବ୍ୟବହୃତ [illegible]

A) ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଉତ୍ପାଦନର ହ୍ରାସ କିମ୍ବା ବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ । ଯଦି ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପିତ ହେବେ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଇଥାଏ । ଯଦି ଉତ୍ପାଦନକୁ ହ୍ରାସ କରିବାକୁ ହେବ ତେବେ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନକୁ ହ୍ରାସ କରାଯାଇଥାଏ । ଏଣୁ କରି କୁହାଯାଏ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥାଏ ।

12. କେଉଁ କାଳରେ ସମସ୍ତ ସାଧନ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅଟେ ?

A) ଦୀର୍ଘ କାଳ

13. ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନିୟମ କେଉଁ କାଳରେ ଦେଖାଯାଏ ?

A) ସ୍ୱଳ୍ପ କାଳ

14. ଯଦି ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ଉତ୍ପାଦନ କ'ଣ ହେବ ?

A) ବୃଦ୍ଧି

15. ଯଦି ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ ହ୍ରାସ ପାଏ ତେବେ ଉତ୍ପାଦନ କ'ଣ ହେବ ?

A) ହ୍ରାସ

16. ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନିୟମର ଅନ୍ୟ ନାମ କ'ଣ ?

A) ପ୍ରତ୍ୟାଗମନ ଉତ୍ପାଦନ ନିୟମ ବା ଅନୁପାତମାନଙ୍କ [illegible]

17. ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନିୟମ କେତୋଟି ସ୍ତର ମାଧ୍ୟମରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥାଏ ?

A) 3 ଟି ସ୍ତର

esikhya.in

18. ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନିୟମର ପ୍ରଥମ ସ୍ତରକୁ କ'ଣ କୁହାଯାଏ ?

A) ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ସ୍ତର

19. ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନିୟମର ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତରକୁ କ'ଣ କୁହାଯାଏ ?

A) ହ୍ରାସମାନ ସ୍ତର / ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସ୍ତର

20. ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନିୟମର ତୃତୀୟ ସ୍ତରକୁ କ'ଣ କୁହାଯାଏ ?

A) ଋଣାତ୍ମକ ସ୍ତର

21. ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନିୟମରେ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ସାଧନ କେବଳ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ନା କେଉଁ ଅନୁପାତରେ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ?

A)

22. ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅନୁପାତ ନିୟମରେ କେଉଁ ସବୁ ସାଧନର ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ରହିଥାଏ ? A) ୩ଟି ସାଧନର ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ରହିଥାନ୍ତି । ଯଥା -

A) ଭୂମି ଉପାଦାନ, ସାଂଗଠନିକ ଉପାଦାନ ଓ ପୁଞ୍ଜି ଉପାଦାନ

କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ?

A) ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦ ଓ ହାରାହାରି ଉତ୍ପାଦ ନିମ୍ନଗାମୀ ବା ସମାନ ହୁଏ। ଅର୍ଥାତ୍,

27. କେତେବେଳେ AP = MP ହୁଏ, ତାକୁ କ'ଣ କୁହାଯାଏ ?

A) ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଉତ୍ପାଦ ସ୍ତର

28. କେଉଁ ସ୍ତରରେ AP, MP ଓ TP ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ ?

A) ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଉତ୍ପାଦ ସ୍ତରରେ

29. କେଉଁ ସ୍ତରରେ MP ହ୍ରାସପାଇ ନିମ୍ନରେ AP ହ୍ରାସପାଏ ନାହିଁ ?

A) ଋଣାତ୍ମକ

30. କେଉଁ ସ୍ତରକୁ ନିମ୍ନଗାମୀ ଉତ୍ପାଦ ସ୍ତର କୁହାଯାଏ ?

A) ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତର ବା ହ୍ରାସମାନ ଉତ୍ପାଦ ସ୍ତର

31. କେଉଁ ସ୍ତରରେ AP ଓ MP ହ୍ରାସପାଉଥିବା ଦେଖେ ?

A) ଋଣାତ୍ମକ ଉତ୍ପାଦ ସ୍ତର

32. କେଉଁ ସ୍ତରରେ AP ହେଉଥିବା MP ହେଉଥିବା ଠାରୁ ଅଧିକ ହୁଏ ?

A) ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଉତ୍ପାଦ ସ୍ତର

33. କେତେବେଳେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ?

A) ଯେତେବେଳେ ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦ ଓ ହାରାହାରି ଉତ୍ପାଦ ସମାନ ହୁଏ [illegible]
ଯେତେବେଳେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଏବଂ ଯାହା ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦ 0 ହୁଏ। ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ।

34. କେତେବେଳେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତର ସମାପ୍ତି ଘଟେ ?

A) [illegible] ସୀମାନ୍ତ ଉତ୍ପାଦ ଶୂନ୍ୟ ବା ମୋଟ ଉତ୍ପାଦ ସର୍ବାଧିକ ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସେଠାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତର ସମାପ୍ତି ଘଟେ

35. କେତେବେଳେ MP = 0 ହୁଏ TP = ?

A) ସର୍ବାଧିକ ବା 0

36. କେତେବେଳେ TP ସ୍ଥିର ହୁଏ ?

eSikhya.in

A) ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରମକୁ ବଢ଼ାଇ ଉତ୍ପାଦନ ବା ମୋଟ ଉତ୍ପାଦ ସର୍ବାଧିକ ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଏ ସେତେବେଳେ TP ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ବନ୍ଦ କରି ସ୍ଥିର ରହିଥାଏ ।

37. କେଉଁ ସ୍ତରରେ MP ଋଣାତ୍ମକ ହୋଇଥାଏ ?

A) 3ୟ ସ୍ତରରେ

38. $AP = \frac{TP}{V.F}$

39. MP =

40. MP =

ପରିବ୍ୟୟ (Cost)

eSikhya.in

1. ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କଣ ବୁଝ ?

A) ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ ଖର୍ଚ୍ଚ ବା ଦାମ କୁ ବୁଝାଏ କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଏହା ଭିନ୍ନ ଅଟେ, ଉତ୍ପାଦନ ବା ଉତ୍ପାଦନକାରୀ କୌଣସି ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଥାନ୍ତି ତାକୁ ପରିବ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ପାଦନ କରିବାରେ ହେଉଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚ କୁ ପରିବ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ ।

2. ପରିବ୍ୟୟ କେତେ ପ୍ରକାରର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

A) 6 ପ୍ରକାରର । ସେଗୁଡିକ ହେଲା -
1. ସ୍ଥିରାଙ୍କ ପରିବ୍ୟୟ
2. ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ
3. ମୋଟ/ସମଗ୍ର ପରିବ୍ୟୟ
4. ହାରାହାରି ପରିବ୍ୟୟ
5. ସୀମାନ୍ତ ବା ପ୍ରାନ୍ତୀୟ ପରିବ୍ୟୟ
6. ସାମାଜିକ ପରିବ୍ୟୟ

3. ପ୍ରମାଣୀକୃତ ପରୀକ୍ଷା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A→ ମାନାଙ୍କର ଅର୍ଥରେ ପ୍ରମାଣ ମାନ ପରୀକ୍ଷା କହିଲେ ପ୍ରମାଣ ଯୁକ୍ତ ବୁଝାଏ । ଏହି ପରୀକ୍ଷାକୁ ସମୁଦାୟରେ ଜାତୀୟ ସ୍ତରର ବିଶେଷଜ୍ଞ ନିଜ ପ୍ରମାଣ ଆଧାରରେ ଏହି ପରୀକ୍ଷାକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ବା ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ କହିଲେ ପ୍ରଶ୍ନପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତରେ ଜଣେ ପ୍ରଶ୍ନକ ନ କରି ଅନେକଙ୍କର ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ଥାଏ । ଏହାକୁ ପ୍ରମାଣ ମାନ ପରୀକ୍ଷା କୁହାଯାଏ ।

4. ପ୍ରମାଣୀକୃତ ପରୀକ୍ଷାର ଅନ୍ୟନାମ କ'ଣ ?

A→ ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ ପରୀକ୍ଷା, ପ୍ରମାଣିତ ପରୀକ୍ଷା ବା ମୂଲ୍ୟମାନ ପରୀକ୍ଷା, ମାନକ ପରୀକ୍ଷା ।

5. ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ 'ପରୀକ୍ଷା' କହିଲେ କେଉଁ ପରୀକ୍ଷାକୁ ବୁଝାଏ ?

A→ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀ ବା ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀ କେତେଦୂର ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିପାରିଲେ ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ତାକୁ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ପରୀକ୍ଷା କୁହାଯାଏ । ବା ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥରେ କହିଲେ ଏହା ଛାତ୍ରଙ୍କ ଜ୍ଞାନର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ । ଏହାକୁ ପରୀକ୍ଷା ବା (test) କୁହାଯାଏ ।

6. ଲିଖିତ ପରୀକ୍ଷା କ'ଣ ?

A→ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ପରୀକ୍ଷା କହିଲେ ଲିଖିତ ପରୀକ୍ଷା ବା ଶିକ୍ଷକନିର୍ମିତ ପରୀକ୍ଷାକୁ ବୁଝାଏ । ଏହା ପ୍ରମାଣୀକୃତ ପରୀକ୍ଷା ଓ ସାମାଜିକ ପରୀକ୍ଷାର ସମାନ୍ତରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।

7. ଲିଖିତ ପରୀକ୍ଷାର ଅନ୍ୟ ନାମ କ'ଣ ?

A→ ଶିକ୍ଷକନିର୍ମିତ ପରୀକ୍ଷା, ଅଧ୍ୟାପକ ପରୀକ୍ଷା, ସାମୟିକ ପରୀକ୍ଷା, ବାର୍ଷିକ ପରୀକ୍ଷା ।

8. ମୌଖିକ ପରୀକ୍ଷା କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

A→ କେଉଁ ପରୀକ୍ଷାରେ ମୁହଁ ଦ୍ୱାରା ପଚାରି ଉତ୍ତର ଦିଆଯାଏ ତାକୁ ମୌଖିକ ପରୀକ୍ଷା କୁହାଯାଏ ।

9. ମୌଖିକ ପରୀକ୍ଷାର ଅନ୍ୟନାମ କ'ଣ ?

A→ ନାମ ମାତ୍ର ପରୀକ୍ଷା

esikhya.in

10. ବାସ୍ତବ ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

A> ବାସ୍ତବ ପରିବ୍ୟୟ ଅର୍ଥାତ୍ ପରିବ୍ୟୟ କୁ ବୁଝାଏ ଯେଉଁଠି ଶ୍ରମିକମାନେ କୌଣସି ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଉତ୍ପାଦନ କରିବାରେ ଯେଉଁ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ବା ପରିଶ୍ରମ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି, ତାହାକୁ ବାସ୍ତବ ପରିବ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ ।

11. ବାସ୍ତବ ପରିବ୍ୟୟକୁ କିଏ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ ?

A> ଆଲଫ୍ରେଡ ମାର୍ଶାଲ

12. ସୁଯୋଗ ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

A> ସୁଯୋଗ ପରିବ୍ୟୟ ଆଧୁନିକ ବିକଳ୍ପ ପରିବ୍ୟୟ ନାମରେ ମଧ୍ୟ ଜଣାଯାଏ, ଏହି ପରିବ୍ୟୟ କେତେକ ପରିବ୍ୟୟକୁ ବୁଝାଏ ଯେଉଁଥିରେ ସମ ସମ୍ବଳର ପୁନର୍ବିନିଯୋଗ କରି ଅନ୍ୟ ଏକ ଜିନିଷର ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ ହୋଇପାରେ । ଯେପରିକି 15,000 ଟଙ୍କା ବିନିଯୋଗ କରି ଯଦି ଧାନ ଉତ୍ପାଦନରୁ 20,000 ଟଙ୍କା ଆୟ ମିଳେ, ଯଦି ସେହି 15,000 ଟଙ୍କା ବିନିଯୋଗରେ ଆଳୁ ଚାଷ କରାଯାଏ ଓ ସେଥିରୁ 25,000 ଟଙ୍କାର ଉତ୍ପାଦନ ହୁଏ ତେବେ ଧାନ ର ବିକଳ୍ପ ଆଳୁ ଅଟେ ।

13. ସୁଯୋଗ ପରିବ୍ୟୟର ଅନ୍ୟ ନାମ କ'ଣ ?

A> ବିକଳ୍ପ ପରିବ୍ୟୟ

14. ସାମାଜିକ ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

A> ସମାଜର ମଣିଷ ପାଇଁ ସ୍ୱୀକାର ଯେଉଁ ଦୁଃଖ କରନ୍ତି ତାକୁ ସାମାଜିକ ପରିବ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ ।

15. କେତୋଟି ସାମାଜିକ ପରିବ୍ୟୟର ଉଦାହରଣ ଦିଅ ?

A> ବାୟୁ ପ୍ରଦୂଷଣ ଯୋଗୁଁ ଶ୍ୱାସରୋଗ, ଜଳ ପ୍ରଦୂଷଣ ଯୋଗୁଁ ରୋଗ, ଶବ୍ଦ ପ୍ରଦୂଷଣ ଯୋଗୁଁ ରୋଗ ଇତ୍ୟାଦି ସାମାଜିକ ପରିବ୍ୟୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ ।

16. ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କଣ ବୁଝ?

A) ସ୍ୱଳ୍ପକାଳ ପାଇଁ କେତେକ ଉପାଦାନ ସ୍ଥିର ଓ କେତେକଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟୟ କରାଯାଏ । ତାକୁ 'ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ପରିବ୍ୟୟ' କୁହାଯାଏ ।

17. ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ କାହାକୁ କୁହାଯାଏ? [illegible]

A) ସ୍ଥିର ଉପାଦାନ ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ । ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବନ୍ଦ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର ରହିଥାଏ । ଏହା 'ଅତିରିକ୍ତ' ପରିବ୍ୟୟ ଭାବେ ମଧ୍ୟ ଜଣାଯାଏ ।

18. ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କଣ ବୁଝ?

A) ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଉପାଦାନ ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ପରିବ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ । ଏହା ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ହେଲେ ଏହି ପରିବ୍ୟୟ ପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅଟେ । ଉତ୍ପାଦନର ହ୍ରାସ ବା ବୃଦ୍ଧି ଏହି ପରିବ୍ୟୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଉତ୍ପାଦନ ହ୍ରାସ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ପରିବ୍ୟୟ ହ୍ରାସ କରାଯାଏ ଯେପରି ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ପରିବ୍ୟୟକୁ ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଇଥାଏ । ଯଦି ଏହି ପରିବ୍ୟୟ 0 ହୁଏ ତେବେ ଉତ୍ପାଦନ 0 ହେବ । ଏହି ପରିବ୍ୟୟକୁ ପ୍ରଧାନ ବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରିବ୍ୟୟ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।

19. ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କଣ ବୁଝ?

A) ଉତ୍ପାଦକ ଉତ୍ପାଦନ ବେଳେ ଉପାଦାନଙ୍କ ଉପରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟୟ କରିଥାନ୍ତି ତାକୁ 'ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ' କୁହାଯାଏ ।

20. ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କଣ ବୁଝ?

A) ସ୍ଥିର ଉପାଦାନ ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ କୁହାଯାଏ ।

esikhya.in

21. ମୋଟ ଉପଯୋଗିତାକୁ ପରିଭାଷିତ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A> ଉପଯୋଗିତାକୁ ସମସ୍ତ ଏକକରୁ ମିଳୁଥିବା ସମଷ୍ଟିକୁ ମୋଟ ଉପଯୋଗିତା କୁହାଯାଏ ।

22. ଆୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A> ଜଣେ ଫାର୍ମ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବିକ୍ରି କରିବାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ମିଳିଥାଏ ତାକୁ ଆୟ କୁହାଯାଏ ।

23. ମୋଟ ଆୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A> ଜଣେ ଫାର୍ମ ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବିକ୍ରି କରିବାଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥ ପାଇଥାନ୍ତି । ତାକୁ ମୋଟ ଆୟ କୁହାଯାଏ। ଏହାକୁ ସାଙ୍କେତିକ ଭାବରେ TR (Total Revenue) କୁହାଯାଏ । ଏହାକୁ ନିମ୍ନ ସୂତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ, [$TR = Q \times P$]

24. ହାରାହାରି ଆୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ? AR

A> ମୋଟ ଆୟକୁ ମୋଟ ବିକ୍ରି ହୋଇଥିବା ପରିମାଣ ଦ୍ୱାରା ଭାଗ କଲେ ହାରାହାରି ଆୟ ମିଳିଥାଏ । ଏହାକୁ ସାଙ୍କେତିକ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ - $\frac{TR}{Q}$ [$AR = \frac{TR}{Q}$]

25. ସୀମାନ୍ତ ଆୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A> ବିକ୍ରିମାନର ଗୋଟିଏ ଏକକ ବୃଦ୍ଧିରେ ମୋଟ ଆୟକୁ ଯାହା ଯୋଗ ହୁଏ ସୀମାନ୍ତ ଆୟ ମିଳିଥାଏ । ଏହାକୁ ନିମ୍ନ ଉପାୟରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ । $MR = TR_n - TR_{n-1}$ ବା $\frac{\Delta TR}{\Delta Q}$

$$MR = TR_n - TR_{n-1} \quad \text{OR} \quad \frac{\Delta TR}{\Delta Q}$$

ଯୋଗାଣ (Supply)

26. ଯୋଗାଣ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A> ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରରେ ଯୋଗାଣର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ ରହିଛି । ଯଥା: ଯୋଗାଣ । ଯୋଗାଣ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦାମରେ ବିକ୍ରି ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପରିମାଣକୁ ବୁଝାଏ ।

eSikhya.in

ଶୁଦ୍ଧିପା ଓ ଭୋଗାଗ । ଶୁଦ୍ଧିପା ଭୋଜନ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ
ମିଶ୍ର ପ୍ରସଙ୍ଗ ରହିଥାଏ । ଯେମିତିକି ଭୋଗାଗ
ଝୁଲାଦିନ କାର୍ତ୍ତିକ ବା ଶିବରାତ୍ରି । ଯାହିଁରେ ପ୍ରସଙ୍ଗ
ରହିଥାଏ । ଭୋଗାଗ ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳ କାଳିକ
ପ୍ରସାର ଭିତ୍ତିକ ପ୍ରକାର ଭିନ୍ନ ଆଉ ଉଲ୍ଲେଖ ଭିତିରେ
କି ଗୁଣ୍ଠିଆଇ ଥାଏ । ଏଥିପାଇଁ ଭୋଗାଗକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରେ
କରିବି । ଆଉ ଏହାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୁହାକା ଗ୍ରନ୍ଥରେ
କରିଥାଏ ।

1. ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

2. ସ୍ୱଳ୍ପ କାଳୀନ ଉତ୍ପାଦନ ପରିବ୍ୟୟକୁ କେତେଟି ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇପାରେ ଓ କ'ଣ କ'ଣ ? A→ ୨ ଭାଗ, ଯଥା - (1) ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ (2) ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ (Saturday exam - 1st 3 unit)

3. ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ? *କେଉଁଠି ଉତ୍ପାଦନର ... ? A→ ବୃଦ୍ଧି *କେଉଁ ଉପାଦାନର ... ? A→ ବୃଦ୍ଧି

4. ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

5. ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟର ଅନ୍ୟ ନାମ କ'ଣ ? A→ ଉପରି ବା ପରୋକ୍ଷ ପରିବ୍ୟୟ / ଅତିରିକ୍ତ ପରିବ୍ୟୟ

6. କେତୋଟି ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟର ଉଦାହରଣ ଦିଅ, A→ ଜମି ଭଡ଼ା, ସୁଧ, ବୀମା, କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦରମା, ସ୍ଥାୟୀ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ପାଇଁ

7. ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟର ଅନ୍ୟ ନାମ କ'ଣ ? A→ ପ୍ରଧାନ ବା ପ୍ରାଥମିକ ପରିବ୍ୟୟ

8. କେତୋଟି ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟର ଉଦାହରଣ ଦିଅ, A→ କଞ୍ଚାମାଲ ପାଇଁ ଦେୟ, ଶ୍ରମିକଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ମଜୁରୀ ପାଇଁ

9. କେଉଁ ଉପାଦାନ ଉତ୍ପାଦନ ସମୟରେ ସ୍ଥିର ରହେ ? A→ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ / ଉତ୍ପାଦନ ଉପକରଣ

10. କେଉଁ ପରିବ୍ୟୟ ଉତ୍ପାଦନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇନଥାଏ, A→ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ

11. ଉତ୍ପାଦନର ହ୍ରାସବୃଦ୍ଧି କେଉଁ ପରିବ୍ୟୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ ? A→ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ

11. ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ କେଉଁ ପରିବ୍ୟୟକୁ ବୃଦ୍ଧି କରାଯିବ ? A→ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ

12. " ହ୍ରାସ " " ହ୍ରାସ କରାଯିବ ? A→ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ

13. ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ '0' ହେଲେ ଉତ୍ପାଦନ କ'ଣ ହେବ ? A→ '0' ହେବ

14. ପରିବ୍ୟୟ ଧାରଣାଟି ବୁଝିବା ପାଇଁ କେଉଁ ସବୁ ଧାରଣାର ସାହାଯ୍ୟ ନିଆଯାଏ ? A→ 3ଟି ଧାରଣା, (1) ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ (2) ହାରାହାରି ପରିବ୍ୟୟ (3) ସୀମାନ୍ତ ପରିବ୍ୟୟ

15. ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ କ'ଣ ?

16. ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟକୁ କେତେ ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଏ ଓ କ'ଣ କ'ଣ ? A→ ୨ ଭାଗ (1) ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ (2) ମୋଟ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ

17. ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

18. ଉତ୍ପାଦନ ଆରମ୍ଭରେ ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟ କ'ଣ ହୋଇଥାଏ ? A→ ସ୍ଥିର ରହିଥାଏ

19. ମୋଟ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ପରିବ୍ୟୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?

20. ମୋଟ ସ୍ଥିର ପରିବ୍ୟୟର ରେଖାଚିତ୍ର ଆକୃତି କିପରି ? A→ ସମାନ୍ତରାଳ

21. ମୋଟ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ " " " ? A→ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ

22. ମୋଟ ପରିବ୍ୟୟ ରେଖାଚିତ୍ର ଆକୃତି କିପରି ? A→

eSikhya.in

23. ହାରାହାରି ସ୍ଥିରବ୍ୟୟ ରେଖାଟିର ପ୍ରକୃତି କିପରି ? A→ ଅନୁଭୂମିକ ଅତିପରବଳୟ

24. ,, ଅସ୍ଥିର ବ୍ୟୟ ,, ,, ,, ? A→ ନିମ୍ନଗାମୀ 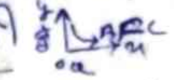

25. ,, ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ,, ,, ,, ,, ? A→ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ

26. TC = TFC + TVC (ମୋଟ ବ୍ୟୟ = ମୋଟ ସ୍ଥିରବ୍ୟୟ + ମୋଟ ଅସ୍ଥିରବ୍ୟୟ)

27. TC = AC × q (ମୋଟ ବ୍ୟୟ = ହାରାହାରି ବ୍ୟୟ × ଉତ୍ପାଦନ)

28. TFC = TC − TVC

29. TFC = AFC × q

30. TVC = TC − TFC

31. TVC = AVC × q

32. AC = AFC + AVC

33. AC = $\frac{TC}{q}$

34. AFC = AC − AVC

35. AFC = $\frac{TFC}{q}$

36. AVC = AC − AFC

37. AVC = $\frac{TVC}{q}$

38. MC = $TC_n - TC_{n-1}$

39. MC = $\frac{\Delta TC}{\Delta q}$

40. ଯଦି TVC = 0 ତେବେ TC କେତେ ହେବ ? 0 ହେବ

41. **ଆୟ**

41. ଆୟର ସଂଜ୍ଞାଟି କ'ଣ ଲେଖ ?

42. ଆୟ କେତେ ପ୍ରକାରର ଓ କ'ଣ ? A→ 3 ପ୍ରକାରର।
(1) ମୋଟ ଆୟ
(2) ହାରାହାରି ଆୟ
(3) ସୀମାନ୍ତ ଆୟ

43. ମୋଟ ଆୟ ସଂଜ୍ଞାଟି କ'ଣ ଲେଖ ?

44. ହାରାହାରି ବ୍ୟୟ କହିଲେ କ'ଣ ? A-> ମୋଟ ବ୍ୟୟକୁ ମୋଟ ଉତ୍ପାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପରିମାଣ ଦ୍ୱାରା ଭାଗ କଲେ ହାରାହାରି ବ୍ୟୟ ମିଳିଥାଏ।

45. ସୀମାନ୍ତ ବ୍ୟୟ ,, ,, ? A-> ଅତିରିକ୍ତ ଏକକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ଦ୍ୱାରା ମୋଟ ବ୍ୟୟରେ ଯାହା ଯୋଗ ହୁଏ

46. କେଉଁ ବଜାରରେ AR = MR ? A-> ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରରେ

47. ,, ,, AR ≠ MR ? A-> ଏକଚାଟିଆ ବଜାରରେ

48. ଯୋଗାଣ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ? A-> ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦରରେ ବିକ୍ରେତା ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟର ପରିମାଣକୁ ଯୋଗାଣ କୁହାଯାଏ।

49. ଯୋଗାଣକୁ କେଉଁ ସବୁ ଉପାଦାନ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ ? A-> ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର, ପ୍ରତିଯୋଗୀ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର, ଉତ୍ପାଦନର କୌଶଳ, ଉତ୍ପାଦନର ପରିମାଣ (ବ୍ୟୟ)

50. ,, ସୂଚୀ କ'ଣ ?

51. ଯୋଗାଣ ରେଖାର ପ୍ରକୃତି କିପରି ? A-> ବାମରୁ ଡାହାଣକୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ

52. ,, ର ବ୍ୟତିକ୍ରମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରେଖାଟି କିପରି ? ଲମ୍ବ ବା ଭୂଲମ୍ବ।

53. କେଉଁ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୋଗାଣ ସୂତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନଥାଏ ? A-> ବିରଳ ବସ୍ତୁ, ଶ୍ରମିକ / ବ୍ୟାପି କ୍ଷେତ୍ରରେ।

Unit-5 ବଜାର (market) Unit-5

1. ବଜାର କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ? (2mark IMP) 2022

A-> ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ ବଜାର କହିଲେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କକୁ ବୁଝାଇଥାଏ। କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରରେ ବଜାର କୌଣସି ଏକ ଭୌଗୋଳିକ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ନଥାଏ। ଏଠି କ୍ରେତା ରହିଥାନ୍ତି ବିକ୍ରେତା ରହିଥାନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୌଗୋଳିକ ସୀମାରେ ଆବଦ୍ଧ ନଥାଏ।

2. ବଜାର କେତେ ପ୍ରକାରର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

A-> ବଜାରକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ୨ ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇଛି। ଯଥା-

(i) ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର

(ii) ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର

esikhya.in

3. ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ? ଓ ଏହାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଗୁଡିକ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

A) ଯେଉଁ ବଜାରରେ ଅନେକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ରହିଥାନ୍ତି । ଅବାଧ ପ୍ରବେଶ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ ରହିଥାଏ, ସମଜାତୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସମ ଦରରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଏ, ବଜାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତାଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନ ରହିଥାଏ, ଉତ୍ପାଦନର ସାଧନ ଗୁଡିକର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗତିଶୀଳତା ରହିଥାଏ, ସେହି ଭଳି ବଜାରକୁ 'ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର' ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଯଦି କୌଣସି ବଜାରରେ ଏହି ସବୁ ଗୁଣ ଗୁଡିକ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ତେବେ ତାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର ବୋଲି କହିବା ।

ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରତିଯୋଗିତା ବଜାରର କିଛି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଗୁଡିକ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେଗୁଡିକ ହେଲା-

i) ଅନେକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା

ii) ଅବାଧ ପ୍ରବେଶ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ

iii) ସମଜାତୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସମ ଦର

iv) ବଜାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନ

v) ଉତ୍ପାଦନର ସାଧନ ଗୁଡିକର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗତିଶୀଳତା

vi) 0 ପରିବହନ ବ୍ୟୟ

① ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରର ବିଶେଷତା ବା ଗୁଣାବଳୀ କ'ଣ?

(i) ଅନେକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା :-

ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରର ଅନେକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଅନେକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ରହିଛି । ଏହି ବଜାରରେ ଅସଂଖ୍ୟ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ରହିଥାନ୍ତି । ଅନେକ ସଂଖ୍ୟକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ରହିବାରୁ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୁସ୍ଥ ସମ୍ପର୍କ ରହିଥାଏ । ସେହିଭଳି ବିକ୍ରେତା ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଓ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ଏହି କାରଣରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରତିଯୋଗିତା

esikhya.in

ମୂଳକ ବଜାରରେ ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କାରୀମାନେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ମିଳିତ ଭାବରେ ବଜାର ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରନ୍ତି। ଅର୍ଥାତ୍ ବିକ୍ରେତାଙ୍କ ଯୋଗାଣ ଓ କ୍ରେତାଙ୍କ ଚାହିଦା ଆଧାରରେ ବଜାର ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଥାଏ। ଏହି ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମୂଲ୍ୟ ବା ଦରରେ ବିକ୍ରେତା ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବିକ୍ରି କରିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥାନ୍ତି। ତେଣୁ ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରରେ ବିକ୍ରେତା ଦର ଗ୍ରହଣ କାରୀ। [illegible]।

(ii) ଅବାଧ ପ୍ରବେଶ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ

ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରର ଅନ୍ୟ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି ଅବାଧ ପ୍ରବେଶ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ। ଏହି ବଜାରରେ ଅନେକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ରହିଥିବା ହେତୁ ଅନେକ ପ୍ରବେଶ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ। ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ କୌଣସି ବିକ୍ରେତା ଇଚ୍ଛାରେ ବଜାରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିପାରନ୍ତି ଓ ନିଜ ଅସୁବିଧାରୁ ଅପସରଣ କରିପାରନ୍ତି। ସେହିପରି ଯଦି କୌଣସି ବିକ୍ରେତା ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ବଜାର ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଲାଭଦାୟକ ନୁହେଁ। ତେବେ ସେ ବଜାର ତ୍ୟାଗ କରି ପାରୁଥାନ୍ତି। ଏଥିପାଇଁ ଆଇନ୍ କୌଣସି ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବେ ନାହିଁ। ସେହିପରି କ୍ରେତା ମଧ୍ୟ ବଜାରକୁ ଅବାଧ ପ୍ରବେଶ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ କରିପାରନ୍ତି। ନିଜକୁ ସୁବିଧାଜନକ ଜିନିଷ ଦେଖିଲେ। ସେ ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ରୟ କରନ୍ତି ନଚେତ୍ ବଜାର ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତି। ଏଥିପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଆଇନ୍ କୌଣସି ବାଧା ସୃଷ୍ଟି ନାହିଁ।

(iii) ସମଜାତୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସମ ଦାମ -

ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରରେ ସମଜାତୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସମଦରରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଏ । ଏହି କାରଣରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରରେ ମିଳୁଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କ ପାଖରେ ସମାନ ଥାଏ ।

(iv) ବଜାର ସମ୍ପର୍କରେ ଉତ୍ତମ ଜ୍ଞାନ -

ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରରେ ଉଭୟ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କର ବଜାର ସମ୍ପର୍କରେ ଉତ୍ତମ ଜ୍ଞାନ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯେପରିକି ଉଭୟ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ବଜାର ଦର ସମ୍ପର୍କରେ ଅବଗତ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ । ନହେଲେ ଏଠି ଶୋଷଣର ସମ୍ଭାବନା ଅଧିକ ରହିଛି ।

(v) ଉତ୍ପାଦନର ସାଧନ ର ~~ପୂର୍ଣ୍ଣ~~ ଗତିଶୀଳତା -

ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ରହିଥିବାରୁ ଉତ୍ପାଦନର ସମସ୍ତ ସାଧନ ଯଥା- ଜମି, ଶ୍ରମ, ପୁଞ୍ଜି ଓ ସଂଗଠନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗତିଶୀଳ କରାଯାଇପାରେ । ଗୋଟିଏ ଶ୍ରମିକ ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇପାରନ୍ତି କିମ୍ବା ଗୋଟିଏ ଶିଳ୍ପ କାରଣ ନିଜ ଲାଭର ସୁବିଧାକୁ ନିଶ୍ଚିତ କରିପାରନ୍ତି ।

(vi) ୦ ପରିବହନ ଖର୍ଚ୍ଚ

ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରର ୦ ପରିବହନ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି ଅନ୍ୟ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ଏହି ବଜାରରେ ମିଳୁଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକର ପରିବହନ ଖର୍ଚ୍ଚ ନଥିବା ହେତୁ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ସମାନ ଦରରେ ବିକ୍ରୟ ହୋଇଥାଏ ।

eSikhya.in

(ଏକଚାଟିଆ ବଜାର) ବା — 2 mark IMP

4. ଏକାଧିକାର ବଜାର କହିଲେ କଣ ବୁଝ ? ଏହାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଗୁଡିକ ଆଲୋଚନା / ଉଲ୍ଲେଖ / ବ୍ୟାଖ୍ୟା କର ।

A-> ବଜାର କୁ ପ୍ରଧାନ 2 ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା -

(i) ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର

(ii) ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର

ଏକାଧିକାର ବଜାର ହେଉଛି ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରର ଏକ ବିଶେଷ । ଏକାଧିକାର ବଜାର ବା Monopoly Market ରହିଛି ଯାହା Mono ଓ Poly କୁ ନେଇଛି । Mono ଅର୍ଥାତ୍ single ବା ଏକ, Poly ଅର୍ଥାତ୍ seller ବା ବିକ୍ରେତା । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ବଜାରରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବିକ୍ରେତା ଥାଆନ୍ତି ଓ ଅନେକ କ୍ରେତା ଥାଆନ୍ତି, ତା (monopoly market) ସେହିଭଳି ବଜାରକୁ ଏକାଧିକାର ବଜାର କୁହାଯାଏ ।

ଏକାଧିକାର ବଜାରର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଗୁଡିକ ହେଲା -

(i) ଗୋଟିଏ ବିକ୍ରେତା ଓ ଅନେକ କ୍ରେତା ।

(ii) ନିକଟ ପ୍ରତିସ୍ଥାପକ

(iii) ନୂତନ ଫାର୍ମ ପ୍ରବେଶର ଅସୁବିଧା

(iv) ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ନୀତି

(i) ଗୋଟିଏ ବିକ୍ରେତା ଓ ଅନେକ କ୍ରେତା -

ଏକାଧିକାର ବଜାରର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରଥମ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ବିକ୍ରେତା ଓ ଅନେକ କ୍ରେତା ଥାଆନ୍ତି । ଏହି ବଜାରରେ ଗୋଟିଏ ବିକ୍ରେତା ରହିଥିବା ହେତୁ ବିକ୍ରେତା ଦର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାରୀ ଓ କ୍ରେତା ଦର ଗ୍ରହଣ କାରୀ ଅଟେ ।

(ii) ନିକଟ ପ୍ରତିସ୍ଥାପକ -

ଏକାଧିକାର ବଜାରରେ ଉତ୍ପାଦ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ପାଇଁ ନିକଟ ପ୍ରତିସ୍ଥାପକ ନାହିଁ । ଏହି ବଜାରର ଉତ୍ପାଦ

eSikhya.in

ଅନୁସାରେ ଜଣେ ବିକ୍ରେତା ରହିଥିବା ହେତୁ ଅନ୍ୟ ବିକ୍ରେତା ବଜାର ପ୍ରବେଶ କରି ପାରିବେ, ଦାମ କୁ ସ୍ଥିର କରିପାରିବେ ନାହିଁ।

(iii) ଅଭିନ୍ନତାଗତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅନୁପସ୍ଥିତି –

ଏକାଧିକାର ବଜାରରେ କେବଳ ଜଣେ ବିକ୍ରେତା ରହିଥିବା ହେତୁ ତାଙ୍କ ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇଥାଏ ଲାଭ ଅର୍ଜନ କରିବା। ଏହି କାରଣରୁ ବିକ୍ରେତା ଦ୍ରବ୍ୟର ଉତ୍ପାଦନ ଦାମ ବଢ଼ାଇଥାନ୍ତି।

(iv) ପରିବହନ ଖର୍ଚ୍ଚ –

ଏକାଧିକାର ବଜାରରେ ଦ୍ରବ୍ୟର ପରିବହନ ଖର୍ଚ୍ଚ ରହିଥାଏ। ଫଳରେ, ଦ୍ରବ୍ୟ ଦାମ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ।

(5.) ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର ଓ ଏକାଧିକାର ବଜାର ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ। 3marks - 2022 IMP

A→

ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର	ଏକାଧିକାର ବଜାର
i. ଅନେକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ରହିଥାନ୍ତି।	i. କେବଳ ଜଣେ ବିକ୍ରେତା ଓ ଅନେକ କ୍ରେତା ରହିଥାନ୍ତି।
ii. ଅବାଧ ପ୍ରବେଶ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ ରହିଥାଏ	ii. ପ୍ରବେଶ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ରହିଥାଏ
iii. ସମ ଜାତୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସମ ଦରରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଏ।	iii. ଅଭିନ୍ନତାଗତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅନୁପସ୍ଥିତି ରହିଥାଏ।
iv. ବିକ୍ରେତା ଦର ଗ୍ରହଣକାରୀ।	iv. ବିକ୍ରେତା ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣକାରୀ। କ୍ରେତା ଦର ଗ୍ରହଣକାରୀ।
v. ପରିବହନ ଖର୍ଚ୍ଚ ନଥାଏ।	v. ପରିବହନ ଖର୍ଚ୍ଚ ରହିଥାଏ।
vi. ଏହି ବଜାରରେ AR=MR ଓ ରେଖା ହୋଇଥାଏ OX ଅକ୍ଷ ସହ ସମାନ୍ତରାଳ।	vi. AR≠MR ଓ ରେଖାଦ୍ୱୟ ନିମ୍ନଗାମୀ।

ଅମାନୁହାନି । | vi. AR ≠ MR ର ଅନୁଭୂମିକ ରେଖାଟି ନିମ୍ନଗାମୀ ।

Date- 26.10.21

(ଏକାଧିକାରିତା ମୂଳକ ବଜାର)

ଏକାଧିକାରୀ ବଜାର କହିଲେ ଗୋଟିଏ ଦ୍ରବ୍ୟର ଗୋଟିଏ ବିକ୍ରେତା ଥିବା ବଜାରକୁ ବୁଝାଏ । ଏକାଧିକାର ମୂଳକ ବଜାର ଅଟେ । ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ-
(2 mark Imp)

ଏକାଧିକାରୀ ବଜାର ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର ଏକ ଅବାସ୍ତବ ବିଷୟ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ବଜାର ଗୁଡିକ ଏକାଧିକାରୀ ବଜାର ଅଟନ୍ତି । ଯାହାକୁ ଅର୍ଥନୀତିରେ 'Monopolistic market' ନାମ ଦିଆଯାଏ । ଏହି ବଜାରର ଧାରଣା ଆମେରିକାର ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଚାମ୍ବରଲିନ (Chamberlin) 1930 ମସିହାରେ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମତାନୁସାରେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ବଜାର ଗୁଡିକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ନୁହଁନ୍ତି କିମ୍ବା ଏକାଧିକାର ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହି ବଜାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର ଓ ଏକାଧିକାରୀ ବଜାରର ମିଶ୍ରିତ ରୂପ ଅଟେ । ଏହି ବଜାରକୁ 'ଏକାଧିକାରୀ ବଜାର' ବା 'ଏକାଧିକାରୀ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର' କୁହାଯାଏ । ଏକାଧିକାରୀ ବଜାରରେ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେଗୁଡିକ ହେଲା-

① ଅନେକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ।

② ସ୍ୱାଧୀନ ପ୍ରବେଶ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ

(2 mark) ③ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଭେଦୀକରଣ (ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦିଅ)

④ (Product differentiation)

esikhya.in

① ଅନେକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା -

ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର ଭଳି ଏକାଧିକାରୀ ବଜାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନେକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ରହିଥାନ୍ତି । ଅନେକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ରହିଥିବା ଯୋଗୁଁ ବଜାର ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରନ୍ତି ଯେଉଁଠି ସମସ୍ତ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ମିଳିତ ଭାବେ ବଜାର ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଥାନ୍ତି ।

② ଅବାଧ ପ୍ରବେଶ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ -

ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାର ଭଳି ଏକାଧିକାରୀ ବଜାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଅବାଧ ପ୍ରବେଶ ଓ ପ୍ରସ୍ଥାନ ଥିବାରୁ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ଅଧିକ ରହିଥାନ୍ତି ।

③ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଭେଦନ -

(i) ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଭେଦନ ହେଉଛି ଏକାଧିକାରୀ ବଜାରର ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ। ଏହା ମାଧ୍ୟମରେ ବିକ୍ରେତା ବା ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଏକାଧିକାର ଶକ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ ଓ ବଜାରରେ ନିଜ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଲୋକପ୍ରିୟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାଏ । (ii) ଯେପରିକି - ବ୍ରାଣ୍ଡ ନାମ, ବିଜ୍ଞାପନ, ଆକର୍ଷଣୀୟ ପ୍ୟାକିଂ, ଡିଜାଇନ, ରଙ୍ଗ, ଆକାର, ସ୍ୱାଦ, ଗନ୍ଧ ଆଦି ମାଧ୍ୟମରେ ବିକ୍ରେତା କ୍ରେତାଙ୍କୁ ଆକର୍ଷିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେ ଲାଭ ଅର୍ଜନ କରିଥାଏ ।

P) ଏକାଧିକାରୀ ବଜାର କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ? ଏହାର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଗୁଡିକ କ'ଣ ? (2marks IMP) ·

A) ଏକାଧିକାରୀ ବଜାର ସାଧାରଣ ଭାବେ ଏକାଧିକାର ବଜାର ଭାବେ ଜଣାଯାଏ । ଏହା ଏକାଧିକାରୀ ବଜାର ଓ ଏକାଧିକାର ବଜାରର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ବହନ କରେ । ଏହି ବଜାରରେ ଅନେକ ସଂଖ୍ୟକ

ବିକ୍ରେତା ରହିଥାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଅନେକ କ୍ରେତା ରହିଥାନ୍ତି । ଏହି ବଜାରରେ ପ୍ରଥମର ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଉନଥିଲେ ବଜାରର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ମାନେ ମିଳିତ ଭାବରେ ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରନ୍ତି ଓ ସେହି ଦର ଅନୁସାରରେ ଜିନିଷ ଉତ୍ପାଦର ବ୍ୟବହାର, ତ୍ରୁଟି ଯଦି କେହି ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କୌଣସି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଜିନିଷ କମ୍ ଦାମରେ ଦେଉଥାନ୍ତି । ଏହି ବଜାର କେତେକ ଥିବା । ଯେପରି ଅନିଶ୍ଚିତ ଅବସ୍ଥା ।

(ଅଳ୍ପାଧିକାରୀ ବଜାର ବା ଅଳ୍ପବିକ୍ରେତା ବଜାର)

ଅଳ୍ପାଧିକାର ବଜାରର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଗୁଡିକ ହେଲା-

(i) ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ବିକ୍ରେତା ଓ ଅନେକ କ୍ରେତା । (few sellers and large buyers)
(ii) ପାରସ୍ପରିକ ନିର୍ଭରଶୀଳତା (mutual Interdependence)
(iii) ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ବ୍ୟବହାର (Group Behaviour)
(iv) ବିଜ୍ଞାପନ (Advertisement)

esikhya.in

③ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରରେ ବଜାର ଦର ବା ସନ୍ତୁଳନ ଦର କିପରି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥାଏ ଦର୍ଶାଅ ।

A) ସନ୍ତୁଳନ ଦର ବା ବଜାର ଦର ହେଉଛି ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଯେଉଁଠି ସ୍ଥିର କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ସମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିଥାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ଉଭୟ ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ଥିତି ରହିବାକୁ ଚାହିଁଥାଏ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତି- ଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି, ବଜାର ଯେଉଁଠି ଅନେକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ରହିଥାନ୍ତି, ଯେଉଁଠି ଉତ୍ପାଦ ସମାନ ରହିଥାଏ, ସମଜାତୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଗୋଟିଏ ଦରରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଏ । ଏହି ବଜାରରେ ଯେହେତୁ ଅନେକ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ରହିଥାନ୍ତି ସେଥିପାଇଁ ବଜାର ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବାରେ ଉଭୟ କ୍ରେତା ଓ ବିକ୍ରେତା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ କ୍ରେତାର ଚାହିଦା ଓ ବିକ୍ରେତାର ଯୋଗାଣ ମିଳିତ ଭାବେ ବଜାର ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଥାଏ ଓ ଯେଉଁ ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୁଏ ସେହି ଦରରେ ବିକ୍ରେତା ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବିକ୍ରି କରିବା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ । ତେଣୁ ସନ୍ତୁଳନ ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ୨ଟି ପାର୍ଶ୍ୱ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଯଥା- ଚାହିଦା ପାର୍ଶ୍ୱ ଓ ଯୋଗାଣ ପାର୍ଶ୍ୱ

ଚାହିଦା ପାର୍ଶ୍ୱ

ଚାହିଦା ସନ୍ତୁଳନ ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରେ । ଚାହିଦା କ୍ରେତା ସହ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥାଏ । କ୍ରେତା ସର୍ବଦା କମ୍ ଦରରେ ଅଧିକ ଓ ଅଧିକ ଦରରେ କମ୍ କ୍ରୟ କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି । ଯଥା-

ଚାହିଦା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଓ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବିପରୀତ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏଣୁ, କାରଣରୁ ଚାହିଦା ରେଖାଟି ବାମରୁ ଡାହାଣକୁ ନିମ୍ନଗାମୀ ହୋଇଥାଏ ।

(ii) ଯୋଗାଣ ସାରଣୀ

ଯୋଗାଣ ସନ୍ତୁଳନ ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଉପାଦାନ ଅଟେ । ଯୋଗାଣ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ବା ବିକ୍ରେତାଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖିଥାଏ । ଉତ୍ପାଦନକାରୀ କମ ଦରରେ କମ ବିକ୍ରି କରିବା ସହିତ ଓ ଅଧିକ ଦରରେ ଅଧିକ ବିକ୍ରି କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି । ଯୋଗାଣକାରୀଙ୍କ ଯୋଗାଣ ସୂଚୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଓ ଯୋଗାଣ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଯେପରିକି ଦର ବୃଦ୍ଧିପାଇଲେ ଯୋଗାଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ଓ ଦର ହ୍ରାସ ପାଇଲେ ଯୋଗାଣ ହ୍ରାସ ପାଏ, ଫଳରେ ଯୋଗାଣ ରେଖାଟି ବାମରୁ ଡାହାଣକୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ ହୋଇଥାଏ ।

ସନ୍ତୁଳନ ଦର ବା ବଜାର ଦର ସେତେବେଳେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥାଏ । ଯେତେବେଳେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଯୋଗାଣ ଓ ଚାହିଦା ପରସ୍ପର ସମାନ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହାକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନରେ ଏକ ସାରଣୀ କରାଗଲା ।

ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର (RS)	ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦା (kg)	ଦ୍ରବ୍ୟର ଯୋଗାଣ (kg)
10	500 kg	100 kg
20	400 kg	200 kg
30	300 kg	300 kg
40	200 kg	200 kg
50	100 kg	100 kg

esiknya.in

ଉପରୋକ୍ତ ସାରଣୀରେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି ଯେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥିବା ବେଳେ (10, 20, 30, 40, 50), ଚାହିଦା ହ୍ରାସ ପାଉଛି (500kg, 400kg, 300kg, 200kg, 100kg) ଓ ଯୋଗାଣ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି (100kg, 200kg, 300kg, 400kg, 500kg) ଅର୍ଥାତ୍ ଚାହିଦା କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିପରୀତ ସମ୍ପର୍କ ଓ ଯୋଗାଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ପର୍କ ଥିବା ଦର୍ଶାଯାଇଛି । ଏହି ସାରଣୀରେ ଯେତେବେଳେ ଦର 30 ଟ. ସେତେବେଳେ ଉଭୟ ଚାହିଦା ଓ ଯୋଗାଣ ସମାନ ହୋଇଥିବା ହେତୁ ଦର 30 ଟ.କୁ ସନ୍ତୁଳନ ଦର ବା ବଜାର ଦର କୁହାଯାଏ । ଏହି ଦର କିପରି ସ୍ଥାପିତ ହୁଏ ବା କେଉଁ ଦରରେ ସନ୍ତୁଳନ ସ୍ଥିତି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୁଏ ଜଣାପଡ଼ିପାରିବ ନାହିଁ ।

ଏହି ସାରଣୀକୁ ରେଖାଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଏ ।

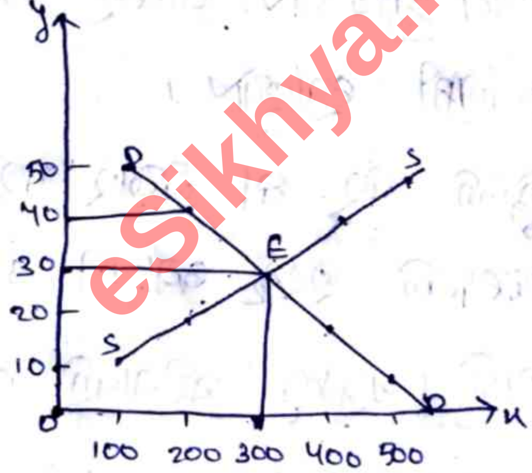

DD ଓ SS

ଉପରୋକ୍ତ ରେଖାଚିତ୍ରରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି ଯେ $\overrightarrow{OX}$ ରେଖା ଦ୍ରବ୍ୟର ଚାହିଦା ଓ ଯୋଗାଣକୁ ସୂଚାଉଛି ।

$\overrightarrow{OY}$ ରେଖା ଦ୍ରବ୍ୟର ଦରକୁ ସୂଚାଉଛି ।

$\overline{DD}$ ରେଖାଟି ଚାହିଦାର ଦରକୁ ସୂଚାଉଛି ଯାହାକି ବାମରୁ ଡାହାଣକୁ ନିମ୍ନଗାମୀ ଯାହା ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଓ ଚାହିଦା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବିପରୀତ ସମ୍ପର୍କକୁ ସୂଚାଉଛି ।

$\overline{SS}$ ଯୋଗାଣ ରେଖାଟି ବାମରୁ ଡାହାଣକୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ ଯାହା ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ଓ ଯୋଗାଣ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ପର୍କକୁ

ii. ଏହି ଦଳରେ ମଧ୍ୟ କୃତ୍ରିମ ଦଳ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଯୋଗାଯୋଗ ଭୂମିକାରେ ରହିଥିବା ସ୍ଥିତି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରେ।

(iii) ସ୍ଥାୟିତ୍ୱକାଳ

i. ସ୍ଥାୟିତ୍ୱକାଳ ଯାହିଁ ଦୀର୍ଘ ସମୟକୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ଏହା କୌଣସି ସମୟରୁ କେବଳ କୌଣସି ସର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୟକୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ଏହା ରହିଥାଏ।

ii. ଏହି ଦଳରେ କୃତ୍ରିମ ଦଳ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ରହିଥିବା ଭୂମିକାରେ ଯୋଗାଯୋଗ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ।

3mark, IMP

10. ସ୍ୱାଭାବିକ ଦଳ ଓ କୃତ୍ରିମ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ।

ସ୍ୱାଭାବିକ ଦଳ (2mark IMP)	କୃତ୍ରିମ ଦଳ (2mark)
i. ସ୍ୱାଭାବିକ ଦଳ ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ଅଟେ।	i. କୃତ୍ରିମ ସ୍ୱଳ୍ପକାଳୀନ ଅଟେ।
ii. ସ୍ୱାଭାବିକ ଦଳ ଦଳଗୁଡ଼ିକରେ କୃତ୍ରିମ ଦଳ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ରହିଥିବା ଭୂମିକାରେ ଯୋଗାଯୋଗ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ।	ii. କୃତ୍ରିମ ଦଳ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଯୋଗାଯୋଗ ଭୂମିକାରେ ରହିଥାଏ। ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରେ।
iii. ସ୍ୱାଭାବିକ ଦଳ 'ଜୀବନ୍ତ' ଅଟେ।	iii. କୃତ୍ରିମ ଦଳ 'ଯାନ୍ତ୍ରିକ' ଅଟେ।
iv. ସ୍ୱାଭାବିକ ଦଳ କେତେକ ଉଦାହରଣ ସମ୍ପର୍କ ଗୁଡ଼ିକରେ ରହିଥାଏ।	iv. ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦ୍ୱାରା କୃତ୍ରିମ ଦଳ ହୋଇଥାଏ।

eSikhya.in

Unit-VIII Public Finance

. ରାଷ୍ଟ୍ରବିତ୍ତ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A) ବର୍ତ୍ତମାନର ରାଷ୍ଟ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଟନ୍ତି। ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ରାଷ୍ଟ୍ରର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଜନମଙ୍ଗଳ ସାଧନ କରିବା। ଏଣୁ ଜନମଙ୍ଗଳ ସାଧନ କରିବା ପାଇଁ ରାଷ୍ଟ୍ରବିତ୍ତର ନିତାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି। ରାଷ୍ଟ୍ରବିତ୍ତ କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଆୟ ଓ ବ୍ୟୟକୁ ବୁଝାଇଥାଏ। ଏହାକୁ ରାଷ୍ଟ୍ରବିତ୍ତ ଦୁଇ ମୁଖ୍ୟ ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇପାରେ - ରାଷ୍ଟ୍ର ବିତ୍ତ - 2 mark IMP

ଯଥା - ① ରାଷ୍ଟ୍ରର ଆୟ (Public Revenue)

② ରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ୟୟ (Public expenditure)

* ଘରୋଇ ବିତ୍ତ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ବିତ୍ତ ପାର୍ଥକ୍ୟ - (2 mark - IMP) :- IMP

ରାଷ୍ଟ୍ରବିତ୍ତର କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ସର୍ବଦା ବ୍ୟୟ ଅନୁସାରେ ଆୟ ସ୍ଥିର କରିଥାଏ। କିନ୍ତୁ ଘରୋଇ ବିତ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏପରି ହୋଇନଥାଏ। ଘରୋଇ ବିତ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଆୟ ଅନୁସାରେ ବ୍ୟୟ କରିଥାଏ। ଘରୋଇ ବିତ୍ତର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଲାଭ ଅର୍ଜନ କରିବା। କିନ୍ତୁ ରାଷ୍ଟ୍ରବିତ୍ତର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଜନମଙ୍ଗଳ ସାଧନ କରିବା।

2. ରାଷ୍ଟ୍ରର ଆୟ ବା ରାଜସ୍ୱ

ରାଷ୍ଟ୍ର ତାର ରାଜସ୍ୱ ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟୟ କରିଥାଏ। ସେଥିପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ରୋତରୁ ଏହା ଆୟ ଅର୍ଜନ କରେ। ପ୍ରଶାସନିକ ରାଜସ୍ୱ (Administrative Revenue), ବାଣିଜ୍ୟିକ ରାଜସ୍ୱ, ଦାନ ଓ ଅନୁଦାନ।

(i) ପ୍ରଶାସନିକ ରାଜସ୍ୱ — ପ୍ରଶାସନିକ ରାଜସ୍ୱ | ବାଣିଜ୍ୟିକ ରାଜସ୍ୱ | ଦାନ ଓ ଅନୁଦାନ

ରାଷ୍ଟ୍ରର ଆୟର ମୁଖ୍ୟ ଉତ୍ସ ହେଉଛି - ପ୍ରଶାସନିକ ରାଜସ୍ୱ। ପ୍ରଶାସନିକ ରାଜସ୍ୱରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଆଦାୟ ଗୁଡ଼ିକ ଆସିଥାଏ। ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା -

i. କର
ii. ଫିସ
iii. ଜରିମାନା
iv. ନିଲାମ
v. ବିଶେଷ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ

esikhya.in

vi. ରାଜସ୍ୱ ନୀତି (ଅନୁଶୀଳନୀ)

(3)

(i) କର କିମ୍ବା କର କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ? ଏହା କେତେ ପ୍ରକାର ଓ କ'ଣ କ'ଣ?

A-> କର ହେଉଛି ସରକାରଙ୍କ ରାଜସ୍ୱର ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଉତ୍ସ। ଦେଶରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକଙ୍କୁ କର ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ। କେହି ମଧ୍ୟ ଏଥିରୁ ବାଦ୍ ପଡ଼ି ନଥାନ୍ତି। ସେହି ଅନୁଯାୟୀ (କୌଣସି ବିଶେଷ ସୁବିଧା ନପାଇ) ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସରକାରଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଦେୟକୁ 'କର' କୁହାଯାଏ। କର ୨ ପ୍ରକାରର ଅଟେ, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା - ① ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କର (Direct Tax)

② ପରୋକ୍ଷ କର (InDirect Tax)

(କରଙ୍କୁ ପୃଥକୀକରଣ କରିବା ପାଇଁ ୨ଟି ଧାରଣାର ସାହାଯ୍ୟ ନିଆଯାଇଥାଏ। ଯଥା - i. କରାଘାତ (Impact)

ii. କରାପାତ (Incident)

i. କରାଘାତ (Impact)

କରାଘାତ ପ୍ରଥମେ କରଦାତାଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଥାଏ। ଏହା ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହୋଇପାରେ।

ii. କରାପାତ (Incident) (ଶେଷ କର ଭାର)

ପରବର୍ତ୍ତୀ କରଭାରକୁ 'କରାପାତ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ। ଏହା ଶେଷକର ଭାର ଭାବେ ମଧ୍ୟ ଜଣାଯାଏ। ଏହା ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହୋଇନଥାଏ।)

*(1) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କର କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A-> ଯେଉଁ କର କ୍ଷେତ୍ରରେ କରାଘାତ ଓ କରାପାତ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ ତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କର ବୋଲି କୁହାଯାଏ।

ii. ସାଧାରଣତଃ ଚୂନ ମାଟି, ଲୁଣିମାଟି, ପଟାସ ମାଟି ଏଥିରେ ପ୍ରଚୁର
ମାଟି ଓ ଅନୁର୍ବରତା ଥାଏ ।
iii. ଏହି ମାଟି ଆର୍ଦ୍ରତା ଧାରଣ କରିବା କ୍ଷମତାସମ୍ପନ୍ନ ଥାଏ ।
iv. ପ୍ରଚୁର ମାଟି ଆର୍ଦ୍ର ରହିବାରେ ଉପଯୋଗୀ ହୁଏ ।
v. ଏହି ମାଟି ନିଷ୍କାସନ ଉତ୍ତମ ଥାଏ । କାରଣ ଜଳସିକ୍ତ ପରେ ଫାଟିଯାଇ ଅନେକ ଖାଲ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ଏହି ମାଟି ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ମାଟି ଦୃଢ଼ ତନ୍ତୁ ଗଠନ ସହଜରେ ହୋଇପାରେ ।

(ପ୍ରକାର ମାଟି)

vi. ଏହି ମାଟି କ୍ଷାରୀୟ ଥାଏ ।

* ଲାଟେରାଇଟ ମାଟି କେଉଁଠି ମିଳେ ?

A-> i. ଏହି ମାଟି ଉଚ୍ଚ ତାପମାତ୍ରା ଓ ଅଧିକ ବୃଷ୍ଟିପାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓ ମୌସୁମୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦେଖାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଲାଟେରାଇଟ ମାଟି ଅଧିକ ।

ii. ସାଧାରଣତଃ ଲୌହ ଓ ଆଲୁମିନିୟମ ପ୍ରଚୁର ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ନାଇଟ୍ରୋଜେନ, ଫସଫରସ ଚୂନ ଆଦି ଲାଟେରାଇଟ ମାଟି ଓ ଅନୁର୍ବର ଥାଏ ।

iii. ଲାଟେରାଇଟ ମାଟି ଓ ପଥର ଅଧିକ ଥାଏ । କାରଣ ଏହି ପ୍ରଦେଶର ନାଇଟ୍ରୋଜେନ କମ୍ ହୋଇଥାଏ ।

iv. ଲାଟେରାଇଟ ମାଟି ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନେକ ଉପତ୍ୟକା ମିଳେ । ଏଥିରେ ଏହି ମାଟି ଉର୍ବରତା ପାଇଁ ଅନେକ ସାର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଚାଷ କରାଯାଏ ।

v. ଏହି ମାଟି ଚାଷ ଉପଯୋଗୀ ଥାଏ । କାରଣ ଚା, କଫି, ରବର, କାଜୁ ଆଦି ଏହି ମାଟିରେ ହୋଇଥାଏ ।

vi. ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀ ସଦସ୍ୟରେ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ କମ୍ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ। ଗୋଷ୍ଠୀ ଯାହା ଧାର୍ଯ୍ୟ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ। ଗୋଷ୍ଠୀ ସଦସ୍ୟ ଯାହାକୁ ସହଜରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି ତାହାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ।

(ପରୋକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ)

vii. ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ।

viii. ପରୋକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ଅଟେ। ଯୋଗାଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଗୁଡ଼ିଏ ସଦସ୍ୟଙ୍କ ଗୋଷ୍ଠୀ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ।

* ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ପରୋକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଲେଖ।

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ	ପରୋକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ
(i) ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଦସ୍ୟରେ ଯୋଗାଯୋଗ ଓ ଯୋଗାଯୋଗ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସିଧାସଳଖ ରୂପରେ ହୋଇଥାଏ। ତାକୁ 'ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ' କୁହାଯାଏ।	(i) ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଦସ୍ୟରେ ଯୋଗାଯୋଗ ଓ ଯୋଗାଯୋଗ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମାଧ୍ୟମ ଦ୍ୱାରା ହୋଇଥାଏ। ତାକୁ 'ପରୋକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ' କୁହାଯାଏ।
(ii) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀର ପରିସର ସୀମିତ ଅଟେ।	(ii) ପରୋକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀର ପରିସର ବ୍ୟାପକ ଅଟେ।
(iii) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ ଆକାରରେ ସୀମିତ ଅଟେ।	(iii) ପରୋକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ ଆକାରରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ।
(iv) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଦସ୍ୟରେ ସମାନତା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ।	(iv) ପରୋକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଦସ୍ୟରେ ସମାନତା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ।
(v) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଦସ୍ୟରେ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଅଧିକ ରହିଥାଏ।	(v) ପରୋକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଦସ୍ୟରେ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ କମ୍ ରହିଥାଏ।
(vi) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ ସ୍ଥାୟୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରକୃତି ଅଟେ।	(vi) ପରୋକ୍ଷ ଗୋଷ୍ଠୀ ସ୍ଥାୟୀ ଗୋଷ୍ଠୀ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ଅଟେ।

vii. ଆୟକର, ବୃତ୍ତି କର, ସମ୍ପତ୍ତି କର ଆଦି 'ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କର'ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ।

vii. ବିକ୍ରିକର, ଉତ୍ପାଦନ ଶୁଳ୍କ, ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ କର, ଆବକାରୀ କର ଆଦି 'ପରୋକ୍ଷ କର'ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ।

ଫିଜ (Fees)

(i) ଫିଜ୍ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ?

A→i. ଏକ ବିଶେଷ ସୁବିଧା ଲାଭ ପାଇଁ ଦିଆଯାଉଥିବା ଦେୟକୁ 'ଫିଜ' କୁହାଯାଏ।

ii. ଏହା ସରକାରଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ। ଯାହା ମାଧ୍ୟମରେ ସରକାର କେତେକ ବିଶେଷ ସେବା ପ୍ରଦାନର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥାନ୍ତି।

iii. ଯେଉଁମାନେ 'ଫିଜ' ଦେଇଥାନ୍ତି ସେମାନେ ହିଁ କେବଳ ସେହି ସୁବିଧା ପାଇଥାନ୍ତି।

iv. ଯେପରିକି – ପରୀକ୍ଷା ଫିଜ୍, କୋର୍ଟ ଫିଜ୍, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଶିବିର, ପାର୍କିଂ ଫିଜ୍, ଲାଇସେନ୍ସ ଶୁଳ୍କ।

(ii) ଫାଇନ୍ କ'ଣ?

A→(i) ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଆଇନ୍ ଭଙ୍ଗ କରନ୍ତି ତେବେ ତାଙ୍କୁ 'ଫାଇନ୍' ବା 'ଜରିମାନା' ଦେବାକୁ ପଡିଥାଏ।

(ii) ଏହିପରି ବ୍ୟକ୍ତି ଯଦି ଜଣେ ଦେଶର ନାଗରିକ ବା ସର୍ବସାଧାରଣ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ କ୍ଷତି କରିଥାଏ ତେବେ ତାଙ୍କୁ 'ଫାଇନ୍' ବା 'ଜରିମାନା' ଦେବାକୁ ପଡିଥାଏ।

(iii) ଯେପରିକି : ବିନା ହେଲମେଟ୍ ରେ ଗାଡ଼ି ଚଲାଇବା, ରାସ୍ତାରେ ଅଳିଆ ଫୋପାଡିବା, ସର୍ବସାଧାରଣ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ କ୍ଷତି ପହଞ୍ଚାଇବା ଇତ୍ୟାଦି।

eSikhya.in

(iv) ନିଲାମ :-

Ans: ଯଦି କୌଣସି ସାମଗ୍ରୀ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ରୁ କମ୍‌ ସରକାରଙ୍କୁ ତାହାର ଶୁଳ୍କ କେବଳ ଶୁଳ୍କ ପରିଶୋଧ କରିନ ପାରନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସରକାର ସମ୍ପତ୍ତି କୁ 'ନିଲାମ' କରି ଥାଆନ୍ତି । ଶୁଳ୍କ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ ଆଦାୟ କରିବାକୁ 'ନିଲାମ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

(v) ଶୁଳ୍କ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ :-

ଶୁଳ୍କ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ଶୁଳ୍କ କର ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଏହା କେତେକ ବସ୍ତୁ ମାନେ ଉପରେ ଥାନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ମାନେ ଶୁଳ୍କ ସୁବିଧା ପାଉଥାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା ଯୋଗୁଁ -ସମ୍ପତ୍ତି ଯୋଜନା; ଜଳ ସେଚନ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ପାନୀୟ ଜଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଇତ୍ୟାଦି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶୁଳ୍କ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଆଦାୟ କରାଯାଇଥାଏ ।

(vi) ଶୁଳ୍କଛାଡ଼ :-

ଯଦି କୌଣସି ସାମଗ୍ରୀ ଦିନୋଦୟରେ ଅନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ନଥାନ୍ତି ଓ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ସହି ପାରନ୍ତି 'ଶୁଳ୍କ' ବା 'ଖଜଣା' ଭାବେ ପ୍ରଦାନ କରି ନଥାନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ସରକାର ଶୁଳ୍କ ଏବଂ କେତେ ସମ୍ପତ୍ତି ସରକାର ଠାରୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥାଏ । ଏହାକୁ 'ରାଜକ୍ଷମା' କୁହାଯାଏ ।

(ii) ବାଣିଜ୍ୟିକ ରାଜସ୍ୱ

ବାଣିଜ୍ୟିକ ରାଜସ୍ୱ ମାଧ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ କେତେ ଆୟ ଅର୍ଜନ କରିଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଜନତାର ଆଦାୟ, ସରକାରୀ ଆୟ ନୀତି ଉଦ୍ୟୋଗରେ ଦେଖା, ସରକାରୀ ଜାଗା ଭଡ଼ା ଦେଇ କିମ୍ବା ନିଜ ମୂଲ୍ୟରେ ଆୟ ଅର୍ଜନ କରିବା ଆଦି ବାଣିଜ୍ୟିକ ରାଜସ୍ୱର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ । କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସରକାର ବିଭିନ୍ନ ସରକାରୀ ଉଦ୍ୟୋଗ ସ୍ଥାପନ କରି କିମ୍ବା ସରକାରୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ମାଧ୍ୟମରେ ସେଥିରୁ ଆୟ ଅର୍ଜନ କରିଥାନ୍ତି, ତାହା ମଧ୍ୟ ବାଣିଜ୍ୟିକ

eSikhya.in

ରାଜସ୍ୱ ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ।

(iii) ଦାନ ଓ ଅନୁଦାନ

ସରକାର ଦାନ ଓ ଅନୁଦାନ ମାଧ୍ୟମରେ ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରିଥାଏ। ବିଭିନ୍ନ ଧାର୍ମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତଥା ଅନ୍ୟ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଦାନ କୁ ମିଳୁଥିବା ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା, ସରକାରଙ୍କର ରାଜସ୍ୱର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ। ସେହିପରି ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ରାଜ୍ୟ ସରକାର ମାନଙ୍କୁ ଦେଉଥିବା ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା ଓ ବିଦେଶ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ମିଳୁଥିବା ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା ଯାହାକି ଅନୁଦାନ ରୂପେ ଜଣାଯାଏ। ଏହା ସରକାର ଙ୍କର ରାଜସ୍ୱର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ।

ପ୍ର. ସରକାରୀ ବ୍ୟୟ' କଣ ଓ ଏହା କେତେ ପ୍ରକାରର ? (3)

A→ ସରକାର ରାଷ୍ଟ୍ର କୁ ସୁଚାରୁରୂପେ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ବ୍ୟୟ କରନ୍ତି ତାକୁ 'ସରକାରୀ ବ୍ୟୟ' କୁହାଯାଏ। ସରକାରୀ ବ୍ୟୟ କୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ୨ ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇ ପାରେ। ଯଥା- (i) ରାଜସ୍ୱ ବ୍ୟୟ
(ii) ପୁଞ୍ଜି ବ୍ୟୟ -(2mark IMP)

(i) ରାଜସ୍ୱ ବ୍ୟୟ

(i) ସରକାର ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ବ୍ୟୟ କରିଥାଏ, ତାକୁ 'ରାଜସ୍ୱ ବ୍ୟୟ' ବୋଲି କୁହାଯାଏ। (ii) ଏହି ବ୍ୟୟ କେବଳ ରାଷ୍ଟ୍ର ଚଳିବା ପାଇଁ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଏହା ପୁନରାବୃତ୍ତ ହେଉଥାଏ (ଯେପରିକି- ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଙ୍କୁ ଦିଆଯାଉଥିବା 'ବେତନ', 'ଭତ୍ତା', 'ପେନସନ' ଓ 'ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଭତ୍ତା' ଆଦି ରାଜସ୍ୱ ବ୍ୟୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ। ଏହି ଆଧାରରେ ସରକାର (iii) ରାଜସ୍ୱ ବ୍ୟୟକୁ ୪ ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇପାରେ। ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା- (i) ଯୋଜନା ବ୍ୟୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ରାଜସ୍ୱ ବ୍ୟୟ
(ii) ଅଣଯୋଜନା ବ୍ୟୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ରାଜସ୍ୱ ବ୍ୟୟ
(iii) ଉନ୍ନୟନ ମୂଳକ ରାଜସ୍ୱ ବ୍ୟୟ
(iv) ଅଣଉନ୍ନୟନ ମୂଳକ ରାଜସ୍ୱ ବ୍ୟୟ

(ii) ଯୁକ୍ତିଶାସ୍ତ୍ର

(i) ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ସହଜରେ ଯୁକ୍ତିମାଧ୍ୟମରେ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ ଏବଂ ସେହି ଆଧାର କରିଥାନ୍ତି । ତାକୁ 'ଯୁକ୍ତିଶାସ୍ତ୍ର' ବୋଲି 'କୁହାଯାଏ ।

(ii) ଯୁକ୍ତିଶାସ୍ତ୍ରର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଯୁକ୍ତିମାଧ୍ୟମରେ, ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିବା ।

(iii) ଉପଯୁକ୍ତ ପରିସ୍ଥିତି ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଶାସ୍ତ୍ର, ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା, ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ ଏବଂ ବିଚାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କେତୋଟି ଆଦି ଯୁକ୍ତିଶାସ୍ତ୍ରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ ।

(iv) ଏହା ମଧ୍ୟ ୪ ପ୍ରକାରର ଅଟେ । ଯଥା -

(i) ଯୋଜନା ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁଗତ ଯୁକ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ର
(ii) ଅଯୋଜନା ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁଗତ ଯୁକ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ର
(iii) ଉନ୍ନୟନ ମୂଳକ ଯୁକ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ର
(iv) ଅଉନ୍ନୟନ ମୂଳକ ଯୁକ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ର

esikhya.in

ମୁଦ୍ରା (Money)

① ଆଦ୍ୟ ବିନିମୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କ'ଣ ତ୍ରୁଟି ?

A-> ଆଦ୍ୟମ ମାନବମାନେ କେତେକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସେବା ବଦଳରେ ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନର ଭଳି ମୁଦ୍ରା ନଥିଲା । ସେହି ସମୟରେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ସେବା ବଦଳରେ ଏବଂ ପ୍ରଥମ ଥିଲେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ସେବାର ପାରସ୍ପରିକ ବିନିମୟ ହେଉଥିଲା ଯାହା ଆଦ୍ୟ ବିନିମୟ ପ୍ରଥା ଜଣାଯାଏ । ଆଦ୍ୟ ବିନିମୟ ସମୟରେ କେତେକ ଅସୁବିଧା ର ସମ୍ମୁଖୀନ ଲୋକମାନେ ହେଉଥିଲେ । ଯେପରିକି -

i. ଦୁଇ ପକ୍ଷର ସାଧାରଣ ନଥିଲା ।
ii. ମୂଲ୍ୟର ପରିମାପକ ନଥିଲା ।
iii. ସଞ୍ଚୟର ଧାରଣ ନଥିଲା ।
iv. ଭାବୀ ପ୍ରଦାନର ମାନକ ନଥିଲା ।

② ମୁଦ୍ରା ବିକାଶର କ'ଣ ଭୂମିକା ଓ ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ।

A-> ଆଦ୍ୟ ବିନିମୟ ସମୟରେ ଉପୁଯାଉଥିବା ଅସୁବିଧା ଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ମୁଦ୍ରା ଉଦ୍ଭାବିତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ବିଭିନ୍ନ ପଶୁ ଏବଂ ବସ୍ତୁ ମୁଦ୍ରା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ କରାଗଲା । ପରେ ବିଭିନ୍ନ ଧାତୁ ମୁଦ୍ରା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ କରାଗଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଧାତୁକୁ ମୁଦ୍ରା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ କରାଗଲା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନରେ କାଗଜ ମୁଦ୍ରା ମୁଦ୍ରା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ କରାଗଲା । ଉଦ୍ଭାବନ କରାଗଲା ।

ମୁଦ୍ରା ହିଁ ମାନବ ଜୀବନରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ସର୍ବାଧିକ ସ୍ଥାନ ନେଇଛି । ସେହିପରି ସ୍ଥାନ ନିଅନ୍ତି ଶିକ୍ଷା ଓ ଚିକିତ୍ସା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ସ୍ଥାନ । ସେହିପରି କବିଙ୍କ ଭାଷାରେ • – " Money Money Money

Brighter then the Sunshine

Sweeter then the Honey "

ମାନବମାନଙ୍କ [illegible] ବ୍ୟକ୍ତିମାନ ସମାଜରେ, ଅର୍ଥ ନଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିନ୍ଦନୀୟ ସ୍ଥାନ । ସେହିପରି ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜରେ ଅର୍ଥ ଏକ ପରିମାପକ ଭାବେ ବିନିମୟର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ, ମୂଲ୍ୟର ପରିମାପକ

ରୂପେ, ସଞ୍ଚୟର ଚାବିକାଠି ରୂପେ, ସ୍ଥଗିତ ପ୍ରଦାନର ମାନକ ରୂପେ ଗ୍ରହଣୀୟ ହୁଏ ତାହାକୁ 'ମୁଦ୍ରା' କୁହାଯାଏ।

ମୁଦ୍ରାକୁ ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଭାବରେ ସଂଜ୍ଞାବଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି। ସେଥିମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା। ପ୍ରଫେସର

(i) ପ୍ରଫେସର କ୍ରାଉଥରଙ୍କ ମତରେ - "ବିନିମୟର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ସାଧାରଣତଃ ଗୃହୀତ ହେଉଥିବା ଏବଂ ଏକ ସମୟରେ ମୂଲ୍ୟର ପରିମାପକ ଓ ମୂଲ୍ୟର ସଞ୍ଚୟ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଯେ କୌଣସି ଜିନିଷ 'ମୁଦ୍ରା' (Money) ଅଟେ।

(ii) ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ପ୍ରଫେସର 'ଫ୍ରାନସିସ୍ ୱାକର'ଙ୍କ ମତରେ - "ମୁଦ୍ରା ଯାହା କରେ ତାହା ମୁଦ୍ରା"।

ଉପରୋକ୍ତ ଆଲୋଚନାରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡୁଛି ଯେ ମୁଦ୍ରା ମୁଖ୍ୟତଃ ନିମ୍ନଲିଖିତ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡିକ ସମ୍ପାଦନ କରିଥାଏ। ସେଗୁଡିକ ହେଲା -

(i) ବିନିମୟର ମାଧ୍ୟମ (v) ଋଣ ପ୍ରଦାନ
(ii) ମୂଲ୍ୟର ପରିମାପକ (vi) ମୁଦ୍ରାପ୍ରେରଣ
(iii) ସଞ୍ଚୟର ଚାବିକାଠି
(iv) ସ୍ଥଗିତ ପ୍ରଦାନର ମାନକ
(v) ଏହାଛଡ଼ା ଆହୁରି ଋଣ ପ୍ରଦାନ, ମୁଦ୍ରାପ୍ରେରଣ ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ମୁଦ୍ରା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦନ କରାଯାଇଥାଏ।

Date-24.12.21

(i) ବିନିମୟର ମାଧ୍ୟମ

ପୁରାକାଳରେ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିନିମୟ ସମୟରେ କୌଣସି ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟ ବଦଳରେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ସେବାର ପାରସ୍ପରିକ ବିନିମୟ ହେଉଥିଲା। ଯାହାକି ଅସୁବିଧାଜନକ ଥିଲା। ଏହି କାରଣରୁ ମୁଦ୍ରା ଉଦ୍ଭାବନ କରାଗଲା। ମୁଦ୍ରା ଉଦ୍ଭାବନ ହେବାପରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ କିଣିବା ବା ବିକିବା ପାଇଁ ମୁଦ୍ରାକୁ ବିନିମୟର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା।

(ii) ମୂଲ୍ୟର ପରିମାପକ

ପୂର୍ବକାଳରେ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିନିମୟ ସମୟରେ କେଉଁ କେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟର ବଦଳରେ କେତେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦିଆଯିବ ତାହା ସ୍ଥିର କରାଯାଉଥିଲା। ଉଦାହରଣରେ ଧାନ୍ୟ ବୋଝେ ଦ୍ରବ୍ୟ ବଦଳରେ କେତେ ପରିମାଣର ଦ୍ରବ୍ୟ ଦିଆଯିବ ତାହାର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାପକାଠି ନଥିଲା। ଫଳରେ କେତେକ ପରିମାଣରେ ବିନିମୟ ହେଉଥିଲା

ସଞ୍ଚିବାର ଅସୁବିଧା ହେଉଥିବାରୁ ଦେଖାଦେଲା। କିନ୍ତୁ ମୁଦ୍ରା ଉଦ୍ଭାବନ ପରେ ଏହି ସମସ୍ୟାକୁ ଦୂର କରାଯାଇପାରିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ କୌଣସି ଜିନିଷକୁ ସାଇତିବା ପାଇଁ ମୁଦ୍ରାକୁ ମୂଲ୍ୟର ପରିମାପକ ରୂପରେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉଛି । ଯାହାଙ୍କି ଜିନିଷକୁ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ସାଇତା ହୋଇପାରୁଛି ।

(iii) ଋଣୀଙ୍କର ଦାବି

ପୂର୍ବରୁ ମୁଦ୍ରା ନଥିବା ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଉଧାରରେ ନେବା କରାଯାଇପାରୁନଥିଲା । ଯଦିଓ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗୁଡିକ ଉଧାରି ହୋଇ ରହୁଥିବାରୁ କେବେ ବି ସ୍ଥାୟୀ ରହି ନପାରୁଥିଲା। କାରଣ କେତେ ସମୟ ପରେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଦ୍ରା ଉଦ୍ଭାବନ ପରେ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗାଇ ଥିବା ପରେ କେତେ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଉଧାରରେ ନେଇ କରି ମୁଦ୍ରା ଆକାରରେ ସମୟରେ ଋଣ ପରିଶୋଧ କରାଯାଉଛି । ଯାହାଙ୍କି ପୂର୍ବରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଋଣି ଓ ଦାଉନି ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରିପାରିଲା ।

(iv) ଦେୟ ପ୍ରଦାନର ମାନକ

ଦ୍ରବ୍ୟବିନିମୟ ସମୟରେ କୌଣସି ଏକ ଲୋକର ଦେୟ ପ୍ରଦାନରେ ଦ୍ରବ୍ୟ କିମ୍ବା ସେବା ଆକାରରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଦ୍ରା ଉଦ୍ଭାବନ ପରେ ସେବା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଲୋକର ଦେୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଆକାରରେ ନ ଦିଆଯାଇ ଦେୟକୁ ମୁଦ୍ରା ଆକାରରେ ଦିଆଗଲା । ଯାହାଙ୍କି ପୂର୍ବର ଦେୟ ପ୍ରଦାନର ମାନକ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରାଯାଇପାରିଲା ।

(v) ଋଣ ପ୍ରଦାନ

ଦ୍ରବ୍ୟ ବିନିମୟ ସମୟରେ ମୁଦ୍ରା ନଥିବା ଯୋଗୁଁ ଋଣର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇପାରୁନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ମୁଦ୍ରା ଉଦ୍ଭାବନ ପରେ ଋଣ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରାଯାଇପାରିଲା । ଆଜିକାଲି ବ୍ୟାଙ୍କ ଆଦି ବିଭିନ୍ନ ଆର୍ଥିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଋଣକୁ ମୁଦ୍ରା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି ।

(vi) ମୁଦ୍ରା ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟି

ପୂର୍ବକାଳରେ ମୁଦ୍ରା ନଥିବା ଯୋଗୁଁ ମୁଦ୍ରା ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟି ସମସ୍ୟା ଉପୁଜୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଦ୍ରା ଉଦ୍ଭାବନ କରାଗଲା । ଯେଉଁଥିରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ବିଭିନ୍ନ ଗୁଣକୁ କିମ୍ବା କୌଣସି ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟି ଦେଇଥାଏ ।

ପାର୍ଶ୍ୱ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନରେ ମୁଦ୍ରା ବେଗରେ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥାଏ ।
ଏହିପରି ଭାବରେ ମୁଦ୍ରା ଆଧୁନିକ ମାନବ ଜୀବନକୁ ଓ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଅଧିକ ସୁଗମ କରିପାରିଛି ।

Date-11.12.21

③ ମୁଦ୍ରା କେତେପ୍ରକାରର ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?

A) ମୁଦ୍ରାକୁ ସାଧାରଣତଃ ୨ ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇଛି । ଯଥା -
(i) ବିଧିଗ୍ରାହ୍ୟ ମୁଦ୍ରା
(ii) ଐଚ୍ଛିକ ମୁଦ୍ରା

ବିଧିଗ୍ରାହ୍ୟ ମୁଦ୍ରା :-

(i) 'ବିଧିଗ୍ରାହ୍ୟ ମୁଦ୍ରା' ସାଧାରଣ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଆଇନଗତ ମୁଦ୍ରା ଭାବେ ଜଣାଯାଏ ।
(ii) ଏହା ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ ଏବଂ ଓ ସରକାର ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ଥାଏ ।
(iii) ଏହି ମୁଦ୍ରା ନୀତିଗତ ଚଳନ୍ତି ଥାଏ । ଯେପରିକି ଏହି ମୁଦ୍ରାକୁ କୌଣସି ଲୋକ ସହଜରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି ।
(iv) ବିଧିଗ୍ରାହ୍ୟ ମୁଦ୍ରାକୁ ବିନିମୟର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।
(v) ବିଧିଗ୍ରାହ୍ୟ ମୁଦ୍ରା କୌଣସି ସୁଧ ଅର୍ଜନ କରିନଥାଏ ।
(vi) ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ- ବିଧିଗ୍ରାହ୍ୟ ମୁଦ୍ରାକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ୨ ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା- ସୀମିତ ବିଧିଗ୍ରାହ୍ୟ ଓ ଅସୀମିତ ବିଧିଗ୍ରାହ୍ୟ ।
(vii) ଆମେ ଆମର ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ଧାତବ ମୁଦ୍ରା ଓ କାଗଜ ମୁଦ୍ରା ବିଧିଗ୍ରାହ୍ୟ ମୁଦ୍ରାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଥାଏ ।

ଐଚ୍ଛିକ ମୁଦ୍ରା :-

(i) ବିଧିଗ୍ରାହ୍ୟ ମୁଦ୍ରାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଯେଉଁ ମୁଦ୍ରାଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ସେଗୁଡ଼ିକୁ 'ଐଚ୍ଛିକ ମୁଦ୍ରା' କୁହାଯାଏ ।
(ii) ଏହା ବିଧିଗ୍ରାହ୍ୟ ମୁଦ୍ରାପରି ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଚଳନ୍ତି ନୁହେଁ । ଯେପରିକି ଏହାକୁ ଇଚ୍ଛାରେ ଲୋକମାନେ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥାନ୍ତି ।
(iii) ଚେକ୍, କ୍ରେଡିଟ୍ କାର୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି ଏହା ବିନିମୟର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଅର୍ଥରେ ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଦେଇ, ବିନିମୟର ମାଧ୍ୟମ ଅର୍ଥ ବିନିମୟ ପାଇଁ ଏହାକୁ ସାଧାରଣ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

eSikhya.in

(iv) ଷ୍ଟାମ୍ପ, ବିନିମୟ ପତ୍ର (ବିଲ୍), ଅଂଶଧନ (share), ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପତ୍ର ଆଦି ନିକଟ ମୁଦ୍ରାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଅଟେ। (3 ମାସ ବା [illegible])

(v) ନିକଟ ମୁଦ୍ରା ଦ୍ରବ୍ୟରେ ସୁଧ ଅର୍ଜନ କରିଥାଏ।

ବ୍ୟାଙ୍କ (Bank)

→ ଚଳନ୍ତି ଜମା (Demand deposit) - Business class people
→ ସଞ୍ଚୟ ଜମା (Saving Depo) - middle class people
→ ଆବର୍ତ୍ତକ ଜମା (RD)
→ ମିଆଦି ଜମା (Fixed deposit)
[illegible]

① ବ୍ୟାଙ୍କ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ଓ ବାଣିଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ କହିଲେ କଣ ବୁଝ?

A→ ବ୍ୟାଙ୍କ ହେଉଛି ଏକ ଆର୍ଥିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଯାହାର ନିଜର ଅର୍ଥ ନାହିଁ। ଏହା ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଠାରୁ ଜମା ଗ୍ରହଣ କରେ ଓ ଆବଶ୍ୟକତାନୁଯାୟୀ ଋଣ ପ୍ରଦାନ କରେ। ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଏହା କିଛି ଲାଭ ଅର୍ଜନ କରିଥାଏ। ତେଣୁ ବ୍ୟାଙ୍କ ଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ଏକ ଲାଭଜନକ ଅନୁଷ୍ଠାନ।

ବ୍ୟାଙ୍କ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଅଟେ। ଯଥା-
(i) କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ
(ii) ବାଣିଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ

ବାଣିଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ

ବାଣିଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ ଗୁଡ଼ିକ ଜାତୀୟକରଣ ପରେ ଭାରତରେ 1969 ମସିହାରୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସୁଅଛି। ସେତେବେଳେ ଭାରତରେ 14 ଟି ବାଣିଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ ରହିଥିଲା। ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତରେ 12 ଟି ବାଣିଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ ଅଛି।

ବାଣିଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ଅଟେ। ତେଣୁ ଏହା ମୁଖ୍ୟତଃ 2 ଟି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିଥାଏ। ଯଥା-
(i) ଜମା ଗ୍ରହଣ
(ii) ଋଣ ପ୍ରଦାନ

esikhya.in

(i) ଜମା ଗ୍ରହଣ :-

ଜମା ଗ୍ରହଣ ହେଉଛି ବାଣିଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ। ବାଣିଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ ସାଧାରଣତଃ ୪ ପ୍ରକାରର ଜମା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ। ସେଗୁଡିକ ହେଲା – (i) ଚଳନ୍ତି ଜମା / ଚାହିଦା ଜମା

(ii) ସଞ୍ଚୟ ଜମା

(iii) ରେକରିଙ୍ଗ ଡିପୋଜିଟ ଜମା

(iv) ମିଆଦି ଜମା / ସ୍ଥାୟୀ ଜମା

(i) ଚଳନ୍ତି ଜମା :-

ଚଳନ୍ତି ଜମା ମାନଙ୍କୁ ଚାହିଦା ଜମା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ। ଏହା ମୁଖ୍ୟତଃ ବ୍ୟବସାୟୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଟେ। ଯେଉଁଠି ବ୍ୟବସାୟୀ ମାନେ ଟଙ୍କା ଯେତିକି ଥର ନିଜ ପାଖରେ ରଖିଥା ସୁରକ୍ଷିତ ରଖି ନଥାନ୍ତି। ଏହି କାରଣରୁ ସେମାନେ ଟଙ୍କା ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ଯେପରିକି ଦୈନନ୍ଦିନ ଟଙ୍କା ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଜମା କରନ୍ତି ଓ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଉଠାଉଥାନ୍ତି। ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟାଙ୍କ କୌଣସି ସୁଧ ପ୍ରଦାନ କରିନଥାଏ।

(ii) ସଞ୍ଚୟ ଜମା :-

ସାଧାରଣତଃ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଓ ଚାକିରି ଜୀବୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଟେ। ନିଜ ଅର୍ଜିତ ଆୟରୁ କିଛି ଅର୍ଥକୁ ସଞ୍ଚୟ କରାଯାଇ ଥାଏ। ସେମାନଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆବଶ୍ୟକରେ ଲାଗିଥାଏ। ଏହି ଜମା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନ୍ୟ ଜମା ତୁଳନାରେ ସୁଧ ହାର ଅଧିକ ଥାଏ। ଜମାକର୍ତ୍ତା ଆବଶ୍ୟକ ଅର୍ଥକୁ କିଛି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥର ମଧ୍ୟ ଉଠାଇବାର ସୁବିଧା ପାଇଥାନ୍ତି।

(iii) ରେକରିଙ୍ଗ ଡିପୋଜିଟ ଜମା :-

ରେକରିଙ୍ଗ ଡିପୋଜିଟ ଜମା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜମାକାରୀ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟବଧାନରେ ଏବଂ ପ୍ରତି ମାସରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରାଶି ଟଙ୍କା ଜମା କରନ୍ତି। ଶେଷରେ ସମସ୍ତ ଟଙ୍କା ଏବଂ ମୂଳଧନ ସହ ସୁଧ ପାଇଥାନ୍ତି। ଏହି ଜମା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୁଧହାର ସଞ୍ଚୟ ଜମା ଠାରୁ ଅଧିକ

ଓ ମିଆଦି ଜମା ଠାରୁ ଅଲଗା ଅଟେ ।

(iv) ମିଆଦି ଜମା :-

ମିଆଦି ଜମା ମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥାୟୀ ଜମା ଭାବେ ଜଣାଯାଏ । ଏଥିରେ ବହିର୍ଭାଗରେ ଜମାରାଶି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅବଧି ପାଇଁ ଅଧିକ କରାଯାଇଥାଏ ଯାହା କେବଳରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟସୀମାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୁଧ ହାରରେ ଜମା କରାଯାଏ । ଏ ଜମା ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଏହା ତୋଳି ହେବ ନାହିଁ ସୁଧ ମିଳିଥାଏ । ସ୍ଥାୟୀ ଜମା ଅଧିକ ସୁଧହାର ପ୍ରଦାନକାରୀ ଅଟେ ।

(ii) ସୁଧ ପ୍ରଦାନ :-

ବାଣିଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ସୁଧ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ଯେପରି —

[illegible]

ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସୁଧ

(i) ଚାହିଦା ମାତ୍ରେ ଦେୟଯୁକ୍ତ ସୁଧ

(ii) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସୁଧ

(iii) ସଞ୍ଚୟ ସୁଧ

(iv) ପରିବର୍ତ୍ତିତ ସୁଧ

(i) ଚାହିଦା ମାତ୍ରେ ଦେୟଯୁକ୍ତ ସୁଧ

ବ୍ୟାଙ୍କ ସାଧାରଣତଃ ଏହି ଜମାକର୍ତ୍ତା ମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱଳ୍ପ ସୁଧ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । କେତେକେତେ ବ୍ୟାଙ୍କ ସେହି ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ଉପରେ ଶୁଳ୍କ 14 ଦିନରୁ କମ୍ ସମୟରେ ବ୍ୟାଙ୍କ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଦେଇଥାଏ ।

(ii) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସୁଧ

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସୁଧ ଦେଉଥିବା ବ୍ୟାଙ୍କ ଏହି ମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ଜମାରେ ବ୍ୟାଙ୍କର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ରହିଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସୁଧ ଅନୁଯାୟୀରେ ବ୍ୟାଙ୍କ କେହି ନିମ୍ନ ହାରରେ ସୁଧ ପ୍ରଦାନ କରେ । ସୁଧ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସୁଧ ପରିମାଣ ନାମରେ ବ୍ୟାଙ୍କ ଏକ ଜମା ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ ଓ ସେହି ଜମାରେ ସୁଧ ରାଶିକୁ ଜମା କରାଯାଏ । ଯାହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜମା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଏହି ଜମାକୁ ସୁଧ ପ୍ରାପ୍ତି ଗ୍ରାହକମାନେ ଉଠାଇ ପାରିବେ ।

esikhya.in

(iii) ନିବେଶ ଋଣ

ନିବେଶ ଋଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାଙ୍କ କେତେକ ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ଦୀର୍ଘ ଋଣ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ। ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗ୍ରାହକଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ବନ୍ଧକ ରଖି ଅଧିକ ସୁଧ କିମ୍ବା ... ନିଜ ବୃତ୍ତି ଯୋଗାଇବା ଋଣ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ।

(iv) ଓଭରଡ୍ରାଫ୍ଟ ଋଣ :-

ଓଭରଡ୍ରାଫ୍ଟ ଋଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟାଙ୍କ ନିଜ ଜମାକାରୀଙ୍କୁ ଅତିରିକ୍ତ ଅର୍ଥରାଶି ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ। ଯାହାକି ନିଜ ଜମା ଖାତାରେ ରହିଥାଏ। ଯଥା ଅର୍ଥଠାରୁ ଅଧିକ ଅର୍ଥ ଉଠାଇବାକୁ ଦିଆଯାଏ।

(2mark IMP)

ଏହାଛଡ଼ା ଆଧୁନିକ ବାଣିଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ ଅନ୍ୟ କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିଥାଏ। ସେଗୁଡ଼ିକ - (i) ଲକର ସୁବିଧା (Locker)
(ii) ଏ ଟି ଏମ କାର୍ଡ ସୁବିଧା (ATM card)
(iii) ଉପହାର ଚେକ ସୁବିଧା (Gift check)
(iv) କ୍ରେଡିଟ କାର୍ଡ ସୁବିଧା (Credit card)
(v) ଡେବିଟ କାର୍ଡ (Debit card)
(vi) ପେଟ୍ରୋ କାର୍ଡ (Petro card)
ଇତ୍ୟାଦି...।

I.M.P

(2) କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ବର୍ଣ୍ଣନା କର।

A) କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ଦେଶର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଆର୍ଥିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ଥାଏ। ସେହିପରି ଭାରତରେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ରହିଛି। ଯାହାକି ଭାରତୀୟ ରିଜର୍ଭ ବ୍ୟାଙ୍କ ନାମରେ ଜଣାଯାଏ। ସର୍ବପ୍ରଥମ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ସ୍ୱିଡେନ (Sweden) ରେ 1656 ମସିହାରେ ସ୍ଥାପନ ହୋଇଥିଲା। ଯାହାକି (Risk) ରିକ୍ସ ବ୍ୟାଙ୍କ ନାମରେ ଜଣାଯାଏ। ଭାରତରେ 1935 ମସିହା ଏପ୍ରିଲ ପହିଲା ରୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ଭାବେ ଭାରତୀୟ ରିଜର୍ଭ ବ୍ୟାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ କଲା।

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିଥାଏ। ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା।

eSikhya.in

(i) ସୁନା ମୋହର ପ୍ରଚଳନର ସର୍ବାଗ୍ରେ

(ii) ଗ୍ରୀକ୍ ଶାସକଙ୍କ ଉପାଧି

(iii) ଅଙ୍କନ ଶୈଳୀ ଉପାଧି

(iv) ବୈଦେଶିକ ବାଣିଜ୍ୟର ଅଭିବୃଦ୍ଧି

(v) ରଙ୍ଗ ମଞ୍ଚ

(vi) ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର

(i) ମୋହର ପ୍ରଚଳନର ସର୍ବାଗ୍ରେ

ଇଣ୍ଡୋଗ୍ରୀକ୍ ଶାସକଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟଟି ହେଉଛି ମୋହର ପ୍ରଚଳନ କରିବା। ଭାରତରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ମୋହର ସେମାନଙ୍କ ଇଣ୍ଡୋଗ୍ରୀକ୍ ଶାସକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପ୍ରଥମ କରାଯାଇଥିଲା। ସେମାନେ ପରିମାଣର ମୋହର ତିଆରି ବା ମୁଦ୍ରିତ କରାଇଥିଲେ ତଥା ଇଣ୍ଡୋଗ୍ରୀକ୍ ଶାସକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରାଯାଇଥିଲା। ଭାରତରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ମୋହର ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପାଇଥିଲା। ଇଣ୍ଡୋଗ୍ରୀକ୍ ଶାସକ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପ୍ରଚଳନ କରାଯାଇଥିଲା। ଭାରତୀୟ ପ୍ରଚଳିତ ଉପାଧିର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରି ଇଣ୍ଡୋଗ୍ରୀକ୍ ଶାସକ ମୋହର ପ୍ରଚଳନ କରିଥିଲେ।

(ii) ଉପାଧି ମାନଙ୍କ ଉପାଧି

ଇଣ୍ଡୋଗ୍ରୀକ୍ ବିଜେତା ଶାସକ ଓ ଶାସକ ନାମଙ୍କ ଉପାଧି ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଜଣାଯାଏ। ଭାରତରେ ସେମାନେ ବହୁତ ଉପାଧି ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ବୈଦେଶିକ ନିଜର ଭାରତୀୟ ବିଜେତା ଶାସକ ଉପାଧି ଅନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ। ଉପାଧି ଯଦି ବିଜେତା ଉପାଧିର ନିଜ ନାମକୁ ସେମାନେ ବିଜେତା ଶାସକ ସେମାନଙ୍କ ମୁଦ୍ରାରେ ଉପାଧି ଅନୁଯାୟୀ ଗ୍ରହଣ କରି ଓ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଉପାଧି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ।

(iii) ସରକାରଙ୍କ ବ୍ୟାଙ୍କ

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କକୁ ସରକାରଙ୍କ ବ୍ୟାଙ୍କ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ସରକାରଙ୍କ କେତେକ ଗୁରୁ ଆର୍ଥିକ ନୀତି ଗୁଡ଼ିକ ଏହି ଏଗୁଡ଼ିକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମ୍ପାଦିତ କରାଯାଇଥାଏ, ପରିଚାଳନା ମଧ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଏପରିକି ସରକାରଙ୍କର ଆୟବ୍ୟୟର ବ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରାଯାଇଥାଏ । ଏପରିକି ଦେଶ ବାଜେଟରେ କେତେ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯିବ ତାହା ମଧ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି କାରଣରୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କକୁ ସରକାରଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଉପଦେଷ୍ଟା ରୂପେ ଅଭିହିତ କରାଯାଏ ।

(iii) ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରାର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କକୁ ବୈଦେଶିକ ମୁଦ୍ରାର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣକାରୀ ବୋଲି ବିବେଚିତ କରାଯାଏ । କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ବୈଦେଶିକ ଆର୍ଥିକ ନୀତି ପ୍ରଣୟନ କରିଥାଏ ତଥା ଦେଶର ରପ୍ତାନୀ ଓ ଆମଦାନୀର ନୀତି ମଧ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ବଜାରରେ ଭାରତୀୟ ମୁଦ୍ରାର ମୂଲ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରେ ।

(iv) ଋଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ମାନଙ୍କ ବ୍ୟାଙ୍କ ରେ ବାଣି-ଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ ଗୁଡ଼ିକ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ବ୍ୟାଙ୍କ ହିସାବରେ ଜଣାଯାଏ । ଏହାର ଋଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କରିଥାଏ । ଯେପରିକି ବାଣିଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ କେତେ ପରିମାଣର ଋଣ ସୃଷ୍ଟି କରିବେ ତାହା କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଥାଏ [illegible] ଦେଶର [illegible] ବେଳେବେଳେ [illegible] କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ [illegible] ବାଣିଜ୍ୟିକ ବ୍ୟାଙ୍କ ମାନଙ୍କର

କେଉଁଥିରୁ ଅର୍ଥନୀତି ଜଗାନଥ ଓଡ଼ିଶା, ବ୍ୟାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରା-
ଯାଇଥାଏ ।

(vi) କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ସହାୟତା

ସହିତ ରିଜର୍ଭ ବ୍ୟାଙ୍କ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଯଥା ଦେଶର ଶିଳ୍ପ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଜୀବନର ଭୂମିକା ରହିଥାଏ। ବିଶେଷ ପ୍ରାଥମିକ ... ଦ୍ୱାରା ... ଉପଯୋଗ। ଭାରତ ଏକ କୃଷି ପ୍ରଧାନ ରାଷ୍ଟ୍ର ହୋଇଥିବା ହେତୁ କୃଷିର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଏ (Nabard) NABARD - National Bank for Agricultural and Rural Development ଓ ଶିଳ୍ପର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ IDBI (Industrial Development Bank of India) ଗଠିତ କରିଛି। ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଋଣ ଜରିଆରେ ସୁବିଧା ଦିଆଯାଉଛି। ସେହିପରି IDBI ଜରିଆରେ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟରେ କୃଷିର ଓ ଶିଳ୍ପର ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଛି।

ଉପରୋକ୍ତ ଭାବରେ ରିଜର୍ଭ ବ୍ୟାଙ୍କ ଦେଶର ଅର୍ଥନୈତିକ ଉନ୍ନତିରେ ସହାୟକ ହୋଇଛି।

esikhya.in

③ ବୈୟକ୍ତିକ ଆୟକର ଓ ସାମିତିକ ଆୟକର ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ।

ବୈୟକ୍ତିକ ଆୟକର	ସାମିତିକ ଆୟକର
i. ବୈୟକ୍ତିକ ଆୟକର ହେଉଛି ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପାର୍ଜିତ ଆୟକର ଓ ଏହା ବେତନ ଭୋଗୀ ହୋଇଛି ।	i. ସାମିତିକ ଆୟକର ବୈୟକ୍ତିକ ଆୟକର ଅପେକ୍ଷାରେ ଅଧିକ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଏହା କେତେକରେ 12 % ହୋଇଛି ।
ii. ବୈୟକ୍ତିକ ଆୟକରକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଆୟକର ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।	ii. ସାମିତିକ ଆୟକରକୁ ନିଗମ କର ଆୟକର ବୋଲି କୁହାଯାଏ
iii. ବୈୟକ୍ତିକ ଆୟକର ଆୟକର ମାନଙ୍କର ଆୟକର ଅଟେ ।	iii. ସାମିତିକ ଆୟକର ଅଧିକ ପରିମାଣର ଆୟକର ଅଟେ ।
iv. ବୈୟକ୍ତିକ ଆୟକର ହାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରେ ।	iv. ସାମିତିକ ଆୟକର ହାର ବୃଦ୍ଧି କରେ ।
v. ବୈୟକ୍ତିକ ଆୟକର ର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ଜନକଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରିବା ।	v. ସାମିତିକ ଆୟକରର ମୁଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ଲାଭ ଅର୍ଜନ କରିବା ।
v. ବୈୟକ୍ତିକ ଆୟକର ର କୌଣସି ଅନୁପାତର ହୋଇଛି ।	v. ସାମିତିକ ଆୟକରର କୌଣସି ର ଅନୁପାତର ନାହିଁ ।

ବଜେଟ୍ (Budget)

(2 mark IMP) (2 mark IMP)

① ବଜେଟ୍ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ଓ ଏହା କେତେ ପ୍ରକାରର ହୋଇଥାଏ ?

A) ବଜେଟ୍ ହେଉଛି ଆୟ ଓ ବ୍ୟୟର ଆନୁମାନିକ ହିସାବ ପତ୍ର । ବଜେଟ୍ ଶବ୍ଦଟି ଫରାସୀ ଶବ୍ଦ 'ବଜେଟ୍' ରୁ ଆସିଅଛି । ଯାହାର ଅର୍ଥ 'ଚମଡ଼ା ନିର୍ମିତ ଥଳି' । ବଜେଟ୍ କୁ 2 ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇ ପାରେ । ଯଥା -(i) ସନ୍ତୁଳିତ ବଜେଟ୍
(ii) ଅସନ୍ତୁଳିତ ବଜେଟ୍

(2 mark IMP)

(i) ସନ୍ତୁଳିତ ବଜେଟ୍

1. ଯେଉଁ ବଜେଟ୍ ରେ ସରକାରଙ୍କ ଆନୁମାନିକ ଆୟ ଓ ବ୍ୟୟ ସମାନ ଥାଏ ତାହାକୁ ସନ୍ତୁଳିତ ବଜେଟ୍ କୁହାଯାଏ ।

esikhya.in

ii) ଏହି ସଜେଠ କେବଳ ନିଡାରିଆ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।
iii. ଏହି ସଜେଠ ଶରୀରରେ ଅନୁଦୈର୍ଘ୍ୟ ଅକ୍ଷରେ [illegible] ନଥାଏ ।
iv. ଅନୁଲମ୍ବ ସଜେଠ ବା ସମାନ୍ତର ସଜେଠ ଶରୀରରେ ଶରୀର ଅକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ରହିଥାଏ । (ଅନୁଲମ୍ବିତ)
v. ଅନୁଲମ୍ବ ସଜେଠ ଶରୀରରେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଅକ୍ଷ ଦେଇ ବିଭାଜିତ ହୁଏ । ଏହି ସଜେଠ ନିଡାରିଆ ପ୍ରାଣୀ ଆଦିରେ ଅନୁରୂପ ।
vi. ଏହି ସଜେଠ ଗ୍ରାହୀ ଓ ଅପସାରୀ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ରହିଥାଏ ଅନୁରୂପ ଅଟେ ।
vii. ଟେନୋଫୋରା ସଦୃଶ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଠାରେ ଏହି ସଜେଠ ଦେଖାଯାଏ ।
viii. ଦେହର ଭ୍ରୂଣ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିବା ପାଇଁ ଏହି ସଜେଠ ଏକାଇନୋଡର୍ମାଟା ।

ଅସମମିତ ସଜେଠ - (i) ଯେଉଁ ସଜେଠ ଶରୀରରେ ଅନୁଦୈର୍ଘ୍ୟ ଅକ୍ଷ ଓ ଅନୁପ୍ରସ୍ଥ ସମାନ ଥାଏ ଅସମମିତ ସଜେଠ କୁହାଯାଏ ।
(ii) ଅସମମିତ ସଜେଠ ଦୁଇ ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା - ଦ୍ୱିପାର୍ଶ୍ୱିୟା ସଜେଠ ଓ ଅରୀୟ ସଜେଠ
(i.) ଦ୍ୱିପାର୍ଶ୍ୱିୟା ସଜେଠ ଯେଉଁ ସଜେଠ କୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଅନୁଦୈର୍ଘ୍ୟ ଅକ୍ଷ ଦେଇ ଦୁଇଟି ସମାନ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ ।
(ii). ଦ୍ୱିପାର୍ଶ୍ୱିୟା ସଜେଠ ଜୀବ/ଜୀବଜନ୍ତୁ ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ ଅଟେ ।
(iii) ଦ୍ୱିପାର୍ଶ୍ୱିୟା ସଜେଠ ଅଗ୍ରଭାଗ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିଥାଏ ।
(iv) ଦ୍ୱିପାର୍ଶ୍ୱିୟା ସଜେଠ ଶରୀରରେ ପାର୍ଶ୍ୱ ପୃଷ୍ଠ ଅଙ୍କୀୟ, ପୃଷ୍ଠୀୟ ପୃଷ୍ଠୀଅଙ୍କୀୟ ଦେଖାଯାଏ ।
(vi) ଆର୍ଥ୍ରୋପୋଡା ବିକାଶ ଅନୁସାରେ ଦ୍ୱିପାର୍ଶ୍ୱିୟା ସଜେଠ ଅନୁରୂପ ଅଟେ ।
vii. ଦ୍ୱିପାର୍ଶ୍ୱିୟା ସଜେଠ ଶରୀରରେ ଅଗ୍ରପଶ୍ଚାତ ଅକ୍ଷ ଅବସ୍ଥିତ ରହିଥାଏ ।

(vii) · ନିଅଣ୍ଟିଆ ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକଙ୍କୁ ନୂଆ ସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକ ମିଳେ ।

(viii) ନିଅଣ୍ଟିଆ ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧିକ ଖର୍ଚ୍ଚ ବୃଦ୍ଧି ଯୋଗ ନେଇ ବଜେଟ୍ ମୁଦ୍ରାସ୍ଫୀତି ସୃଷ୍ଟି କରିଥାଏ ।

(ix). ଏହି ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକ ମିଳେ ।

ବଳକା ବଜେଟ୍

i. ସରକାର ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଲୋକ କଲ୍ୟାଣରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କମ୍ କରି ତାକୁ ବଳକା ବଜେଟ୍ କୁହାଯାଏ ।

ii. ବଳକା ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଦ୍ରାସ୍ଫୀତି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥାଏ ।

iii. ଏହି ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଶର ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି କମ୍ ହୋଇଥାଏ ।

iv. ଏହି ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକକଲ୍ୟାଣର ଦିଗକୁ ଅବହେଳା କରାଯାଏ ।

v. ଏହି ବଜେଟ୍ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ଉପଯୋଗୀ ନୁହେଁ ।

vi. ବଳକା ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂରୀକରଣ, ବେକାରୀ ଦୂରୀକରଣ ହୋଇନଥାଏ ।

vii. ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ସମୟରେ ନିଅଣ୍ଟିଆ ବଜେଟ୍ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ ।

viii. ବଳକା ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକଙ୍କୁ ନୂଆ ସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକ ମିଳିନଥାଏ ।

ix. ବଳକା ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକ ମିଳିନଥାଏ ।

* ନିଅଣ୍ଟିଆ ବଜେଟ୍ ର ପ୍ରକାର

3 marks - IMP   Date - [redacted] Imp

(1) ସନ୍ତୁଳିତ ବଜେଟ୍ (Blanced Budget)

(i) ଯେଉଁ ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆନୁମାନିକ ଆୟ ଓ ବ୍ୟୟ ସମାନ ଥାଏ ତାକୁ 'ସନ୍ତୁଳିତ ବଜେଟ୍' କୁହାଯାଏ ।

(ii) ଏହି ବଜେଟ୍ ବିକଶିତ ଅର୍ଥନୀତିମାନଙ୍କରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

(iii) ଏହି ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସରକାରଙ୍କ ଉପରେ ଋଣ ବୋଝ ନଥାଏ ଓ ଦେଶର ଆୟ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ ।

(iv) ଏହି ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଦ୍ରାସ୍ଫୀତି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନଥାଏ ।

(v) ଏହି ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିଶ୍ଚିତ ପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ।

(vi) ବେକାରୀ ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂରୀକରଣ ପାଇଁ ଏହି ବଜେଟ୍ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ଅଟେ ।

(vii) ଦେଶର ଦ୍ରୁତ ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ବା ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଏହି ବଜେଟ୍ ସହାୟକ ହୋଇନଥାଏ ।

ଅସନ୍ତୁଳିତ ବଜେଟ୍ (Inblanced Budget)

(i) ଯେଉଁ ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆନୁମାନିକ ଆୟ ଓ ବ୍ୟୟ ଅସମାନ ଥାଏ ତାକୁ ଅସନ୍ତୁଳିତ ବଜେଟ୍ କୁହାଯାଏ ।

(ii) ଏହି ବଜେଟ୍ ଉନ୍ନୟନଶୀଳ ଅର୍ଥନୀତିମାନଙ୍କରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

(iii) ଏହି ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସରକାରଙ୍କ ଋଣ ବୋଝ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଥାଏ ଓ ଦେଶର ଆୟ ହ୍ରାସ ପାଉଥାଏ ।

(iv) ଏହି ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୁଦ୍ରାସ୍ଫୀତି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ ।

(v) ଏହି ବଜେଟ୍ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଥାଏ ।

(vi) ବେକାରୀ ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂରୀକରଣ ପାଇଁ ଏହି ବଜେଟ୍ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ ।

(vii) ଏହି ବଜେଟ୍ ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ବା ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ ।

* ଏହାକୁ ୨ ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇଥାଏ ।
ଯଥା- (i) ନିଅଣ୍ଟିଆ ବଜେଟ୍
(ii) ବଳକା ବଜେଟ୍

eSikhya.in

(2) [illegible] 2 mark — IMP

(i) [illegible]

(ii) [illegible]

(iii) [illegible]

(iv) [illegible]

(v) [illegible]

(vi) [illegible]

(vii) [illegible]

(viii) [illegible]

(ix) [illegible]

[illegible] 3 mark — IMP

(i) [illegible]

(ii) [illegible]

(iii) [illegible]

(iv) [illegible]

(v) [illegible]

(vi) [illegible]

(vii) [illegible]

(viii) [illegible]

(ix) [illegible]

esikhya.in

ଅର୍ଥନୈତିକ ସମସ୍ୟାବଳୀ ।

1) ଅର୍ଥନୀତିର ମୁଖ୍ୟ ସମସ୍ୟା ଗୁଡିକ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

→ ଅର୍ଥନୀତିରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ୨ଟି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣା ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚିତ । ସେଗୁଡିକ ହେଲା - ① ସୀମିତ ସମ୍ବଳ
② ଅସୀମ ଅଭାବ

ମାନବର ଅଭାବକୁ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ବଳର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଏହି କାରଣରୁ ସମ୍ବଳକୁ (ଉଚିତ ଭାବେ) ବିନିଯୋଗ କରାଯାଏ କିନ୍ତୁ । କାରଣ ସମ୍ବଳକୁ ଯଦି ଠିକ୍ ଭାବରେ ବିନିଯୋଗ ନ କରାଯାଏ । ତେବେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଭାବ ଅପୂରଣୀୟ ହୋଇ ରହିଯିବ । ଏହି ମୂଳଭୂତ ଧାରଣାକୁ ଆଧାର କରି ମୁଖ୍ୟତଃ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଅନେକ ଗୁଡିଏ ସମସ୍ୟା ଦେଖାଦେଇଥାଏ, ସେଥିମଧ୍ୟରୁ କେତୋଟି ମୁଖ୍ୟ ସମସ୍ୟା ହେଲା-

i. କ'ଣ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା (what to Produce)

ii. କିପରି ଉତ୍ପାଦନ କରିବା (How to Produce)

iii. କାହାପାଇଁ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା (For whom to Produce)

iv. କେଉଁଠାରେ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା (where to Produce)

(i) କ'ଣ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା (what to produce)

ଅର୍ଥନୀତିର ମୁଖ୍ୟ ସମସ୍ୟା ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସମସ୍ୟା ଟି ହେଉଛି କ'ଣ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା । କାରଣ ଆମ ପାଖରେ ଥିବା ସମ୍ବଳ ସୀମିତ ସେହି ସୀମିତ ସମ୍ବଳକୁ ବ୍ୟବହାର କରି କିପରି ସର୍ବାଧିକ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଇପାରିବ ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ଅଭାବ ପୂରଣ କରାଯାଇପାରିବ ତାହା । ତେଣେ ଉତ୍ପାଦନ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ମୂଲ୍ୟ ଏହା ଆବଶ୍ୟକ ନହେଲେ ସମ୍ବଳର ଦୁରୁପଯୋଗ ହେବ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ ।

(ii) <u>କି ପରି ଉତ୍ପାଦନ କରିବା</u> (How to Produce)

ସୀମିତ ସାଧନ ପାଖରେ ଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ସୀମିତ । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ପାଦନ କାରୀ କି ପ୍ରଣାଳୀ ବ୍ୟବହାର । ଏହି କୌଶଳରେ ଉତ୍ପାଦନ କରିବ? ସେମାନେ ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ସମୟରେ ସେ ଏପରି ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି ଯେଉଁଥିରେ କି ସେ ସର୍ବାଧିକ ଲାଭବାନ ହୋଇପାରିବେ ଓ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ସଦୁପଯୋଗ କରିପାରିବେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ର ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ବଜାରରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଉନ୍ନତ ବିଦ୍ୟା କୁ ଆତ୍ମସାତ କରି ଯଦି ଉତ୍ପାଦନ ନ କରାଯିବ, ତେବେ ବଜାରର ବୃଦ୍ଧିପାଇବାକୁ ଯୋଗାଇବା ଅସମ୍ଭବ ଓ ପ୍ରତିଯୋଗିତାକୁ ସାମ୍ନା କରିବା ମଧ୍ୟ କଠିନ ହେବ ।

(iii) <u>କାହା ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା</u> (For whom to Produce)

ବଜାର ସାଧାରଣତଃ ଉପଭୋକ୍ତା ଓ ଉତ୍ପାଦନ କାରୀ ଙ୍କୁ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଉତ୍ପାଦନ ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ । ସେମାନେ ସମସ୍ତ ଉତ୍ପାଦ କିଣି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କ ରୁଚି ର ପୂର୍ବ ପାଇଁ ପରି ତେଣୁ ଉତ୍ପାଦନ କାରୀ ଉତ୍ପାଦନ କରୁଥିବେ ଯେ ସର୍ବଦା ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କର ସୁବିଧା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇଥାନ୍ତି । ନେଇ ଉତ୍ପାଦନ କରି ତାର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଦେଇଥାଏ । ତେଣୁ କାହା ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ଏଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ ।

Lucifer morningstar

(iv) <u>କେଉଁଠାରେ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା</u> (Where to Produce)

ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଚାରୋଟି ଉପାଦାନ ବା ସାଧନର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା - ଭୂମି, ଶ୍ରମ, ସଂଗଠନ ଓ ପୁଞ୍ଜି । ଯେତେବେଳେ ଏକ ଉତ୍ପାଦନ କାରୀ କୌଣସି ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଉତ୍ପାଦନ କରେ ସେତେବେଳେ ସେ ଏହି ଚାରୋଟି ସାଧନର ସୁବିଧାରେ ଉପଲବ୍ଧତାକୁ ଚିନ୍ତା କରିଥାଏ । ଯଦି ଉତ୍ପାଦନ କେନ୍ଦ୍ର ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ଏହି

eSikhya.in

ସାଧନ ଗୁଡିକ ସୁବିଧାରେ ମିଳିପାରେ । ତେବେ ଉତ୍ପାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର କମ୍ ହୋଇଥାଏ । ଫଳରେ ଚାହିଦା ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ସାଧାରଣ ଉତ୍ପାଦନ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରୁ ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରେ ଓ ଉତ୍ପାଦନ କାର୍ଯ୍ୟ ଲାଭଜନକ ହୋଇପାରେ ।

ଏହିପରି ଅନୁନ୍ନତ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଅନେକ ସମସ୍ୟା ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟ ଦେଖା ଦେଇଥାଏ । ଯଥା- ବେକାରୀ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି, ମୁଦ୍ରାସ୍ଫୀତି, ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଅସ୍ଥିରତା ଇତ୍ୟାଦି ।

② ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାର ପରିସର ଓ ବିଭାଗ ଗୁଡ଼ିକ ଆଲୋଚନା କର ।

Ans. ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାର ପରିସର ଓ ବିଭାଗ ଗୁଡ଼ିକ ଆଲୋଚନା କରିବା । ବର୍ତ୍ତମାନ ୨ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥନୀତି ଜ୍ଞାନ ଆସିବାରେ ଲାଗିଛି । ସେତେବେଳେ ଜନସଂଖ୍ୟା କମ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଉପଭୋଗ ମଧ୍ୟ ସୀମିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ସହିତ ଉପଭୋଗର ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେତେବେଳେ ଉପଭୋଗ ପଦ୍ଧତି, ବିନିଯୋଗ ଆଦି ଭଳି ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଅର୍ଥ

ii. ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ୨ ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା- (i.) ବ୍ୟଷ୍ଟି ଅର୍ଥନୀତି (ii.) ସମଷ୍ଟି ଅର୍ଥନୀତି ।

2mark MP

* ବ୍ୟଷ୍ଟି ଅର୍ଥନୀତି

i. ବ୍ୟଷ୍ଟି ଅର୍ଥନୀତି ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀକୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥାଏ ।

ii. ଏହା ଗୋଟିଏ ଶିଳ୍ପ, କୋଠି, ବ୍ୟକ୍ତି ଆଦି ସ୍ତରରେ ଆଲୋଚିତ ।

iii) ଏହା ଚାହିଦା ତତ୍ତ୍ୱ, ଉତ୍ପାଦନ ତତ୍ତ୍ୱ, ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ, ଆୟର ବଣ୍ଟନ ଇତ୍ୟାଦି ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥାଏ ।

* ବ୍ୟଷ୍ଟି ଅର୍ଥନୀତି ଓ ସମଷ୍ଟି ଅର୍ଥନୀତି - ପାର୍ଥକ୍ୟ - 5mark 5mark

esikhya.in

* **ସମଷ୍ଟି ଅର୍ଥନୀତି** - 2marks -

i. ସମଷ୍ଟି ଅର୍ଥନୀତି ସାମଗ୍ରିକ ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚିତ । (ii) ସାମଗ୍ରିକ ଜାତୀୟ ଆୟ, ବୈଦେଶିକ ବାଣିଜ୍ୟ, ନିୟୋଜନ (Investment) ଆୟର ଦର ବିଷୟରେ ଆଲୋଚିତ ।

ii. ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ 3 ଭାଗରେ ଭାଗ କରାଯାଇ ପାରେ । ଯଥା-

i. ପୁଞ୍ଜିବାଦ (Capitalistic)
ii. ସମାଜବାଦ (Socialistic)
iii. ମିଶ୍ରିତ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା (Mixed economic system)

ପୁଞ୍ଜିବାଦ

ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଶର ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ମାଲିକାନା ହାତରେ ରହିଥାଏ । ଆମେରିକା ଭଳି ରାଷ୍ଟ୍ର ମାନଙ୍କରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ସମାଜବାଦ

ଯେଉଁ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଦେଶର ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସରକାରଙ୍କ ନିୟନ୍ତ୍ରଣାଧୀନରେ ରଖାଯାଇଥାଏ, ତାକୁ ସମାଜବାଦୀ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା କୁହାଯାଏ । ଏହିଭଳି ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା ମୁଖ୍ୟତଃ ଚୀନ, କୋରିଆ, ଭିଏତନାମ ଭଳି ଦେଶ ମାନଙ୍କରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ମିଶ୍ରିତ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା

ଯେଉଁ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଦେଶର ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଉଭୟ ସରକାରୀ ଓ ବେସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ପରିଚାଳନା କରାଯାଏ, ତାକୁ ମିଶ୍ର ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା କୁହାଯାଏ । ଭାରତ ଭଳି ଦେଶରେ ଏହି ପ୍ରକାର ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

esikhya.in